

Zveza prijateljev mladine Slovenije, Mladi raziskovalci zgodovine
Sobivanje človeka in živali skozi čas

Varuh pravic živali skozi oči revije *Osvoboditev živali* (2005–2024)

Avtorici: Lejla Sodnik in Lucija Rozman, 9. a

Mentorici: Vilma Vrtačnik Merčun in Andreja Bečan

Vodice, marec 2025

K A Z A L O

	Stran
Kratko poročilo mentorice	3
1 UVOD	4
1.1 Cilji raziskave	4
1.2 Metode in potek raziskovalnega dela	4
1.3 Teoretični del	5
2 RAZISKOVALNI DEL	6
2.1 Predstavitev Društva za osvoboditev živali in njihove pravice	6
2.2 Izhajanje revije <i>Osvoboditev živali</i>	7
2.3 Tematska kazala za članke v reviji <i>Osvoboditev živali</i>	8
2.4 Analiza izbranih člankov iz tematskega sklopa <i>Pravice živali in pravno varstvo živali</i>	9
2.5 Spreminjanje zakonodaje s področja zaščite živali	20
2.6 Podrobnejša analiza člankov o odstrelih zaščitene vrste rjavi medved	21
2.6.1 Strokovne podlage za upravljanje z medvedom	22
2.6.2 Predpisi ter ukrepanje državnih organov in varuha pravic živali	23
2.6.3 Primeri upravljanja z medvedom v tujini	31
2.6.4 Sobivanje domačinom z medvedom na Kočevskem	32
2.6.5 Projekt Ursina v Švici kot primer dobre prakse	33
2.6.6 Koliko je trenutno medvedov v Sloveniji?	34
2.7 Intervju s Stankom Valpaticem, predsednikom Društva in urednikom revije <i>Osvoboditev živali</i>	34
2.8 Posvet v Državnem zboru: <i>Za boljšo prihodnost živali</i>	37
2.9 Primerjava društev za zaščito živali v 19. stoletju in danes	38
3 SKUPNE UGOTOVITVE	39
4 SKLEP	42
5 VIRI IN LITERATURA	43
6 PRILOGA	44
Povzetki člankov o pravnem varstvu živali in delu varuha pravic živali (2004–2024)	

Slika na naslovni strani: Tematska kazala, <https://www.osvoboditevzivali.si/revija/clanki-po-tematikah/tematska-kazala-za-clanke-v-reviji-osvoboditev-zivali-2004-2019-ob-15-letnici-izhajanja-revije> (10. 2. 2025).

KRATKO POROČILO MENTORICE

Lejla Sodnik in Lucija Rozman sta v okviru programa ZPMS *Mladi raziskovalci zgodovine* prvič sodelovali v lanskem šolskem letu. O raziskovalni nalogi na temo *Sobivanje človeka in živali skozi čas* smo začele razmišljati že konec preteklega šolskega leta, kmalu po lanskem srečanju v Vitanju, ko je bila tema raziskovanja določena. Zdelo se nam je precej zahtevna, saj imajo živali v današnji družbi zelo različne vloge – od hišnih ljubljencev do tragične usode rejnih živali. Ob tem zavedanju je zorela ideja, da bi v raziskavi osvetlili delo društva za zaščito živali, ki si prizadeva za izboljšanje njihovega položaja. Tako sta se odločili za raziskovanje Društva za osvoboditev živali in njihove pravice.

Lejla in Lucija, danes devetošolki, bosta čez nekaj mesecev zapustili osnovno šolo in nadaljevali izobraževanje na eni od ljubljanskih gimnazij. Izkušnje, ki sta jih pridobili v lanskem letu, sta letos nadgradili z raziskovanjem treh različnih tem. Poleg izdelave te naloge sta se ukvarjali še z dvema raziskavama iz zgodovine, povezanimi z drugo svetovno vojno. Zaradi tega sta bili polno zasedeni ne le med šolskim letom, temveč tudi med počitnicami.

Kot mentorica sem jima pri raziskavi pomagala z zbiranjem gradiva. S spletne strani Društva za osvoboditev živali in njihove pravice sem natisnila tematsko kazalo na temo *Pravice živali in pravno varstvo živali*, ki sta ga podrobno pregledali ter izbrali 53 člankov za analizo. Kasneje sta nabor razširili še s štirimi dodatnimi članki, ki so odgovarjali na nova vprašanja, ki so se pojavila med raziskovanjem. Ti članki so predstavljali osnovni vir za njuno delo.

Ker sta se hkrati ukvarjali še z drugima dvema raziskavama, sem jima pomagala tako, da sem s spletne strani Društva prenesla izbrane številke revije *Osvoboditev živali* ter iz njih izločila izbrane članke. Lejla in Lucija sta jih nato prebrali in izdelali povzetke, ki so priloženi raziskovalni nalogi. Lucija se je osredotočila na tematsko analizo izbranih člankov, medtem ko je Lejla podrobneje preučevala dogajanja v zvezi s poboji medvedov. Njune analize so prinesle zanimive ugotovitve, ki sta jih predstavili v zaključnem delu naloge. Prav tako sta oblikovali vprašanja za intervju s Stankom Valpaticem, predsednikom Društva in urednikom revije *Osvoboditev živali*. Na koncu sem kot mentorica poskrbela še za nekaj slikovnega gradiva.

Čeprav so se med raziskovanjem pojavila dodatna vprašanja, predvsem v zvezi z zakonodajo, strokovnimi podlagami in nekaterimi manjkajočimi podatki, je bilo potrebno delo pravočasno zaključiti in oddati.

Glede na obsežnost problematike bi bilo za poglobljeno obravnavo posameznih področij potrebnega več časa. Kljub temu raziskava ponuja pregled delovanja varuha pravic živali in pravnih vidikov zaščite živali v zadnjih dveh desetletjih, odkar izhaja revija *Osvoboditev živali*. Čeprav se napredek na tem področju odvija počasi, so v dveh desetletjih vendarle vidni tudi pozitivni premiki.

Na koncu se želim posebej zahvaliti Andreji Bečan za odlično sodelovanje. Brez njene podpore raziskave ne bi bilo mogoče izvesti. Posebna zahvala gre tudi Stanku Valpaticu, ki si je vzel čas in odgovoril na vprašanja mojih dveh mladih raziskovalk.

Mentorica:

Vilma Vrtačnik Merčun

1 UVOD

Komisija za delo zgodovinskih kov ZPMS je za letošnje raziskovalno temo določila *Sobivanje človeka in živali skozi čas*. V okviru te teme so naju zanimala predvsem društva za zaščito živali. Takšna društva so se že v 19. stoletju zavzemala za osveščanje prebivalstva o trpinčenju živali, za zakone o zaščiti živali in razvijanju sočutja do živali. Da bi izvedeli, kako se društva danes zavzemajo za živali, sva izbrali Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice (v nadaljevanju Društvo), saj sva že iz imena razbrali, da se zavzema za pravice živali. Zanimivo je tudi, da je Društvo v okviru svojega delovanja organiziralo tudi posebno funkcijo – varuha pravic živali.

Rjavi medvedki so bili v otroštvu naša prva igračka, starši pa so nam brali zgodbo o hvaležnem medvedu. Koroška ljudska pravljica pripoveduje o velikem rjavem medvedu, ki je taval po robu gozda in naletel na hiško, pred katero je mati s sinom v zibelki šivala in prepevala. Mati se ga je sprva ustrašila, ko pa je opazila, da ima v prednji tački velik trn, je premagala strah in mu ga pomagala izdreti. Medved ji je v znak hvaležnosti prinesel polno zibelko sladkih hrušk.¹ Tako medveda opisuje priljubljena pravljica. Ali so nam medvedi danes hvaležni za naša ravnanja z njimi ali ne, bomo podrobneje izvedeli v enem izmed poglavij te raziskovalne naloge. Spoznali sva namreč, da se je Društvo v preteklih dveh desetletjih veliko ukvarjalo s problematiko medveda v Sloveniji, zato sva nekaj člankov na to temo posebej izpostavili.

1.1 Cilji raziskave

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice je posebno v tem, da ima med svojimi organi tudi **varuha pravic živali**. Že več kot 20 let (od leta 2004) izdaja revijo *Osvoboditev živali*, ki se nama je zdel dober vir podatkov. Iz nje sva želeli ugotoviti, kakšno je bilo delo varuha pravic živali in morebitni uspehi v tem obdobju.

Postavili sva si naslednja raziskovalna vprašanja:

- S kakšnim namenom je Društvo ustanovilo funkcijo varuha pravic živali? Kakšno je njegovo delo in katere cilje zasleduje pri svojem delovanju?
- Ali je to profesionalna ali prostovoljna funkcija? Kdo jo je opravljal?
- Katere so bile ključne teme in problemi, s katerimi se je varuh pravic živali ukvarjal?
- Ali je revija poročala o konkretnih uspehih varuha pravic živali?
- Kaj lahko ugotovimo, če današnja prizadevanja Društva za osvoboditev živali in njihove pravice primerjamo s prizadevanji društev za zaščito živali v 19. stoletju?

1.2 Metode in potek raziskovalnega dela

Izbrali sva dve metodi raziskovalnega dela in sicer analiza pisnih virov, predvsem člankov v reviji *Osvoboditev živali* in deloma na spletni strani Društva, ter intervju z urednikom revije in predsednikom Društva. Delo je potekalo po naslednjih korakih:

- **Analiza vsebine člankov:** pregledali sva vseh 48 števil revije, kolikor jih je do sedaj izšlo, in sistematično analizirali 57 člankov, ki obravnavajo pravice živali in delo varuha pravic živali. Pri tem sva pisali povzetke, ki so v prilogi raziskovalne naloge, ter izpostavili predpise, na katere so se avtorji sklicevali.

¹ Kresnik, https://www.kresnik.eu/hvalezni-medved-koroska-ljudska-pravljica_clanek_834.html, 20. 2. 2025.

- **Kvantitativna analiza:** ugotavljali sva vrsto, tematiko in način argumentiranja - po petletnih obdobjih.
- **Primerjalna analiza:** primerjali sva vrste in tematiko člankov ter način argumentiranja – po petletnih obdobjih.
- **Podrobna analiza:** natančneje sva preučili članke o medvedih.
- **Intervjuji:** opravili sva intervju z urednikom revije *Osvoboditev živali*, ki je tudi predsednik Društva.
- **Sklepni del:** povezali sva ugotovitve in jih primerjali s teoretičnim delom, v katerem sva na začetku na kratko predstavili cilje društev za zaščito živali v 19. stoletju.

1.3 Teoretični del

V 19. stoletju je v vsakdan plemiških in meščanskih elit vstopila ideja, da si živali zaslužijo karseda lepo življenje. Največjo vlogo pri zagovarjanju novega nadzora so imela društva, ki so jih skozi 19. stoletje ustanavljali po vsej Evropi. Njihovo članstvo se je zavzemalo za dobrobiti živali, stroge normativne okvire, pedagoške pristope, ki bi k sočutju do živali spodbudili tudi otroke, in za izboljšanje življenjskih pogojev delovnih živali. Prvo tovrstno društvo v avstrijskem cesarstvu, kamor je v tistem času spadalo slovensko ozemlje, je že leta 1845 ustanovil **Valentin Stanič** (1774–1847). Napisal je knjižico, ki jo je priložil glasilu Goriške kmečke družbe, in ustanovil **Družbo zoper mučenje živalij**. Zaradi njegove smrti je delovala zelo kratek čas. Stanič in Janez Bleiweis sta spodbudila župnika **Mihaela Stojana** k pisanju knjige *Milosrčnost do živali* (1846). Istega leta je bilo ustanovljeno **Dunajsko društvo proti mučenju živali, ki je imelo podružnico tudi v Trstu**. Tržaška podružnica je leta 1852 ustanovila samostojno **Tržaško društvo proti mučenju živali**. Osnovni namen društev je bilo zmanjšati nepotrebno in nerazumno trpinčenje živali, lobirati² za zakone o zaščiti živali, učiti otroke sočutja do živali in si prizadevati izboljšati pogoje delovnih živali.³ **Kranjsko društvo za varstvo živali** je nastalo šele leta 1899.⁴

»Članstvo vseh društev za zaščito živali se je strinjalo, da je milosrčnost do živali lastnost dobrega in »civiliziranega« človeka, zato je bil končni namen takšnih društev vedno splošni napredek človeštva. /.../ Združenja za zaščito živali so sestavljali plemiči, visoki uradniki, trgovci, industrialci, predstavniki cerkve, intelektualci, bankirji in drugi dostojanstveniki, ki so bili tudi sicer glavni akterji družbenega življenja v izbranih družbenih aglomeracijah. /.../ Specifika društev za zaščito živali je bila nadpovprečna zastopanost žensk ...«⁵ Člani in vse številne članice so se v svojih razpravah pritoževali nad »neciviliziranimi mučitelji« in »okrutnimi barbari«, ki po njihovem mnenju niso dobro ravnali s svojimi živalmi. Zaščitniki živali so delovali na podlagi lastnih izkušenj z živalmi, saj so bile zanje spremljevalke, igrače, estetska bitja in družinski člani. Izkušnje kmetov in delavcev pa so bile povsem drugačne, saj so bili od njih eksistenčno odvisni. V svojih prizadevanjih so družbeno privilegirani ljubitelji živali želeli »prevzgojiti« nižje sloje in jih naučiti »prave morale.« Do širšega občinstva so dostopali s pomočjo različnih publikacij (tržaško društvo je izdajalo mesečnik) in z objavami v lokalnih medijih.⁶ Na podlagi društev za zaščito živali iz 19. stoletja se je človekov odnos do

² Lobirati: načrtno vplivati na tistega, ki odloča o kaki stvari, z namenom uveljavitve določenih interesov, <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=lobirati&hs=1> (10. 1. 2025).

³ Daša Ličen: Vznik gibanja za zaščito živali na Slovenskem, zbornik *Sobivanje človeka in živali skozi čas*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2024, str. 69.

⁴ Daša Ličen, 2024, str. 71.

⁵ Daša Ličen, 2024, str. 70.

⁶ Daša Ličen, 2024, str. 71.

živali korenito spremenil. Izbrane živali so dolgoročno gledano postale naši terapeuti, najboljši prijatelji in otroci.⁷

2 RAZISKOVALNI DEL

2.1 PREDSTAVITEV DRUŠTVA ZA OSVOBODITEV ŽIVALI IN NJIHOVE PRAVICE

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice ima Statut Društva objavljen na spletnih straneh.⁸ Iz Statuta Društva izhaja naslednje: »Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice je prostovoljna in nepridobitna organizacija, ki se bori za boljši položaj živali ter za neokrnjeno okolje in naravo. Društvo je nepolitična, humanitarna organizacija civilne družbe in deluje na nepridobitnih načelih« (1. člen Statuta). Sedež Društva je na naslovu: Ostrožno pri Ponikvi 26, 3232 Ponikva. Deluje na celotnem območju Republike Slovenije, lahko pa tudi mednarodno (2. člen).

Namen, cilji in naloge Društva

»Namen in cilji Društva so prizadevanja za zaščito živali, v okviru tega pa tudi skrb za uveljavljanje pravic živali v *Ustavi Republike Slovenije* in predpisih ter v praksi tako, da bi lahko živali živele življenje, ki je primerno njihovi vrsti, svobodno in v miru ter brez strahu, da jih bo kdo preganjal, mučil ali ubil. Namen in cilji Društva so tudi prizadevanje za varstvo okolja in ohranjanje narave.« (3. člen)

Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice svoje cilje uresničuje z izvajanjem naslednjih nalog:

- prizadevanje za odpravo sedanjega stanja, ko človek uporablja živali za svoje potrebe: za odpravo živinoreje, lova, poskusov na živalih, škodljivih transportov živali in vseh dejanj, ki škodujejo živalim, okolju in naravi oz. jih uničujejo,
- prizadevanje za širitev zavesti o povezanosti žive in nežive narave ter informiranje javnosti o slabem položaju živali, o tematiki varstva okolja in ohranjanja narave,
- izobraževanje ter osveščanje o pravicah živali, o zaščiti živali, varstvu okolja in ohranjanju narave,
- prizadevanje za pravno priznanje pravic živali, za pravno varstvo živali, narave in okolja,
- prizadevanje za odpravo kakršnegakoli mučenja živali ter reševanje primerov zanemarjanja živali v sodelovanju s pristojnimi inšpekcijami in policijo,
- vzgoja, izobraževanje in osveščanje tako članov kot širše javnosti o škodljivosti živalske prehrane ter pozitivnih vidikih rastlinske prehrane za zdravje ljudi, za življenje živali in za ohranjanje planeta, o kulturi neškodovanja in kulturi nenasilja,
- sodelovanje z drugimi organizacijami, ki delujejo na področju pravic in zaščite živali, varstva okolja in ohranjanja narave, z državnimi organi, organi lokalnih skupnosti, veterinarskimi organizacijami in drugimi pri reševanju problemov s področja zaščite živali,
- izvajanje nacionalnih ali mednarodnih projektov oz. programov s področja pravic in zaščite živali, varstva okolja in ohranjanja narave oz. sodelovanje pri njih (4. člen).

⁷ Daša Ličen, 2024, str. 72.

⁸ Statut Društva, <https://www.osvoboditevzivali.si/o-drustvu/statut-osvoboditev-zivali> (10. 1. 2025).

»Društvo svoje naloge izvaja tudi z izdajanjem tiskovin (revije, knjige, brošure, letaki, plakati, kasete itd.), kar mora biti povezano z nameni, cilji in nalogami Društva /.../ Društvo ima varuha pravic živali, ki ga imenuje in razrešuje upravni odbor Društva, ki tudi določi njegove naloge. Zaželeno je, da je varuh pravic živali pravnik. Varuh pravic živali se imenuje za dobo treh let.« (4. člen) Društvo izdaja svojo revijo, ki izhaja v tiskani obliki. (22. člen)⁹

2.2 IZHAJANJE REVIJE OSVOBODITEV ŽIVALI

Revija *Osvoboditev živali* izhaja od aprila 2004. V obdobju od leta 2005 do leta 2010 so izšle po tri številke letno, od leta 2011 do danes pa dve številki letno. Od leta 2012 je revija izhajala spomladi (aprila, nato maja, od 2016 junija) in decembra. Do sedaj je izšlo 48 števil.

Preglednica 1: Izhajanje števil revije *Osvoboditev živali* in označbe letnikov

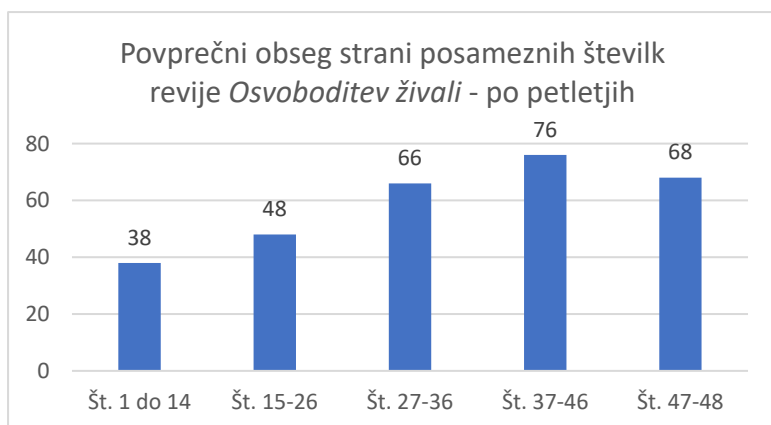
Letnik	številka / mesec in leto	številka / mesec in leto	številka / mesec in leto
1	1 / april 2004	2 / september 2004	
2	3 / januar 2005	4 / april 2005	5 / september 2005
3	6 / januar 2006	7 / junij 2006	8 / november 2006
4	9 / marec 2007	10 / julij 2007	11 / november 2007
5	12 / marec 2008	13 / avgust 2008	14 / november 2008
6	15 / april 2009	16 / avgust 2009	17 / november 2009
7	18 / april 2010	19 / september 2010	20 / december 2010
8	21 / marec 2011	22 / oktober 2011	
9	23 / april 2012	24 / december 2012	
10	25 / maj 2013	26 / december 2013	
11	27 / maj 2014	28 / december 2014	
12	29 / julij 2015	30 / december 2015	
13	31 / junij 2016	32 / december 2016	
14	33 / junij 2017	34 / december 2017	
15	35 / junij 2018	36 / december 2018	
16	37 / junij 2019	38 / december 2019	
17	39 / junij 2020	40 / december 2020	
18*	41 / junij 2021		
19*	42 / december 2021		
20	43 / junij 2022	44 / december 2022	
21	45 / junij 2023	46 / december 2023	
22	47 / junij 2024	48 / december 2024	

*Napačno naveden letnik revije.

Iz zgornje preglednice je razvidno, da je do sedaj izšlo 21 letnikov revije *Osvoboditev živali*, saj je bil v letu 2021 letnik napačno naveden. Ker so številke revije izhajale v tiskani obliki, so štetje letnikov kljub napaki nadaljevali. Tako so leta 2024 namesto 21. beležili 22. letnik izdajanja revije.

Kakor je razvidno iz spodnjega grafikona in preglednice 2, je največ števil revije izšlo v prvem petletju (14), nato v drugem (11), v tretjem in četrtem petletju pa je izšlo po 9 števil revije oziroma po dve na leto. V vseh letih je bilo natisnjenih 2466 strani, vključno z naslovnico in zadnjo stranjo. Povprečno število strani na posamezno številko revije je bilo najmanjše v prvem petletju (38 strani) in največje v četrtem petletju (76 strani).

⁹ Statut Društva, <https://www.osvoboditevzivali.si/o-drustvu/statut-osvoboditev-zivali> (10. 1. 2025).

Preglednica 2: Število števil in strani revije *Osvoboditev živali* – po petletjih

Zaporedne številke	št. števil revije	skupaj strani
1 do 14	14	532
15–26	11	522
27–36	9	600
37–46	9	676
47–48	2	136
Skupaj	48	2466

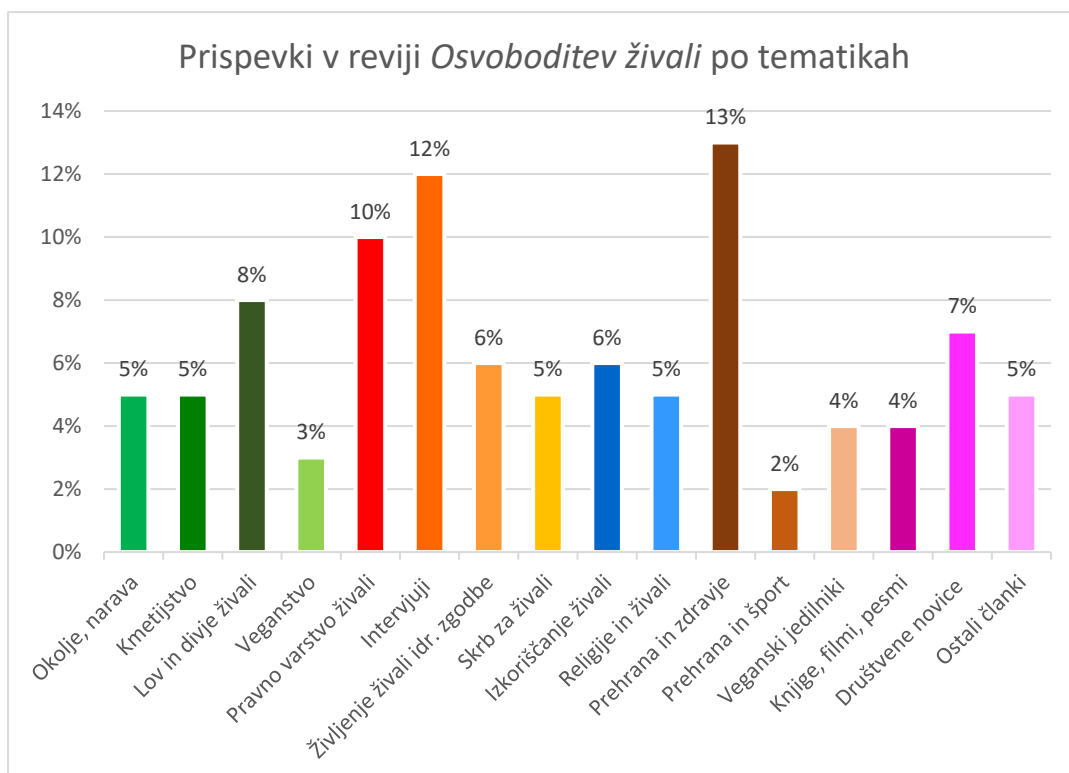
2.3 TEMATSKA KAZALA ZA ČLANKE V REVII *OSVOBODITEV ŽIVALI*

Na spletni strani Društva so objavljena tematska kazala¹⁰, iz katerih sva ugotovili število člankov po tematikah, kar prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 3: Tematska kazala za članke v reviji *Osvoboditev živali* od leta 2004 do 2024

Zap. št.	tematski sklop	število člankov	odstotek
1	Okolje, narava	69	5
2	Kmetijstvo	70	5
3	Lov in divje živali	104	8
4	Veganstvo	42	3
5	Pravice živali in pravno varstvo živali	136	10
6	Intervjuji in mladi razmišljajo	171	12
7	Življenje živali in druge zgodbe	83	6
8	Skrb za živali	68	5
9	Izkoriščanje živali	81	6
10	Religije in živali	71	5
11	Prehrana in zdravje	185	13
12	Prehrana in šport	33	2
13	Veganski jedilniki in recepti	50	4
14	Knjige, filmi, pesmi	60	4
15	Društvene novice in pisma bralcev	94	7
16	Ostali članki	64	5

¹⁰ Tematska kazala, <https://www.osvoboditevzivali.si/revija/clanki-po-tematikah> (10. 1. 2025).

Skupaj je v tematskih kazalnih naštetih 1381 člankov. Ker pa se nekateri članki ponovijo v različnih tematskih sklopih, nam ta številka ne pove veliko. Dobimo le predstavbo o temah, o katerih so pisali avtorji v revijo *Osvoboditev živali* (v nadaljevanju OŽ). Kakor je razvidno iz zgornjega grafičnega prikaza, je bilo v zadnjih dveh desetletjih, odkar revija izhaja, največ člankov o prehrani in zdravju (13 %), sledijo intervjuji (12 %), Pravice živali in pravno varstvo živali (10 %), Lov in divje živali (8 %) itd.

2.4 ANALIZA IZBRANIH ČLANKOV IZ TEMATSKEGA SKLOPA PRAVICE ŽIVALI IN PRAVNO VARSTVO ŽIVALI

Pri analizi člankov sva se osredotočili na naslednje vidike:

1 Tematika članka

- Katera tematika prevladuje?

2 Vrsta članka

- informativni (razlaga zakonodaje, predstavitev dejstev),
- komentar (osebno mnenje, kritika, predlogi),
- poročilo (o dogodku, kampanji, sodni zadevi),
- poziv k ukrepanju (peticije, protesti, spremembe zakonov).

3 Argumentacija

- pravna / etična / znanstvena / drugo

4 Vpliv in uspehi

- Ali članki navajajo konkretne dosežke varuha?
- Ali so bili predlogi sprejeti ali zakonodajno upoštevani?

PRVO PETLETJE (2004–2009)

	<i>Naslov članka, avtor, OŽ št., leto</i>	<i>tematika</i>	<i>vrsta članka</i>	<i>argumentacija</i>
1	Slovenija je dobila varuha pravic živali (Damjan Likar, 3, 2005)	cilji in način dela varuha pravic živali	informativni	etična, pravna
2	Kdaj bo država prepovedala reklamiranje mesa? (Vlado Began, 4, 2005)	pobuda za prepoved reklamiranja mesa	poziv, komentar	etična, pravna
3	Poskusi na živalih, najbolj črno poglavje v zgodovini medicine (Vlado Began, 4, 2005)	za prepoved poskusov na živalih	poziv, komentar	etična, pravna
4	Vsaka stvar ima svoj čas in čas lova se izteka (Vlado Began, 5, 2005)	peticija za odpravo lova	informacija, komentar	etična, pravna
5	Dr. Janez Drnovšek o vegetarijanstvu in pravicah živali (Damjan Likar, 6, 2006)	primeri kršitev in način pridobivanja pravic v zgodovini, živinoreja	informacija, komentar	etična, pravna
6	Mučenje živali: Kaj lahko storimo? (Vlado Began, 6, 2006)	navodila za prijavo mučenja živali	informacija, poziv	pravno
7	Politiki in kleriki krvavih rok (Vlado Began, 8, 2006)	krivični zakoni (lov, živinoreja)	komentar, poziv	etična, pravna
8	Država: smrt medvedom – svoboda lovcem! (Vlado Began, 9, 2007)	kršitev zakonodaje glede medvedov	informacija, komentar	pravno
9	Ugovor vesti ubijanju in mučenju živali (Vlado Began, 10, 2007)	uvedba ugovora vesti pri ubijanju živali	poziv	etična, pravna
10	Ljubljanski živalski vrt: kršitev pravic in zloraba živali (Alenka Paulin, 10, 2007)	krivična zakonodaja v primeru živalskih vrtov	poziv	etična, pravna
11	Borba za osvoboditev medvedov se nadaljuje (Vlado Began, 10, 2007)	kršenje zakonodaje glede medvedov	poročilo	pravno
12	Slovenska evropska poslanka v borbi za pravice živali, Mojca Drčar Murko, (Vlado Began, Damjan Likar, 10, 2007)	pobude v Evropskem parlamentu za izboljšanje zakonodaje	poročilo in komentar	etično
13	Nasprotujemo tekmovanjem in razstavam živali (Vlado Began, 10, 2007)	zloraba živali za tekmovanja in razstave	poročilo	etična, pravna
14	Intervju z varuhom človekovih pravic, Vlado Began, (Damjan Likar, 11, 2007)	spornost reklamiranja mesa, poskusi na živalih, lov, živinoreja, medvedi, ugovor vesti, tekmovanja z živalmi	poročilo	pravno
15	Pobuda za prepoved ubijanja polhov in opustitev živinoreje (Društvo, 12, 2008)	pobuda za odpravo lova na polhe, opustitev živinoreje, vegetarijanska prehrana	poziv in poročilo	pravno, znanstveno
16	Odstrel medvedov povečuje njihovo število (Vlado Began, 12, 2008)	primeri gospodarjenja z medvedi brez ubijanja	informacija in poziv	znanstveno
17	Živali so del narave in zaslužijo vse spoštovanje, Mojca Škrinjar (Društvo, 12, 2008)	problematika živali v šolah	poročilo, informacija	pravno
18	Podpiram prizadevanja za bolj spoštljiv odnos do živali, dr. Romana Jordan Cizelj (Damjan Likar, Vlado Began, 12, 2008)	Evropski parlament, podnebne spremembe	poročilo, informacija	pravno
19	Ustavno sodišče razveljavilo odstrel medvedov (Vlado Began, 13, 2008)	kršenje zakonodaje glede medvedov	poročilo	pravno
20	Nepotrebne usmrčitve v klavnicah so mučenje živali (Vlado Began, 13, 2008)	kršenje zakonodaje pri živinoreji	informacija, komentar	pravno
21	Bičanje konjev na kasaških dirkah nezakonito, država molči (Vlado Began, 13, 2008)	kršenje zakonodaje pri kasaških dirkah	poročilo, poziv	pravno

22	Razstave živali ne sodijo v 21. stoletje (Vlado Began, 15, 2009)	razstave živali kot suženjstvo	komentar	pravno, etično
23	Kaj so pravice živali? (Društvo, 17, 2009)	nastajanje človekovih pravic	informativni	pravno, etično

DRUGO PETLETJE (2010–2014)

	<i>Naslov članka, avtor, OŽ št., leto</i>	<i>tematika</i>	<i>vrsta članka</i>	<i>argumentacija</i>
24	Pobuda državi za prepoved spolnosti z živalmi (Stanko Valpatic, 18, 2010)	prepoved sodomije ¹¹	poziv	pravno
25	Novi temelji odnosa do živali in njihove zaščite (Društvo, 19, 2010)	za priznanje živalim pravice do življenja	poziv	etično
26	V Sloveniji številne kršitve pri prevozu živali, mag. Mladen Tomšič, dr. vet. med. (mag. Martin Vrečko, 20, 2010)	kršitve pri tranzitnem prevozu živali	poročilo	pravno
27	Novice iz Društva za osvoboditev živali in njihove pravice (Damjan Likar, 22, 2011)	pobude za šole, Inštitut za razvoj družbene odgovornosti, Vladi RS (za miroljubno kmetij., trošarine na nezdravo hrano, inšpektor na kasaških dirkah)	pozivi	etično, pravno
28	Novi temelji odnosa do živali in njihove zaščite (Vlado Began, pos. izd. 2011)	za priznanje pravic živalim	poziv	etično
29	Lastnik zemljišča sme prepovedati lov (mag. Martin Vrečko, 24, 2012)	odločitev Evropskega sodišča za ČP	poročilo	pravno
30	Pobijanje volkov in medvedov pred Ustavnim sodiščem (Primož Ahčin, 24, 2012)	nezakonito pobijanje volkov in medvedov	poročilo	pravno
31	Kaj prinašajo spremembe Zakona o zaščiti živali? (Alenka Benčina, 25, 2013)	spmembe Zakona o zaščiti živali	poročilo	pravno
32	4. mednarodna konferenca za pravice živali (Nastja Markovič Židanik, 28, 2014)	uspehi zagovornikov pravic živali po svetu	poročilo	etično

TRETJE PETLETJE (2016–2019)

	<i>Naslov članka, avtor, OŽ št., leto</i>	<i>tematika</i>	<i>vrsta članka</i>	<i>argumentacija</i>
33	Ali imamo pravico ljudem govoriti, da je njihov odnos do živali neprimeren? (mag. Miloš Židanik, 32, 2016)	odnos do drugače mislečih	komentar, poziv	etično
34	Je žival mogoče priznati kot osebe s svojstvenimi pravicami? (Klementina Semprimožnik, 32, 2016)	živali v pravu, načelo enakosti	informacija	pravno
35	6. mednarodna konferenca aktivistov za pravice živali (mag. Miloš Židanik, 32, 2016)	uspehi aktivistov za pravice živali po svetu	poročilo	etično
36	Prvo vseslovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali (mag. Miloš Židanik, 33, 2017)	spoznavanje in povezovanje društev v Sloveniji	poročilo	etično
37	Etika živali – o čezvrstni gostoljubnosti, Tomaž Grušovnik (Nika Arsovski, 33, 2017)	odnos do drugače mislečih	informacija	etično
38	Skupina varuha pravic živali (Žiga Hančič, 33, 2017)	naloge podporne skupine varuha	informacija	drugo

¹¹ Sodomija, spolni odnosi z živaljo, <https://fran.si/iskanje?Query=sodomija&IsAdvanced=True> (20. 2. 2025).

39	Zakaj nas ne poslušajo? (Tomaž Grušovnik, 34, 2017)	odnos do drugače mislečih	informacija	etično
40	Kaj 21. stoletje obeta živalim? (Luka Mesec, 35, 2018)	uspehi zaščite živali po Evropi	informacija, komentar	etično
41	Mučiti je mogoče le živa in čuteča bitja, Jože Kozina (Stanko Valpatic, 35, 2018)	mit o lovu, moč in nemoč prava	komentar	pravno, etično
42	Odločba Ustavnega sodišča in prihodnost pravne ureditve varstva živali in njihovih pravic (mag. Monika Naumovski, 36, 2018)	prepoved obrednega klanja, dobrobit živali pred versko pravico	poročilo	pravno, etično
43	Kar zahtevamo preko pritožb, je predvsem spoštovanje zakonodaje, mag. Monika Naumovski, varuhinja pravic živali (Gretta Fegic, VVM, 37, 2018)	sprememba Stvarno pravnega zakonika – žival je čuteče bitje, lastninska pravica, primeri v tujini, pripombe na odstrel medvedov, pripombe na ZZZ idr., projekt o pravici do vegan. prepričanja, predlog glede ubijanja moških piščančkov, druge ideje	poročilo	pravno, etično
44	Upravno sodišče dovolilo lov na medvede, Finančni interesi pred zakonitostjo (mag. Martin Vrečko, 37, 2019)	razsodbe upravnega sodišča glede lova na medvede	poročilo	pravno
45	Evropska konferenca o pravicah živali (Monika Lavrič, 37, 2019)	delo zagovornikov pravic živali po svetu	poročilo	drugo
46	4. mednarodna konferenca o veganstvu in pravicah živali (mag. Monika Naumovski, 38, 2019)	o pravni zaščiti živali, načelo pravičnosti, uspehi po Evropi, težave	poročilo	pravno, etično

ČETRTO PETLETJE (2020–2024)

	<i>Naslov članka, avtor, OŽ št., leto</i>	<i>tematika</i>	<i>vrsta članka</i>	<i>argumentacija</i>
47	Aktivnosti skupine varuhinje pravic živali 2019–2020 (Metka Pekle, mag. Monika Naumovski, 40, 2020)	pripombe na Zakon o divjadi in lovu (umetni viri svetlobe), zahteva po pojasnilu o lovu na polhe, proti včlanjanju mladoletnikov v lovsko društva, strokovni argumenti glede šakala in medveda kot zavarovane vrste	poročilo	pravno, znanstveno
48	Križanci med volkom in psom, žrtve škodljivega upravljanja z okoljem (Metka Pekle, mag. Monika Naumovski, 41, 2021)	usmrtitev 6 križancev med volkom in psom ter volkulje	poročilo	pravna
49	Pravna zaščita zveri, trn v peti oblasti? (Metka Pekle, 43, 2022)	usmrtitev medvedke	poročilo	pravna
50	Vpliv neodgovornih praks z živalmi na človekovo bivanjsko praznino (dr. Jože Kozina, 45, 2023)	lovstvo	komentar	etična
51	Pravice živali terjajo prazne in ne večje kletke (Jadranka Juras, 46, 2023)	pravice živali	komentar	pravno, etično

52	Koristne informacije, če opazimo zanemarjene rejne živali (Metka Pekle, 46, 2023)	prijava mučenja živali	informacija	pravno, etično
53	Zakaj je treba prepovedati lov na trofeje? (Nevenka Lukič Rojšek, 46, 2023)	lovstvo na trofeje	komentar, informacija	etično

NADNADNO DODANI ČLANKI

54	Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi (Petra Komel, 38, 2019)	sobivanje z medvedi	komentar (intervjuji)	etično
55	Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi (Petra Komel, 39, 2020)	sobivanje z medvedi	komentar (intervjuji)	etično
56	Projekt Ursina in mednarodni medvedji tedni na območju Retijskih Alp v vzhodni Švici (Blanka Prezeli, prevod, OŽ, št. 38, 2019)	sobivanje z medvedi	poročilo	etično, drugo
57	Društvene novice (Gretta Mikuž Fegic, št. 2, 2004)	varuh pravic živali, pripombe na zakone	poročilo	drugo

Varuhi pravic živali v obdobju 2004–2024

Iz člankov sva razbrali, da so bili varuhi pravic živali naslednji pravniki: Vlado Began (2004–2011), Alenka Benčina (2013–2017) in mag. Monika Naumovski (2018–2025). Prvi članek o delu varuha pravic živali je bil objavljen leta 2005.

»**Naloge varuha** so izdelava pobud za izboljšanje položaja živali v družbi, sodelovanje v postopkih o živalih (zastopanje živali) in nudenje pravnega svetovanja zainteresiranim glede zaščite živali. Eden glavnih ciljev društva pa je, da živali dobijo svoje pravice: pravice do življenja, primerno njeni vrsti, v *Ustavi RS* in drugih predpisih. *Zakon o zaščiti živali* ima mnogo dobrih strani pa tudi nekaj **slabosti**: dovoljuje pod določenimi pogoji poskuse na živalih, dovoljena je reja živali za krzno in kože ter usmrtnitve živali v ta namen, dovoljeno je ubiti žival za potrebe naravoslovnih muzejev, verske pravice ne morejo biti nad življenjem živali (obredni zakol), sporno je, da se smejo živali ubijati zaradi ohranjanja naravnega ravnotežja (ekologi ugotavljajo, da narava za ravnotežje ne potrebuje lovcev, ampak se vzpostavi z notranjim izravnavanjem števila rojstev, prilagojenega kapaciteti okolja). Sporna je tudi sama definicija mučenja živali. **Akcije** bodo na področju lova, množične živinoreje, transporta živali, poskusov na živalih in prehranske politike (ker je vegetarijanska prehrana velika zaščita za živali). Za Slovenijo imenovanje varuha pravic živali pomeni pomemben korak naprej v borbi za boljši položaj živali.«¹²

Veliko informacij o delu varuhov pravic živali sva izvedeli tudi iz dveh intervjujev: z Vladom Beganom leta 2007¹³ in z mag. Moniko Naumovski leta 2019¹⁴. Leta 2017 je bil objavljen članek, ki je sporočal, da je Društvo ustanovilo podporno skupino varuha pravic živali.

»*Ustanovitev podporne skupine varuha pravic živali*. Njene naloge so: komunikacija z mediji in širšo javnostjo, nudenje brezplačnega pravnega svetovanja in vlaganje pobud za izboljšanje položaja živali, zlasti na področju lova in živali v mlečni in mesni industriji.«¹⁵

Funkcija varuha pravic živali, ki so jo vršili člani Društva - pravniki, je bila neplačana in na osnovi prostovoljstva, kakor vse ostale društvene funkcije. Izjema je bil le prvi varuh pravic živali, ki je za svoje pravniško delo očitno dobival tudi honorar. Na to sklepava iz zapisa leta 2006, ko je bil pod njegovim člankom naslednji zapis: »*Prostovoljne prispevke za plačilo dela*

¹² Damjan Likar: *Slovenija je dobila varuha pravic živali*, OŽ, 2005, št. 3, str. 9.

¹³ Damjan Likar, *Intervju z varuhom pravic živali – Vlado Began*, OŽ, 2007, št. 11, str. 18–21.

¹⁴ Greta Fegic: *Kar zahtevamo preko pritožb, je predvsem spoštovanje zakonodaje*, Monika Naumovski, varuhinja pravic živali, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9.

¹⁵ Žiga Hančič: *Skupina varuha pravic živali*, OŽ, 2017, št. 33, str. 42–43.

varuha zbiramo na TRR št.: 02011- 0253228311 sklic 00 03.«¹⁶ Verjetno je moralo Društvo za opravljeno pravniško delo plačati tudi Odvetniški pisarni Baškovič in Kariž¹⁷, ki je v imenu Društva vložila pobudo za ustavno presojo pravilnika o poboju medvedov leta 2012.¹⁸

Slika 1: Vlado Began, prvi varuh pravic živali, je delo varuha opravljal v letih 2004–2011.¹⁹

Slika 2: Mag. Monika Naumovski, sedanja varuhinja pravic živali, to funkcijo opravlja od leta 2018.²⁰

Ko sva se dogovarjali za intervju s Stankom Valpatičem, predsednikom Društva in urednikom revije, sva izvedeli, da je sedanja varuhinja, mag. Monika Naumovski trenutno zelo zasedena zaradi izdelave doktorske dizertacije. To je tudi razlog, da v tej nalogi ni intervjuja z njo, saj je pri njenem študiju nisva hoteli motiti.

Avtorji izbranih prispevkov v reviji *Osvoboditev živali* po petletjih

V raziskavo je bilo vključenih 57 člankov revije *Osvoboditev živali*, ki so nastajali od leta 2004 do leta 2024. Pri nekaterih člankih sta bila navedena dva soavtorja.

Preglednica 4: Avtorji izbranih člankov v reviji *Osvoboditev živali* - po petletjih

Avtorji člankov	prvo petletje	drugo petletje	tretje petletje	četrto petletje	skupaj
Damjan Likar	4	1	-	-	5
Vlado Began	17	1	-	-	18
mag. Alenka Paulin	1	-	-	-	1
Društvo	2	1	-	-	3
Stanko Valpatič	-	1	1	-	2
mag. Martin Vrečko	-	2	1	-	3
Primož Ahčin	-	1	-	-	1
Alenka Benčina	-	1	-	-	1
Nastja Markovič Židanik	-	1	-	-	1
mag. Miloš Židanik	-	-	3	-	3
Klementina Semprimožnik	-	-	1	-	1
Nika Arsovski	-	-	1	-	1
Žiga Hančič	-	-	1	-	1

¹⁶ Vlado Began, *Politiki in kleriki krvavih rok*, OŽ, 2006, št. 8, str. 16–17.

¹⁷ Odvetniška pisarna Baškovič in Kariž deluje še danes. <https://baskovicinkariz.si/> (24. 3. 2025).

¹⁸ Primož Ahčin: *Pobijanje volkov in medvedov pred Ustavnim sodiščem*, OŽ, 2012, št. 24, str. 17.

¹⁹ Vir fotografije: Damjan Likar: *Intervju z varuhom pravic živali – Vlado Began*, OŽ, 2007, št. 11, str. 18–21.

²⁰ Vir fotografije: Greta Fegic, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9.

Tomaž Grušovnik	-	-	1	-	1
Luka Mesec	-	-	1	-	1
mag. Monika Naumovski	-	-	2	2	4
Gretta Mikuž Fegic	-	-	1	1	2
Monika Lavrič	-	-	1	-	1
Metka Pekle	-	-	-	4	4
dr. Jože Kozina	-	-	-	1	1
Jadranka Juras	-	-	-	1	1
Nevenka Lukić Rojšek	-	-	-	1	1
Petra Komel	-	-	-	2	2
Blanka Prezelj	-	-	-	1	1
skupaj člankov	24	9	14	13	60

Preglednica 5: Število izbranih člankov iz revije *Osvoboditev živali* in število avtorjev teh člankov - po petletjih

<i>Petletje</i>	<i>izbrani članki</i>	<i>število avtorjev</i>
prvo petletje	24	4
drugo petletje	8	8
tretje petletje	15	11
četrto petletje	7	8

V analizo vključenih člankov je bilo največ iz prvega petletja (24), nato iz tretjega (15), drugega (8) in četrtega (7) petletja. V prvem petletju je večino člankov napisal **Vlado Began**, takratni varuh pravic živali (17). Po številu člankov v prvem obdobju izstopa tudi Damjan Likar, ki je bil nekaj časa urednik revije. V drugem petletju so bili članki osmih različnih avtorjev, med katerimi je bila tudi **Alenka Benčina**, takratna varuhinja pravic živali. V tretjem in četrtem petletju so članke pisali zelo različni avtorji, med njimi tudi **mag. Monika Naumovski**, takratna in sedanja varuhinja pravic živali. V zadnjem obdobju po številu člankov izstopa Metka Pekle.

Tematike v člankih s področja Pravice živali in pravno varstvo živali

Primerjava samo članke, ki sva jih izbrali za podrobnejšo analizo. Vsakemu izbranemu članku sva določili prevladujočo temo in podatke zbrali v spodnji preglednici. S posameznih področij je v reviji še precej več člankov, kar je razvidno iz tematskih kazal (o okolju, kmetijstvu, lovu, izkoriščanju in skrbi za živali, o veganskih prehrani in zdravju itd.).

Preglednica 6: Tematika izbranih člankov v reviji *Osvoboditev živali* - po petletjih

<i>Tematika v izbranih člankih</i>	<i>1. petletje</i>	<i>2. petletje</i>	<i>3. petletje</i>	<i>4. petletje</i>	<i>skupaj</i>
Delo varuha in izkušnje drugod	2	3	7	1	13
naloge varuha pravic živali	1	-	1	-	2
navodila za prijavo mučenja živali	1	-	-	1	2
uspehi zaščite živali drugod	-	3	6	-	9
Lovstvo in divje živali	9	2	4	10	25
lovstvo in divje živali	4	1	2	4	11
poboji medvedov	5	1	2	1	9
sobivanje domačinov z medvedmi	-	-	-	3	3
šakal, volk	-	-	-	2	2
Živinoreja	5	2	2	0	11
živinoreja	5	1	2	-	8
tranzitni prevoz živali	-	1	-	-	1
proti reklamiranju mesa	2	-	-	-	2
Pravno varstvo živali	6	4	5	2	17
pravno varstvo živali, pravice živali	-	2	3	1	6
Zakoni (ZZŽ, o lovstvu)	1	1	1	1	4

nastajanje človekovih pravic	1	-	-	-	1
Evropski parlament in živali	2	-	-	-	2
razvoj družbene odgovornosti	-	1	-	-	1
ugovor vesti	2	-	-	-	2
pravica do veganskega prepričanja	-	-	1	-	1
Druge teme o zaščiti živali	9	3	3	0	18
izobraževanje o zaščiti živali v šolah	1	1	-	-	2
vegetarijanska/veganska prehrana	1	1	-	-	2
odnos do drugače mislečih	-	-	3	-	3
proti poskusom na živalih	2	-	-	-	2
kasaške dirke, tekmovanja z živalmi	3	1	-	-	4
razstave živali	2	-	-	-	2
živalski vrtovi	1	-	-	-	1
prepoved sodomije	-	1	-	-	1
prepoved ubijanja polhov	1	-	-	-	1

Varuhi pravic živali in drugi avtorji so največkrat pisali o **lovstvu**, predvsem zaradi vsakoletnih pobojev zaščitene živalskih vrst, kot sta medved in volk, pri čemer so opozarjali na kršenje evropske in slovenske zakonodaje. Pogosto so tudi navajali izsledke raziskav in primere dobre prakse iz tujine. Kakor je razvidno iz preglednice, je bilo največ člankov na to temo v prvem in četrtem petletju. V člankih avtorji nasprotujejo tudi lovu na drugo divjad, še posebno pa lovu na trofeje.

»Lov je nasilno dejanje odvzema življenja, povezana s trpljenjem živali. Lovci pogosto uporabljajo krute in neetične metode, kot so postavljanje vab z visoko kalorično hrano, lov s psi goniči in postavljanje pasti. Danes so druge možnosti za zabavo in ni lakote. Glavna motivacija lovcev je razstavljanje delov živali – glav, krzna, krempljev, rogov itd. ali celih živali. Lovci na trofeje pogosto ciljajo na največje in najbolj impresivne živali in s tem uničujejo stabilne družinske skupnosti in pustijo za seboj neizkušene mlade živali, kar lahko vodi do konfliktov z ljudmi, saj se mladiči soočajo z lakoto in se zato približajo človekovemu naselju. S tem povzročajo neravnovesje v ekosistemih, ki vodi v manjšo biotsko raznolikost habitatov, širjenje nalezljivih bolezni. Naravni plenilci pomagajo vzdrževati naravno ravnovesje tako, da uplenijo bolne in najšibkejša posameznike.«²¹

Druga najpogostejša tema je bila **pravno varstvo živali**, v okviru katere so varuhi pravic živali veliko pozornosti posvečali vlaganju pobud in predlogov za spremembo Zakona o zaščiti živali, Zakona o divjadi in lovstvu in drugih predpisov. V člankih so poročali tudi o sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice, ki je odločilo, da zemljiški posestnik ne sme biti prisiljen svojega gozdnega zemljišča odstopiti lovski skupnosti za lov, če iz etičnih razlogov odklanja ubijanje živali.²² V tretjem petletju so pisali tudi o ugovoru vesti v zvezi z vegansko prehrano, saj ima vsak v skladu z Ustavo (41. člen, svoboda vesti) pravico do moralnega prepričanja, da je narobe izkoriščati živali za prehrano in se zato prehranjuje vegansko.²³

V prvem petletju je bilo veliko tem, ki so se nanašale na **različna izkoriščanja živali**, npr. o poskusih na živalih, tekmovanjih z živalmi (predvsem o kasaških dirkah), o razstavah živali, živalskih vrtovih, pobijanju polhov itd. Večino teh člankov je napisal Vlado Began, takratni varuh pravic živali. Po krutosti izkoriščanja živali posebno izstopajo opisi poskusov na živalih.

»Kruta blaznost vivisekcije²⁴ proizvaja nepredstavljljive strahote. Živali znanstveno zastrupijo, zmečkajo, poparijo, strokovno v njih izzovejo bolezni, okužijo jih s tumorji, jih obsevajo. Živalim odstranijo možgane, mesece dolgo so vpete v aparaturah, obdelujejo jih z elektrošoki. V oči jim kapljajo kemične substance, prerežejo jim hrbtenjačo,

²¹ Nevenka Lukić Rojšek: *Zakaj je treba prepovedati lov na trofeje?*, OŽ, 2023, št. 46, str. 44–45

²² Vlado Began: *Ugovor vesti ubijanju in mučenju živali*, OŽ, 2007, št. 10, str. 16.

²³ Greta Fegic: *Kar zahtevamo preko pritožb, je predvsem spoštovanje zakonodaje*, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9.

²⁴ Vivisekcija je rezanje telesa živih živali v raziskovalne namene, <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=vivisekcija&hs=1> (20. 2. 2025).

operirajo jih pri polni zavesti, povezujejo jim gobčke, da ne morejo več kričati, živim živalim odpirajo trebuh ... Vivisekcija je mučenje in usmrtitev živali za različne poskuse na živalih, rezultati teh poskusov pa niso prenosljivi na človeka.«²⁵

V intervjuju leta 2007 je Vlado Began tudi povedal, da je bil v tistem letu prisoten pri približno 50-ih upravnih postopkih, ki so jih vodile upravne enote v zvezi z izdajo dovoljenj za javne prireditve, na katerih so nastopale živali. Potem pa so nasprotniki živali dosegli, da ga upravne enote v te postopke niso več vabile.²⁶ V člankih je poročal, da je pri kasaških dirkah prihajalo do zlorab živali in kršenje Zakona o zaščiti živali, ki prepoveduje bičanje in stiskanje konjev.²⁷

V dveh člankih so bile omenjene **naloge varuha pravic živali** in skupine varuha pravic živali ter dvakrat podana navodila o tem, kako narediti prijavo v primeru, da opazimo mučenje živali. Več člankov poroča o tematikah **na mednarodnih konferencah za pravice živali**, npr. leta 2014 in 2017 v Luksemburgu, leta 2018 v Pragi in leta 2019 v Milanu. Avtorji člankov so tako poročali o uspehih, ki so jih zagovorniki pravic živali dosegli drugod po svetu. Spodbujeni z uspehi v tujini so 22. aprila 2017, na svetovni dan Zemlje, v Celju organizirali **prvo slovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali**. Na tem srečanju so se med drugim dogovorili za organiziranje velikega protestnega shoda za pravice živali v juliju 2017.²⁸ Množični javni shodi za uveljavljanje pravic živali se od tedaj dalje vršijo skoraj vsako leto. Shod je napovedan tudi za letos: Ljubljana National Animal Rights Day 2025 - 1. junija 2025, z začetkom na Prešernovem trgu v Ljubljani.²⁹

Sliki 3 in 4: Vseslovenski pohod za pravice živali – The Official Animal Rights March, 24. avgusta 2019³⁰

Več člankov se je nanašalo tudi na **živinorejo in tranzitni prevoz živali** (še več pa bi jih na to temo našli v tematskem kazalu Živinoreja). Vlado Began je leta 2008 npr. napisal članek z naslovom *Nepotrebne usmrtitve v klavnicah so mučenje živali*. Trditev je utemeljil s tem, da je meso rizični faktor za mnoge civilizacijske bolezni, kar dokazujejo vse neodvisne znanstvene študije. Po drugi strani je na svetu ogromno lakote, ker se polja uporabljajo za žita kot krmila za rejne živali namesto za hrano ljudi. Zato je menil, da živinoreja oz. »pridelava mesa« krši človekovo pravico do zdravega življenjskega okolja in do zdravja najvišje možne stopnje. Po

²⁵ Vlado Began: Poskusi na živalih – najbolj črno poglavje v zgodovini medicine, OŽ, 2005, št. 4, str. 22.

²⁶ Damjan Likar: Intervju z varuhom pravic živali – Vlado Began, OŽ, 2007, št. 11, str. 18–21.

²⁷ Vlado Began: Bičanje konjev na kasaških dirkah je nezakonito, OŽ, 2008, št. 13, str. 40.

²⁸ Mag. Miloš Židanik: Prvo slovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali, OŽ, 2017, št. 33, str. 23.

²⁹ Novice #70: Novi dogodki in zanimive vsebine, 19. 3. 2025,

<https://mail.google.com/mail/u/0/#search/slovensko+vegansko+dru%C5%A1tvo/FMfcgzQZTppxJsmGIBXGIDfnggSTjtsw> (25. 3. 2025).

³⁰ Pohod za pravice živali 2019, <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/pohod-za-pravice-zivali-the-official-animal-rights-march-ljubljana-2019> (20. 3. 2025).

4. členu Zakona o zaščiti živali pa je mučenje živali vsaka nepotrebna usmrtitev živali.³¹ S podobno utemeljitvijo je že leta 2005 napisal članek z naslovom *Kdaj bo država prepovedala reklamiranje mesa*. V njem je zapisal, da je reklamiranje mesa posredno napeljevanje k ubijanju živih bitij, povzročitev trpljenja in mučenja živali. Glede na to, da je meso rizični faktor za mnoge civilizacijske bolezni, je reklamiranje mesa v nasprotju z javno koristjo, poleg tega gre še za ubijanje živih, čutečih bitij.³² Ob dopolnitvah Zakona o zaščiti živali leta 2013 je bilo določeno, da morajo živali v klavnicah pred usmrtitvijo omamiti, da jim vsaj tako nekoliko zmanjšajo trpljenje.³³ To je le slaba tolažba za rejne živali, ki svoje kratko življenje preživijo »v strahu, temi, zapiranju, suženjstvu in mučenju«.³⁴ Ker imajo kot čuteča, zavedajoča se bitja interes za preživetje, bi jim s pravnega vidika morali priznati **pravico do enake obravnave** in odpraviti izkoriščanje samo.³⁵ Mag. Monika Naumovski, varuhinja pravic živali, je opozarjala tudi na nehumano prakso ubijanja novorojenih piščančkov moškega spola, ki se množično dogaja v jajčni industriji.³⁶

Med izbranimi temami je tudi nekaj člankov, ki se ne nanašajo direktno na pravno varstvo in delo varuha pravic živali, pač pa na **odnos do drugače mislečih**. To sta predvsem članka z naslovom *Ali imamo pravico ljudem govoriti, da je njihov odnos do živali neprimeren?* (Miloš Židanik, OŽ št. 32, 2016) in *Zakaj nas ne poslušajo?* (Tomaž Grušovnik, OŽ št. 34, 2017). Gre za dve aktualni vprašanji, ki sta zelo pomembni za sožitje v družbi. V prvem članku psihiater dr. Miloš Židanik opozarja, da smo ljudje družbena bitja in smo zato zelo odvisni od ljudi v svoji okolici. V družbi se zato ne želimo nasprotovati drugim, se izpostavljati in s tem pritegniti pozornosti nase. Kljub temu pa avtor zaključuje s mislijo Martina Luthra Kinga, borca za pravice črncev v šestdesetih letih 20. stoletja, da je naša moralna dolžnost, da se krivičnim zakonom upremo s civilno nepokorščino.³⁷ V drugem članku dr. Tomaž Grušovnik pojasnjuje, da se ljudje zato, ker ne maramo sprememb, načrtno izogibamo novim informacijam (kar imenuje »**hotena nevednost**«). Še posebno občutljivi pa so ljudje v primeru, ko so njihova prepričanja v konfliktu (kar imenuje »kognitivna disonanca«). Po eni strani trdijo, da je narobe, da živali trpijo, po drugi strani pa jedo meso in živalske izdelke, ki trpljenje in ubijanje rejnih živali povzročajo. Zato se zatekajo k zanikanju in iskanju izgovorov za svoje početje.³⁸

V zvezi s tem je pomembno tudi mnenje pokojnega predsednika RS, dr. Janeza Drnovška, ki je v intervjuju opisal spreminjanje zavesti ljudi skozi zgodovino.

»Če se spomnimo, kako je v srednjem veku katoliška vera dolgo časa razglašala, da Indijanci, ki so jih takrat zaslužnjevali Španci in Portugalci, nimajo duše. Skratka, to je pomenilo, da jih ni treba obravnavati kot živa bitja z občutki. Potem so se na neki točki premislili in rekli, da črnci nimajo duše. Sledilo je nekaj stoletij zaslužnjevanja črncev. Vse to z blagoslovom Cerkve. Danes ne eno ne drugo nihče več ne sprejema. Skratka, vidimo, kako se zgodovinska zavest ljudi le spreminja, kljub temu, da v določenem obdobju neke norme, neke institucije trdijo drugače. /.../ Če je zavest človeka dovolj visoka, potem ta ne bo ubijal in kruto ravnal z živalmi. Torej od takšnega človeka še manj lahko pričakujemo, da bo šel v vojno in ubijal ljudi za to, da bi si pridobil kakšno korist. Pri ljudeh, ki ne ubijajo in jedo živali, je veliko več možnosti, da bodo našli način, kako živeti v miru in sožitju. Stvari so med seboj povezane, povezane so preko nivoja zavesti. Takrat, ko je ta nivo dovolj visok, pride eno in drugo. In zato je ključno vprašanje ozaveščenost ljudi.«³⁹

³¹ Vlado Began: *Nepotrebne usmrtitve v klavnicah so mučenje živali*, OŽ, 2008, št. 13, str. 37.

³² Vlado Began: *Kdaj bo država prepovedala reklamiranje mesa*, OŽ, 2005, št. 4, str. 6.

³³ Alenka Benčina: *Kaj prinašajo spremembe Zakona o zaščiti živali*, OŽ, 2013, št. 25, str. 9–10.

³⁴ Jadranka Juras: *Pravice živali terjajo prazne in ne večje kletke ter hleve*, OŽ, 2023, št. 46, str. 10–13.

³⁵ Jadranka Juras, OŽ, 2023, št. 46, str. 10–13.

³⁶ Greta Fegic, OŽ, 2019, str. 4–9.

³⁷ Mag. Miloš Židanik: *Ali imamo pravico ljudem govoriti, da je njihov odnos do živali neprimeren*, OŽ, 2016, št. 32, str. 4.

³⁸ Tomaž Grušovnik, *Zakaj nas ne poslušajo? Zanikanje v debatah o veganstvu*, OŽ, 2017, št. 34, str. 27–29.

³⁹ Damjan Likar: *Intervju z dr. Janezom Drnovškom*, OŽ, 2006, št. 6, str. 12–14.

Slika 5: Na dan svetovnega varstva živali, 4. oktobra 2006, je dr. Janez Drnovšek, takratni predsednik RS, sprejel delegacijo Društva za osvoboditev živali in njihove pravice.⁴⁰

Slika 6: Člani Društva so se udeležili mednarodnega protestnega shoda proti lovu v Würzburgu v Nemčiji, ki je potekalo pod geslom: »Bog je rekel: Ne ubijaj!«.⁴¹

Vrste izbranih člankov s področja dela varuha pravic živali

Članke sva razvrstili v informativne (razlaga zakonodaje, predstavitev dejstev), komentarje (osebna mnenja, kritike, predlogi), poročila (o dogodku, kampanji, sodni zadevi) in na pozive k ukrepanju (peticije, protesti, spremembe zakonov).

Preglednica 7: Vrste izbranih člankov v reviji *Osvoboditev živali* - po petletjih

<i>Petletje</i>	<i>informacije</i>	<i>komentarji</i>	<i>poročila</i>	<i>pozivi k ukrepanju</i>
prvo petletje	26 %	24 %	26 %	24 %
drugo petletje	-	-	55 %	44 %
tretje petletje	22 %	28 %	44 %	6 %
četrto petletje	25 %	37,5 %	37,5 %	-

Pri več člankih so se informacije in poročila prepletala s komentarji in pozivi k ukrepanju. Ugotavljava, da so bile v prvem petletju vse vrste člankov dokaj enakomerno zastopane. V drugem petletju med izbranimi članki komentarjev in informacij nisva zasledili, saj so prevladovala poročila in pozivi k ukrepanju. V tretjem petletju je bilo največ poročil, nato komentarjev in informacij. V zadnjem petletju pa so prevladovala poročila in komentarji ter informacije, ni pa bilo pozivov k ukrepanju (bila pa so poročila o peticijah, predlogih za spremembe zakonov itd.).

Vrste argumentacije izbranih člankov s področja dela varuha pravic živali

Argumentacijo sva opredelili kot pravno, temelječo na zakonih in drugih predpisih, etično (kaj je pravično, moralno) ali znanstveno (strokovno). Če argumentacije ni bilo, sva članek uvrstili v »drugo«. Rezultate analize prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 8: Vrsta argumentacije v izbranih člankih v reviji *Osvoboditev živali* - po petletjih

<i>Petletje</i>	<i>pravna</i>	<i>etična</i>	<i>znanstvena</i>	<i>drugo</i>
prvo petletje	64 %	28 %	8 %	-
drugo petletje	55 %	36 %	-	9 %
tretje petletje	27 %	59 %	-	14 %
četrto petletje	50 %	40 %	10 %	-

⁴⁰ Vir fotografije: Gretta Mikuž Fegic, Damjan Likar: *Društvene novice*, OŽ 2006, št. 6, str. 4.

⁴¹ Vir fotografije: Damjan Likar: *Društvene novice*, OŽ, 2008, št. 8, str. 7.

Pri analizi izbranih člankov glede na vrsto argumentacije opazava, da je v vseh obdobjih prevladovala pravna argumentacija, z izjemo tretjega petletja, ko je bila najpogostejša etična argumentacija. Še posebno je pravna argumentacija izstopala v prvem petletnem obdobju, ko je bil avtor večine člankov Vlado Began, tedanji varuh pravic živali. Redko je bila argumentacija znanstvena oz. strokovna (npr. pri navajanju *Strategije upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji*). Pod drugo sva uvrstili članke, ki so bili informativnega značaja brez argumentacije (npr. društvene novice).

Vpliv in uspehi varuha pravic živali

Zanimalo naju je tudi, ali izbrani članki navajajo konkretne dosežke varuha pravic živali. Večjih dosežkov pri izboljšanju položaja živali v člankih nisva opazili. Kot uspeh pa lahko štejemo že to, da je Ustavno ali Upravno sodišče njihovo pritožbo upoštevalo in jo obravnavalo. Leta 2019 je varuhinja pravic živali na vprašanje, če je Društvo kaj napredovalo od začetkov, ko se je zdelo, da s svojimi akcijami le meša štrene državnim institucijam, odgovorila:

»Ko sodelujemo v postopkih, podajamo pripombe na predpise, predloge in tako naprej, se mi zdi, da vedno poskušamo ostajati v okviru realnih možnosti in tudi delati stvari po korakih. Pripombe vedno podajamo tako, kakor menimo, da bi bilo za zakonodajo trenutno najbolj primerno; s tožbami in pritožbami se od državnih organov zahteva predvsem spoštovanje zakonodaje na področju zaščite živali (kot v primeru odloka o odstrelu medvedov). Gre za zelo počasen boj. Vsi, ki delujemo na področju zaščite živali, bi radi videli spremembe že jutri, medtem ko je na pravnem področju to še dvakrat težje, ker moramo iti čez uradne roke in postopke. In tudi ko se nam zdi, da imamo možnost pogajanj ali celo določenega uspeha, nam na koncu spodleti. Dostikrat se nam zdijo kakšne odločitve precej nelogične, a očitno so vplivi lobijev toliko močni ali pa gre za prevelike spremembe na področjih, da bi si jih določeno ministrstvo ali resor upal privoščiti v določenem mandatu. Zaradi vsega tega se tukaj dela res mišje korake.«⁴²

Kakor bomo videli na primeru pobojev medvedov, je Društvo v svojih izjavah za javnost pogosto poročalo, kako državni organi kršijo predpise in delajo »po domače«, v glavnem pod vplivom močnih lovskih in kmečkih lobijev. S tem, ko niso upoštevali ne evropske in ne slovenske zakonodaje, so kršili Ustavo RS v 2. členu, ki pravi, da je Slovenija pravna država.⁴³ »Pravna država temelji na pravilih, predpisanih v ustavi in zakonih, ter neodvisnih sodišč zagotavlja presojo konkretnih primerov. Pravna pravila pomenijo omejitve in nadzor oblasti, zagotavljajo spoštovanje človekovih pravic in svoboščin ter urejajo položaje in razmerja pravnih subjektov.«⁴⁴

2.5 SPREMINJANJE ZAKONODAJE S PODROČJA ZAŠČITE ŽIVALI

V obdobju, iz katerega so bili izbrani članki iz revije *Osvoboditev živali*, sva zasledili, da so se zakoni spreminjali v prid večje zaščite za nekatere živali. Leta 2013 so bile sprejete **dopolnitve k Zakonu o zaščiti živali**. Spremembe tega zakona je opisala Alenka Benčina, takratna varuhinja pravic živali. Uveden je bil 3R model za poskusne živali⁴⁵, dodane naloge Etični komisiji, dodani izjemi, ko ne gre za opredelitev nevarnega psa (starost psa do 3 mesece in pri veterinarskem posegu) in da mlajši od 18 let brez staršev ne morejo kupiti psa. Uzakonjena je bila obvezna sterilizacija in kastracija živali za preprečitev nezaželenih mladičev, prepoved

⁴² Damjan Likar, OŽ, 2006, št. 6, str. 12–14.

⁴³ Ustava RS, <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1> (20. 3. 2025).

⁴⁴ Pravna država, <https://www.gov.si/podrocja/pravna-drzava-in-pravosodje/> (20. 3. 2025).

⁴⁵ **3R model** je načelo zamenjave, zmanjšanja in izboljšanja pri poskusih na živalih. **Zamenjava** - pomeni, da živali nadomestijo z alternativno znanstveno zadovoljivo metodo, **zmanjšanje** - pomeni, da se zmanjša število živali na najmanjšo možno raven, **izboljšanje** - pa pomeni, da metode, uporabljene v poskusih, izboljšajo tako, da živalim povzročajo čim manj trpljenja in poškodb. Povzeto po:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Na%C4%BDelo_zamenjave,_zmanj%C5%A1anja_in_izbolj%C5%A1anja (20. 3. 2025).

obrezovanja uhljev in repov psom, prepoved uporabe jedkih snovi za uničenje rožnih nastavkov pri govedu, prepoved uporabe živali za nastopanje in prikazovanje v cirkusih in podobnih prireditvah, prepoved spolne zlorabe živali, prepoved preganjanja živali v naravnem ali urbanem okolju živečih živali in prepoved spodbujanja napadalnosti živali. Uzakonjeno je bilo obvezno predhodno omamljanje živali pri vseh vrstah zakola, razen za perutnino, kunce in zajce za zasebno porabo. Še vedno pa je ostala dovoljena usmrtitev živali zaradi pridobivanja krzna. Uzakonjene so ostale tudi koncesije za lov v povezanosti z naravovarstvenimi težnjami lovcev.⁴⁶

Zelo pomembna je bila tudi sodba Ustavnega sodišča RS iz leta 2018, ki je razsojalo o pobudi **Slovenske muslimanske skupnosti** o tem, da živali pri obrednem zakolu ne bi bile omamljene. Ustavno sodišče je razsodilo, da so dobrobiti živali nad pravico do veroizpovedi in so del družbene morale. Ustava ne dovoljuje, da bi se živalim brez utemeljenega razloga povzročalo trpljenje, bolezen ali smrt. Človekovo dostojanstvo pa zahteva, da moramo varovati dobrobit živali. Posamezni sodniki Ustavnega sodišča so razsodbo komentirali, da je paradoksalno govoriti o dobrobiti živali pri zakolu, ko živali jemljejo življenje. Obenem je Ustavno sodišče opozorilo na dvoličnost zakonodajalca, ker še vedno dopušča usmrčevanje brez omamljanja za zakol perutnine, kuncev in zajcev izven klavnice. Zaščita najšibkejših v družbi, živih bitij, ki nimajo glasu, mora biti **del človekove morale, človekovega dostojanstva in del človečnosti**. Zato je čas, da prekinemo obstoječe prakse izkoriščanja živali.⁴⁷

5. marca 2020 je Državni zbor RS končno sprejel **predlog novele Stvarnopravnega zakonika**, s katerim je prišla v veljavo opredelitev živali kot čutečih bitij in ne več kot stvari. V mednarodnih dokumentih na ravni EU je ta opredelitev obstajala že v *Amsterdamski pogodbi* iz leta 1997. V mnogih evropskih državah so tako opredelitev živali uzakonili že pred mnogimi leti. Jadranka Juras je v svojem članku opozorila, da bo ta opredelitev ostala le črka na papirju, če ne bo prišlo tudi do spremembe *Kazenskega zakonika*. Opozorila je še na dvoličnost našega odnosa do živali: »Po eni strani se mnogim živalim pripisuje visoko pozitivno vrednost, ki se kaže v velikem številu hišnih ljubljencev, po drugi pa družba v industrijske namene masovno in kruto vzreja številne živali v nehumanih razmerah ter podpira in upravičuje masovni poboj teh živali za potrebe, ki niso življenjskega pomena, ampak izbira. Zavedene so na nivo tržnega blaga, surovine, sredstva za doseg cilja, dobička in užitka. Poseben akt natančno določa metode ravnanja pri tem izkoriščanju. /.../ Večina (op. rejnih živali) svoje kratko življenje preživi v strahu, temi, zapiranju, suženjstvu in mučenju. Vse to pa je posledica človeške navade uživanja mesa, mleka in jajc.«⁴⁸ In zaključuje, da bi bilo najbolje, da bi se ubijanje in diskriminacija živali enostavno prepovedali.⁴⁹

2.6 PODROBNEJŠA ANALIZA ČLANKOV O ODSSTRELIH ZAŠČITENE ŽIVALSKÉ VRSTE RJAVI MEDVED

Med članki, ki sva jih prebrali, je ravnanje z medvedi ena najpogostejših tematik, zato sva te članke podrobneje preučili. Večinoma so napisani pravniško dosledno, argumentirano z navedbo predpisov in strokovnih podlag. Opazno pa je, da objavljane člankov o tej tematiki ni bilo sistematično, saj nekatere podatke za posamezna leta pogrešava.

⁴⁶ Alenka Benčina: *Kaj prinašajo spremembe Zakona o zaščiti živali*, OŽ, 2013, št. 25, str. 9–10.

⁴⁷ Monika Naumovski: *Odločba Ustavnega sodišča in prihodnost pravne ureditve varstva živali in njihovih pravic*, OŽ, 2018, št. 36, str. 44–46.

⁴⁸ Jadranka Juras: *Pravice živali terjajo prazne in ne večje kletke ter hleve*, OŽ, 2023, št. 46, str. 10–13.

⁴⁹ Jadranka Juras, OŽ, 2023, št. 46, str. 10–13.

Sliki 7 in 8: Medved na Kočevskem v svojem naravnem okolju, foto: Marjan Artnak⁵⁰

Varuhi pravic živali so vedno nasprotovali odstrelu medvedov, kar so pravno argumentirali s številnimi predpisi in konvencijami, ki so bili s tem prekršeni. Namesto tega so navajali številne druge možne ukrepe, ki jih predvideva *Strategija upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji* in projekti, kot je bil npr. *Life DinAlpBear*.

V člankih so bili podatki o načrtovanem in izvršenem odstrelu medvedov, ki so zbrani v spodnji preglednici. Iz nje je razvidno, da se je število načrtovanih in ustreljenih medvedov iz leto v leto zviševalo.

Preglednica 9: Predlagan in izvršen odstrel medvedov po člankih v OŽ

<i>Leto</i>	<i>predlagan odstrel medvedov</i>	<i>izvršen odstrel medvedov</i>
od 1995 do 2007	/	961 medvedov (povp. 80 letno)
Od 1998 do 2019	/	2139 medvedov (povp. 97 letno) ⁵¹
2019	115 medvedov	183 medvedov
2020	220 medvedov	precej preko 200 medvedov
2021	...	128 medvedov
2022	222 medvedov*	206 medvedov
2023	230 medvedov*	?
2024	176 medvedov*	?
2025	222 medvedov*	?

* Pokol ni rešitev, objave: 4. 9. 22, 16. 4. 2023, 24. 4. 2024, Delo: 27. 3. 2025.⁵²

2.6.1 Strokovne podlage za upravljanje z medvedom

Kadar so se varuhi pravic živali ali drugi avtorji sklicevali na stroko, so omenjali naslednje dokumente: *Projekt Life III - Ohranitev velikih zveri v Sloveniji (2002–2005)*, projekt *Life DinAlpBear - Celovito upravljanje in varstvo rjavega medveda v severnih Dinaridih in Alpah (2014–2019)* in *Strategijo upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji*.

»V Sloveniji se je avgusta 2005 končal **Projekt LIFE III, Ohranitev velikih zveri v Sloveniji, Faza 1 (Rjavi medved)**, ki je potekal približno tri leta. Namen projekta je bil prispevati k dolgoročni ohranitvi rjavega medveda v Sloveniji, posebna skrb pa je bila namenjena zagotavljanju pogojev za sobivanja medveda in človeka.«⁵³

⁵⁰ Vir fotografije: Marjan Artnak, OŽ, 2019, naslovna fotografija, in spletna stran Društva:

<https://www.osvoboditevzivali.si/osvoboditev-zivali/lov/sobivanje-domacinov-na-kocevskem-z-medvedi-intervju-z-brankom-troho-iz-stalcerjev-pri-kocevju> (20. 2. 2025).

⁵¹ Klemen Jerina in sod.: *Strokovna izhodišča za upravljanje rjavega medveda (Ursus arctos) v Sloveniji, obdobje 2020–2023*, ekspertiza, Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire, 2020, str. 26.

⁵² Delo, 17. 3. 2023: Nevladniki: Slovenija z obsežnim odstrelom medvedov krši evropsko zakonodajo <https://www.delo.si/novice/slovenija/nevladniki-slovenija-z-obsezim-odstrelom-medvedov-krsi-evropsko-zakonodajo> (24. 3. 2025).

⁵³ Vlado Began: *Država, smrt medvedom – svoboda lovcem!*, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

»Po zatrevanju Vlade RS je medved plašna žival, ki se srečanju s človekom praviloma ogne. Ob upoštevanju navedene trditve in ob uresničevanju pozitivnih ukrepov iz **Strategije upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji** (odlov, odprava vseh možnih dejavnikov, ki medvede privabljajo k naseljem, informiranje ljudi o biologiji in ekologiji medveda, prednost govedoreji pred rejo drobnice pri novem uvajanju paše ...), predvsem pa ob opustitvi reje drobnice, obstaja velika verjetnost, da bi bilo stanje bistveno boljše.«⁵⁴

»Društvo je v postopku opozorilo na nespoštovanje zakonodaje in na nestrokovnost podlag, na katere se akt sklicuje. Stališču, da se bo družbena sprejemljivost medvedov povečala z zmanjševanjem njihovega števila, je zoperstavilo stališče stroke, ugotovljeno v **projektu DinAlpBear (2014–2019)**, po podatkih katerega se je populacija medvedov v Sloveniji od leta 2007 do 2015 dvignila kar za 33 %, vendar pa zaradi tega ni bilo večjega števila škod in konfliktov.«⁵⁵

2.6.2 Predpisi ter ukrepanje državnih organov in varuha pravic živali

Rjave medvede so pri nas že skoraj iztrebili, zato so leta 1935 prepovedali lov nanje. Leta 1940 jih je bilo le okrog 80.⁵⁶ Danes je rjavi medved uvrščen med ogrožene živalske vrste, ščiti pa ga tako evropska kot slovenska zakonodaja. Ščiti ga **Direktiva 92/43/EGS (Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrstah, 1992)** in **Bernska Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (1979)**, v slovenski zakonodaji pa **Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam** in še več drugih zakonov, npr. *Zakon o varstvu okolja*, *Zakon o zaščiti živali*, *Zakon o divjadi in lovstvu*. Ogroženost zaščitene vrste pomeni, da lahko pride na rob izumrtja, če nadaljujemo z ubijanjem.

Upravljanje z medvedom predvideva *Strategija upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji*. Škodi in konfliktom z medvedi bi se lahko izognili, npr. s postavitvijo varnostnih ograj, z izobraževanjem ljudi o biologiji medveda itd. Vseh drugih možnosti (razen skrajne – ubijanje medveda), kakor je razbrati iz člankov, pa državni organi pri upravljanju z medvedom niso upoštevali.

Leto 2007

Poglejmo problematiko skozi tri članke iz leta 2007, ki jih je napisal Vlado Began, prvi varuh pravic živali.

»Rjavi medved je ogrožena vrsta in zato zavarovana tako s slovenskimi kot tudi s predpisi EU. Po *Direktivi 92/43/EGS* spada rjavi medved med prednostne vrste in je pod strogim varstvom. Po veljavnem *Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam* spada med prizadete vrste, za katere je značilno, da obstanek ni verjeten, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Številčnost teh vrst se je zmanjšala na kritično stopnjo oz. njihova številčnost zelo hitro upada v večjem delu areala. Ker je število medvedov v Sloveniji na kritični točki oz. zelo hitro upada, kot je bilo navedeno, lahko odstrel 100 medvedov njihovo število drastično zmanjša. Mogoče se bo zgodilo to, kar napoveduje dr. Boris Kryštufek, in sicer: »Verjetno pa bo sedanji vladi uspelo skrbeti populacijo na nivo pred drugo svetovno vojno.« (Delo, 1. 2. 2007). Takrat pa je bil medved na robu izumrtja.«⁵⁷

Pogoji za poseganje v populacijo medvedov

»V populacijo medvedov je po predpisih sicer mogoče posegati z odstrelom, če so izpolnjeni določeni pogoji. Eden je, da to ne škodi ugodnemu stanju vrste. Ker država niti ne ve, koliko medvedov sploh je, ocenjuje pa, da jih je med 500 in 700 (pod to številko se strokovnjak dr. Kos po lastni izjavi ne bi podpisal), prešteje pa jih slabih 200 na en števeni dan na stalnih števnih mestih, en lovec pa lahko vidi istega medveda trikrat, kot je to dejal

⁵⁴ Vlado Began: *Odstrel medvedov povečuje njihovo število*, OŽ, 2008, št. 12, str. 7.

⁵⁵ Metka Pekle, Monika Naumovski: *Aktivnosti Skupine varuhinje pravic živali*, OŽ, 2020, št. 40, str. 34.

⁵⁶ *Strategija upravljanja z rjavim medvedom (Ursus arctos) v Sloveniji*, 2002, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Narava/Velike-zveri/strategija_rjavi_medved_2002.pdf (25. 3. 2025).

⁵⁷ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

predsednik Lovske zaveze Slovenije, je jasno, da odstrela ne more biti. Še posebej, če se upošteva sporočilo Ministrstva za okolje in prostor junija 2006 slovenski javnosti: »Zavedamo se, da smo dolžni čim prej opredeliti ugodno število medvedov v območjih stalne in prehodne prisotnosti, povedano drugače, **opredeliti ravnovesno število populacije**, za katero smo z že prej omenjenimi akti odgovorni« in že omenjeno dejstvo, da se je številčnost vrste rjavi medved zmanjšala na kritično stopnjo oz. njihova številčnost zelo hitro upada v večjem delu areala. Tudi zato je vsak poseg z odstrelom v živalsko vrsto, ki je ogrožena, nedopusten, saj se vrsta tako še bolj slabi.«⁵⁸

»Drugi pogoj za poseg v vrsto je, da ni druge možnosti za rešitev določenih problemov v zvezi z medvedi (preprečitev resne škode, zagotavljanje zdravja in varovanja ljudi ...). Tudi ta pogoj ni izpolnjen. **Obstajajo druge rešitve** in ni potrebno, da se uporabi odstrel. Mnoge ukrepe v zvezi s tem pozna tudi državna *Strategija upravljanja z rjavim medvedom*. Medvede, ki se približajo naseljem in naj bi bili nevarni ljudem, je mogoče odloviti in jih prestaviti nazaj v gozdove, za škodo je že vzpostavljen sistem odškodnin, pa tudi lastniki morajo na spornem področju poskrbeti za zaščito svojega premoženja, predvideni so tudi mnogi drugi ukrepi za izboljšanje habitata medveda. Če je medvedov v resnici preveč, kot trdi država, bi bilo razmisliti o kastraciji oz. sterilizaciji dela populacije ali o kontracepciji teh živali.«⁵⁹

Ukrepi varuha pravic živali za preprečevanje pobojev medveda

Iz člankov lahko razbereva, da je varuh pravic živali zaradi kršenja evropske in slovenske zakonodaje ukrepal na več načinov:

- podal je pritožbo Evropski komisiji - na generalni direktorat za okolje,
- na Ustanovno sodišče RS je dal pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov o odstrelu medvedov,
- zaradi suma korupcije je podal prijavo Komisiji za preprečevanje korupcije.

O tem pričajo naslednji prispevki:

»Že v letu 2006 smo obvestili generalni direktorat za okolje Evropske komisije o nezakonitem in neupravičenem poboju medvedov v letu 2005 in planiranem v letu 2006, pri čemer je ta komisija to obvestilo smatrala kot **pritožbo** in na njeni podlagi začela pritožbeni postopek zoper Slovenijo, ki pa še ni zaključen. Tudi o planiranem nezakonitem poboju medvedov v letu 2007 je bila Evropska komisija obveščena oziroma je bila s strani društva **vložena pritožba**, podobno kot v letu 2006. To pa ni edino, kar je bilo storjeno v zvezi z medvedi na tem področju. Društvo je tako za leto 2006, kot tudi za leto 2007, vložilo na Ustavno sodišče Republike Slovenije **pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov**, ki omogočajo redni odstrel medvedov, in sicer spremembe *Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah iz leta 2005* kot tudi *Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave* oziroma njegovih sprememb. Noben postopek še ni končan, bo pa ustavno sodišče obe pobudi obravnavalo prednostno, za leto 2007 celo absolutno prednostno. Ne glede na odločitev Ustavnega sodišča je to, da bo sodišče obe pobudi obravnavalo prednostno, zelo pomembno in kaže pomembne premike v družbi.«⁶⁰

»V mnogih pravnih postopkih, ki zadevajo živali, se dela bolj ali manj »po domače«, kar pomeni, da se predpisi ne uporabljajo tako, kot bi se morali. To velja tudi za *Pravilnik o spremembi Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (Ursus arctos) iz narave*, ki je za leto 2007 določil odstrel 100 medvedov in ki se izpodbija z zadnjo **ustavno pobudo**. Pri preverjanju ustavnosti oziroma zakonitosti samega pravilnika in postopka sprejemanja je bilo namreč ugotovljeno, seveda po našem mnenju, več kršitev predpisov. Nekaj najpomembnejših:

- strokovno mnenje, ki je podlaga pravilnika, je pomanjkljivo, saj ne vsebuje vseh sestavin, ki bi jih po predpisih moralo;
- osnova za odstrel je bila določena v nasprotju s *Strategijo upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji* in s tem tudi z *Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah* (pravilna osnova bi omogočila odstrel samo kakšnih 50 medvedov);
- postopek objave osnutka oz. predloga pravilnika na spletu ni bil pravilno izveden;
- dokazana nista pogoja, ki omogočata poseg z odstrelom v vrsto rjavega medveda, to je, da ni nobene druge rešitve (te določa že omenjena strategija, npr. odlov živih živali in preselitev) kot odstrel medvedov in da to ne bo vplivalo na ugodno stanje vrste (država je javno priznala, da ne pozna ugodnega stanja vrste in da mora čim prej opredeliti ravnovesno stanje populacije medvedov, ne pozna pa tudi števila medvedov – ocenjuje jih med 500 in 700, čeprav se jih prešteje na stalnih števnih mestih na eno štetje manj kot 200) v smislu že navedene uredbe, *Habitatne direktive in Bernske konvencije*,

⁵⁸ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

⁵⁹ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

⁶⁰ Vlado Began: Borba za osvoboditev medvedov se nadaljuje, OŽ, 2007, št. 10, str. 38.

- krni se biotska oz. genska raznovrstnost v okviru vrste, saj niti dva medveda nimata enakega genotipa⁶¹.⁶²

»Ker obstaja sum korupcije v zvezi z odstrelom medvedov za leto 2007 oziroma prejšnjega leta, je bila podana **prijava tudi Komisiji za preprečevanje korupcije**.«⁶³

Varuh pravic živali je reagiral tudi zaradi posamičnih kršitev v zvezi z pobojem medvedov. Primer takšnega ukrepanja kaže naslednji zapis.

»Društvo je vložilo tudi **kazensko ovadbo zoper neznanega storilca** zaradi suma storitve kaznivega dejanja mučenja medvedjih mladičev v bližini vasi Cajnarje v marcu 2007, ko naj bi bila dva mladiča uporabljena kot živi vabi za odstrel njune matere, ki je v samoobrambi poškodovala nekega domačina, mladiča pa naj bi po zatrevanju pristojnih poginila v brlogu. Tudi v zvezi s to zadevo se odkrivajo še nadaljnje kršitve predpisov, seveda poleg osnovne, to je mučenja živali: enega mladiča je pokončal lovski pes, kar je neupravičeno in ta mladič je bil pokončan, še preden je bilo izdano dovoljenje za odvzem medvedov iz narave, kar pomeni nezakoniti poseg v vrsto rjavega medveda. Mogoče pa se bo odkrila še kakšna nezakonitost, saj raziskava teče dalje.«⁶⁴

Na vprašanje, kako ocenjuje akcijo podmladka SLS, ki je na svojem letaku pozival državo, naj dovoli še večji letni odstrel medvedov, je varuh pravic živali odgovoril:

»Omenjena akcija je zelo sporna in ne more doprinesiti k sožitju med ljudmi in medvedi. Tako med drugim poziva k poboju več sto medvedov, z grozečo sliko medveda na naslovni strani zloženke pa prikazuje medveda kot napadalno in nevarno žival. Z navajanjem višine škode, ki naj bi jo povzročil medved, se ustvarja vtis, da je škoda zelo velika, poleg tega se navajajo še druga dejstva, ki želijo prikazati rjavega medveda kot nevarno žival in moteč element. Ker akcijo vodi SLS, katere predsednik je bil včasih minister za okolje in prostor **Janez Podobnik**, smo ga **pozvali, naj se kot minister javno ogradi od te akcije**, ki ni v duhu predpisov, ki jih mora predsednik SLS kot minister upoštevati pri svojem delu. Minister Podobnik se od te akcije izrecno ni ogradi. Zelo žalostno je, da minister slovenske države, to pa financiramo vsi državljani, podpira akcijo, ki medveda prikazuje kot nevarno in grozečo zver, čeprav je v *Strategiji upravljanja z rjavim medvedom*, ki ga kot ministra zavezuje, saj je to vladni dokument, zapisano ravno nasprotno: medved je v osnovi plašna žival, ki se srečanju s človekom izogiba.«⁶⁵

Leto 2008

Leta 2008 je o *Pravilniku o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave* in o neupoštevanju *Uredbe o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah* odločalo Ustavno sodišče RS. Pobude za ustavno presojo je varuh pravic živali v imenu Društva vložil v letih 2006, 2007 in 2008. Kako je razsodilo, nam pove naslednji odlomek.

»Ustavno sodišče je, poleg tega da je razveljavilo *Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah* (UL RS, št. 84/05) in *Pravilnik o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave*, **odločilo, da je Zakon o ohranjanju narave v neskladju z Ustavo RS, ker ne ureja sodelovanja javnosti v postopku priprave podzakonskih aktov**, ki se izdajajo na podlagi 1. odst. 26. člena in 1. odst. 81. člena *Zakona o ohranjanju narave* (ZON). Iz 15. točke odločbe Ustavnega sodišča izhaja, da je učinek razveljavitve ustavno sodišče odložilo za čas, ki je potreben zakonodajalcu, da lahko v ZON-u uredi sodelovanje javnosti v postopku priprave ter za čas, da lahko tako Vlada RS kot MOP izda nova predpisa v skladu s spremembami ZON-a.«⁶⁶

Kljub razveljavitvi obeh ključnih predpisov pa se je pobj medvedov nadaljeval. Vlado Began je to potezo Ustavnega sodišča RS v članku komentiral takole:

»Jasno je, da se splošni pravni akti, ki so že razveljavljeni, ne smejo uporabljati, ne glede na to, da se učinek razveljavitve odloži za določen čas. Uporabljati pravni akt, ki je bil zaradi nezakonitosti oziroma zaradi protiustavnosti razveljavljen, je absurdno in nelogično ter v nasprotju z načelom pravne države 2. člena Ustave

⁶¹ Genotip: biol. skupek vseh genov organizma, dedna masa, <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=genotip&hs=1> (25. 3. 2025).

⁶² Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 38.

⁶³ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 38.

⁶⁴ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 38.

⁶⁵ Damjan Likar, Pogovor z varuhom pravic živali, OŽ, 2007, št. 11, str. 18–21.

⁶⁶ Vlado Began: *Ustavno sodišče razveljavilo odstrel medvedov*, OŽ, 2008, št. 13, str. 26.

RS. /.../ Nerazumno in nelogično je, da se razveljavljeni predpis uporablja, saj to ogroža celotno državno pravno strukturo. /.../ Vendar pa tudi Ustavno sodišče RS tukaj ni nedolžno, saj je ravnalo pravno vprašljivo, ker ni preverilo še drugih očitkov glede neustavnosti in nezakonitosti odstrela medvedov. To bi zagotovo moralo narediti, ker je obstajala možnost sprejema odločitve glede na ostale navedbe v zvezi z odstrelom medvedov, ki bi bila za društvo in seveda za medvede bistveno bolj ugodna, in sicer da bi razveljavitev začela veljati takoj. /.../ Čeprav je bil predpis, ki je določal pomor več deset medvedov, razveljavljen, se je ta pomor kljub vsemu zgodil celo na zakonit način, pravzaprav ravno na podlagi tega razveljavljenega predpisa.«⁶⁷

Leto 2012

Problematika o pobojih medvedov se v reviji pojavi spet leta 2012. Sklepava, da je Vlado Began tedaj že odstopil s funkcije varuha pravic živali. Čeprav je Društvo sodelovalo na posvetu Ministrstva za kmetijstvo in okolje, ki je bil 24. septembra 2012, in je v postavljenem roku **posredovalo širše obrazložene pripombe in predloge** (z obrazložitvijo, da je predpis v nasprotju s slovensko in evropsko zakonodajo), pa se je izkazalo, da je bil je bil pravilnik za poboj volkov in medvedov natisnjen, še preden se je zaključil rok za posredovanje pripomb. Ker je Društvo že imelo status društva, ki deluje v javnem interesu, je izpolnjevalo pogoj za priznanje pravnega interesa v tej zadevi.⁶⁸ Za pravno ukrepanje je Društvo pooblastilo odvetniško pisarno Desiree Baškovič in Boruta Kariža. Ta je v imenu Društva je ta **vložila pobudo za ustavno presojo** ministrovega pravilnika o poboju medvedov.⁶⁹ Odvetnica Desiree Baškovič je ugotovila, da je Ministrstvo kršilo več slovenskih in evropskih predpisov:

»Minister Bogovič je v pravilniku za odstrel medvedov in volkov po njeni oceni kršil *Zakon o varstvu okolja, Zakon o zaščiti živali, Zakon o divjadi in lovstvu, Zakon o ohranjanju narave, Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah*. Na mednarodni ravni pa *Konvencijo o biološki raznovrstnosti, Pogodbo o delovanju Evropske unije, Konvencijo o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov, Direktivo sveta EGS 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, Uredbo o ratifikaciji sporazuma med vlado RS n vlado Francije o sodelovanju za odlov in preselitev rjavih medvedov iz Slovenije v Francijo*.«⁷⁰

Pobuda, ki jo je predlagala, je imela tri sklope kršitev: neskladnost z ustavo, kršitev načela sorazmernosti in neupoštevanje ustavne prakse glede čutečih bitij na nivoju Evropske unije.

»V pobudi smo uveljavljali tri sklope kršitev,« je povedala odvetnica Desiree Baškovič. »**Prva** je neskladnost z Ustavo (predvsem 5. in 72. ter 73. člen ustave), zakoni in mednarodnimi konvencijami, ki določajo varstvo prizadetih živalskih vrst. **Druga** je kršitev načela sorazmernosti, če še štejemo, da je človekov poseg potreben zaradi uravnavanja populacije, s čimer se sicer ne strinjamo in navajamo tudi argumente v prid stališču, da narava sama uravnava potrebno ravnovesje, potem je treba isti učinek doseči z milejšimi ukrepi, to je z odlovom in preselitvijo živali. **Tretji** pa je v nujnosti po spremembi ustavne prakse glede upoštevanja počutja živali, ki so v pogodbi o delovanju Evropske unije opredeljene kot čuteča bitja, prav tako pa tudi v 5. členu *Zakona o varstvu okolja*,« je pojasnila Baškovičeva. Poleg tega je odvetnica Baškovičeva predlagala tudi začasno zadržanje izvajanja izpodbijanega pravilnika.«⁷¹

Kakšno stališče je Ustavno sodišče RS v zvezi s pravilnikom o poboju medvedov zavzelo, iz člankov nisva zasledili.

V letih 2018 in 2019

V letu 2018 je vlogo varuhinje pravic živali prevzela mag. Monika Naumovski. V zvezi z njenim delom je zelo pomemben intervju iz leta 2019.

⁶⁷ Vlado Began, OŽ, 2008, št. 13, str. 26.

⁶⁸ Primož Ahčin: *Bo ustavno sodišče naposled zaustavilo sramotno in nezakonito pobijanje medvedov in volkov v Sloveniji? Pobijanje volkov in medvedov pred ustavnim sodiščem*, OŽ, 2012, št. 24, str. 17.

⁶⁹ Primož Ahčin, OŽ, 2012, št. 24, str. 17.

⁷⁰ Primož Ahčin, OŽ, 2012, št. 24, str. 17.

⁷¹ Primož Ahčin, OŽ, 2012, št. 24, str. 17.

»Funkcijo varuhinje pravic živali sem nastopila v decembru, s pravno skupino pa sem začela sodelovati v juliju 2018. Takrat smo začeli pripravljati pripombe na osnutek odloka o odstrelu medveda, najprej je bil v osnutku zajet tudi volk. V tem postopku smo **podali pripombe**, sedaj pa je ta zadeva doživela epilog pred Upravnim sodiščem. Volka so kasneje na Ministrstvu za okolje in prostor odstranili iz odloka o odstrelu, obdržali pa so **odstrel 200 medvedov**, kar je neskladno z zakonodajo Evropske unije. Glede volka jih je moralo sodišče opozarjati od leta 2015, preden so nehali načrtovati odstrel volka. Glede odstrela medvedov pa je sodišče 10. aprila 2019 sprejelo sodbo, o kateri več lahko preberete tudi v tej številki revije. Sodišče je že decembra (op. 2018) ugodilo predlogu za zadržanje izvršitve odloka, tako da od takrat naprej lovci v tej sezoni niso več smeli streljati medvedov. Do takrat jim je uspelo že postreliti čez 40 medvedov in to v približno dveh tednih, takoj ko so dobili dovoljenje. Na tem področju se še veliko dogaja in je medijsko izpostavljeno, predvsem s strani deležnikov, ki si prizadevajo, da bi se odstrel še vedno izvajal. V pripravi je nova strategija, ki jo tudi že preučujemo.«⁷²

O načrtovanem poboju 175-ih medvedov v letu 2019 je odgovorila:

»Rjavi medvedi so zavarovani z evropsko *Direktivo o habitatih 92/43/EGS*, *Zakonom o ohranjanju narave (ZON)* in *Uredbo o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah*. Vsaj teoretično. V skladu s temi predpisi je lov na medvede prepovedan, izredni odstrel posameznih medvedov pa je dovoljen, kadar ti ogrožajo ljudi ali povzročajo škodo, ki je ni možno drugače preprečiti. /.../ Izredni odstrel opravi **Intervencijska enota Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS)** na podlagi posamičnega odloka, ki ga izda **Agencija za okolje**. Takšen primer je bil na primer medved, ki je marca letos hotel vdreti v shrambo pod hišo v vasi Knežje Njive v Loški dolini. Ministrstvo za okolje in prostor pa je na željo lovcev in živinorejcev v preteklih letih izdajalo tudi odloke o lovu na medvede, ki so jim nadeli prijazno ime »odlok o odvzem«. Na primer: za enoletno obdobje od jeseni 2018 do jeseni 2019 je odlok lovcem dovolil ustreliti **175 medvedov**. Lovske družine so smele tudi obdržati dobiček. Po poročanju nekaterih medijev so tuji lovci za medveda pripravljeni odšteti do 10.000 eurov. Odnesejo kožo, meso odrtega medveda pa ostane lovskim družinam in ga prodajo posebej.«⁷³

Kako se je razpletlo ravnanje Upravnega sodišča potem, ko je decembra 2018 zadržalo izvajanje odloka o odstrelu medvedov, izvemo iz naslednjega članka:

»Aprila letos (op. 2019) so sodniki mag. Darinka Dekleva Marguč, dr. Boštjan Zalar in mag. Damjan Ganter razsodili, da je odlok zakonit. To je v nasprotju s sodno prakso Evropskega sodišča. Na primer v tožbi C-342/05 Evropske komisije proti Finski ... Besedilo sodbe je nekonsistentno. Ministrstvo za okolje in prostor samo je priznalo, da se kljub povečanju števila medvedov škode niso povečale in je zato poudarilo, da namen lova ni zmanjšanje škode, temveč zmanjšanje števila medvedov. A sodniki so se v sklepnih točkah večkrat sklicevali na zmanjšanje škode, hkrati pa niso hoteli upoštevati določb direktive in uredbe, ki v takih primerih dovoljujeta le odstrel tistih medvedov, ki povzročajo škodo. Zanimivo je, da je Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) povečanje števila medvedov pripisal tudi prekomernemu krmljenju – krma predstavlja do 30 % vseh zaužitih kalorij. Gre torej bolj za pitance kot divje zveri. Upravno sodišče se je tej temi povsem izognilo. Sodniki so si privoščili zelo samosvojo interpretacijo predpisov in uporabljenih izrazov. /.../ Za sodnike pa je tudi ubijanje »odvzem«. Na tej izmišljeni podlagi temelji sodba. Če je ubijanje le »odvzem«, kaj potem sodi med »ubijanje« in kdaj veljajo določbe direktive o ubijanju? Sodniki tega niso pojasnili. /.../ Sodniki so se spopadli tudi z določbami *Zakona o ohranjanju narave (ZON)*, da ni dovoljen lov na živali zavarovanih vrst in da je odstrel možen le zaradi preprečevanja škode. Po mnenju sodnikov se te določbe »uporabi samo za situacije, za katere se ne uporabljata določbi 7. člena in 7.a člena« uredbe. Glede na to, da je za kakršenkoli odstrel potreben odlok in da je 7. člen edina možna pravna podlaga za odlok, torej ne obstaja situacija, za katero bi določbe ZON veljale. Sodniki so praktično razveljavili del zakona. /.../ Še pred enim letom so sodniki v *sodbi U-I-140/14-21* zapisali, da gre za varstvo posameznikov, ne le varstvo vrste ali populacije kot celote. Z odlokom o lovu na medvede pa so dobili lovci možnost ubiti tudi medvede, ki niso nikomur povzročili škode. Sodniki tudi nikjer v sodbi niso pojasnili, zakaj bi ob izrednem odstrelu problematičnih medvedov bil potreben še lov. Ne le, da je odlok nezakonit, ker omogoča nepotrebno ubijanje, tudi škod ne bo zmanjšal, če bodo lovci postrelili medvede, ki škode niso povzročali, živinorejci pa bodo zahtevali še večji odstrel, ker jim v medijih govorijo, da je to rešitev. Očitno pa tako ali tako namen odloka ni izboljšati stanje za kogarkoli drugega kot lovce.

Za pravno varstvo in vladavino prava je pomembno, da državni organi zakonodajo izvajajo in interpretirajo konsistentno. Tudi za nas kot državljanke je zaskrbljujoče, da sodniki redefinirajo izraze in upoštevajo pravne

⁷² Greta Fegic: *Kar zahtevamo preko pritožb, je predvsem spoštovanje zakonodaje*, mag. Monika Naumovski, varuhinja pravic živali, OŽ, 2019, 37, 4–9.

⁷³ Mag. Martin Vrečko: *Upravno sodišče dovolilo lov na medvede, Finančni interesi pred zakonitostjo*, OŽ, 2019, št. 37, str. 10–12.

določbe le, kadar jim to ustreza. Najbolj nevarni sta izjavi v 158. in 170. točki. Sodišče ugotovi neskladnost odloka z zakonodajo, a sklene, da je krivda v zakonodaji, ne v odloku. To ruši hierarhijo pravnih predpisov in razmerje med državnim zborom in ministrstvi.«⁷⁴

Sliki 9 in 10: Javni shod »Ne ubijaj! Sobivaj! Protestiraj!«, v Ljubljani, 31. avgusta 2019.⁷⁵

V zvezi z opisanim dogajanjem je na spletni strani Društva več objav o dogodkih, na katerih je bilo tudi soudeleženo. 20. junija 2019 je bil objavljen prispevek o peticiji proti interventnemu zakonu o odvzemu 200 medvedov in 11 volkov, ki jo je podpisalo 13.500 oseb.⁷⁶ Kasneje sta bila v Ljubljani pred parlamentom organizirana dva množična javna shoda in sicer 31. avgusta 2019 javni shod »Ne ubijaj! Sobivaj! Protestiraj!«⁷⁷ in 12. oktobra 2019 drugi javni shod »Zaščitimo zveri« in »Poboj ni rešitev«.⁷⁸ Vse kaže na to, da problematika pobojev medvedov s strani javnosti ni ostala neopažena.

Leto 2020

Društvo je imelo leta 2020 status društva, ki deluje v javnem interesu na področju zaščite živali (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) in na področju ohranjanja narave (Ministrstvo za okolje in prostor). S tem je dobilo pravico zastopati interese ohranjanja narave in varstva živali v upravnih in sodnih postopkih. Agencija RS za okolje ga je bila tako dolžna obveščati o odstrelih vseh zavarovanih živalskih vrst.⁷⁹ Tudi v tem letu se je Društvo ponovno ukvarjalo predvsem s predlaganim odstrelom zavarovane živalske vrste medveda.

»V letih 2015, 2017 in 2018 je Upravno sodišče vladne odloke o odstrelu medvedov in volkov štirikrat zapored razglasilo za nezakonite, ker so kršili evropski in slovenski pravni red. Pod pritiski kmečkega lobija ter senzacionalističnega odziva medijev (s poročanjem o pokolih in objavljanjem fotografij razmesarjene drobnice) in nekaterih politikov (ki so konflikt izrabili za nabiranje političnih točk) je vlada v letu 2019 pripravila **predlog interventnega zakona**, ki je dovoljeval odstrel 175 medvedov in 11 volkov. Vsebinsko enak kot nezakoniti odloki pred njim je interventni zakon začel veljati junija 2019, aprila 2020 pa ga je Ustavno sodišče razveljavilo. Po

⁷⁴ Mag. Martin Vrečko, OŽ, 2019, št. 37, str. 10–12.

⁷⁵ Vir fotografije: Javni shod "Ne ubijaj! Sobivaj! Protestiraj!", Ljubljana, 31. avgust 2019, <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/shod-proti-odstrelu-medvedov-in-volkov-v-ljubljani-31-8-2019-ob-11-uri-pred-vlado-rs> (24. 3. 2025).

⁷⁶ Petición proti interventnem zakonu o odvzemu 220 medvedov in 11 volkov, <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/peticija-proti-interventnemu-zakonu-o-odvzemu-200-medvedov-in-11-volkov-sprejetemu-20-junija-2019> (24. 3. 2025).

⁷⁷ Javni shod "Ne ubijaj! Sobivaj! Protestiraj!", Ljubljana, 31. avgust 2019, <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/shod-proti-odstrelu-medvedov-in-volkov-v-ljubljani-31-8-2019-ob-11-uri-pred-vlado-rs> (24. 3. 2025).

⁷⁸ Javni shod »Zaščitimo zveri« - 12. oktobra 2019,

<https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/drugi-javni-shod-zascitimo-zveri> (24. 3. 2025).

⁷⁹ Metka Pekle, Monika Naumovski: *Aktivnosti skupine varuhinje pravic živali 2019-2020*, OŽ, 2020, št. 40, str. 33–35.

presoji sodišča je zakon kršil 3. člen Ustave RS, ki govori o delitvi zakonodajne, izvršilne in sodne veje oblasti. Državni zbor je namreč (potem ko je Upravno sodišče več vladnih odlokov o odstrelu razveljavilo) z zakonom prevzel nalogo izvršilne veje oblasti in onemogočil izvajanje sodne veje oblasti.

Kljub ugotovljenim nezakonitostim pri uvajanju lova na medvede pa je v letu 2020 ARSO izdala dovoljenje za odvzem 115 medvedov iz narave z odstrelom do konca septembra 2020. V postopku izdaje tega dovoljenja je Društvo **podalo izjavo**, v kateri je nasprotovalo vladnemu ukrepu, ter se **pritožilo na pritožbeni organ** (MOP). Ko je pritožbeni organ potrdil odločitev ARSO, je Društvo **vložilo tožbo na Upravno sodišče**. Obenem je **vložilo predlog za zadržanje odstrela**, ki ga je sodišče 21. 9. 2020 sprejelo - izvršitev dovoljenja ARSO za odstrel 115 medvedov se odloži do izdaje pravnomočne sodne odločbe.

V svoji obrazložitvi je pojasnilo, zakaj je zadržalo odstrel živali. »Po presoji sodišča je v konkretnem primeru izkazana ne samo težka popravljivost, ampak celo nepopravljivost škode, kajti odstreljenih medvedov kot strogo zavarovane živalske vrste ne bo mogoče nadomestiti, pri čemer uboj vsake posamezne živali, ki je zavarovana na nacionalni in mednarodni ravni, pomeni neprecenljivo in nenadomestljivo škodo. [...] Tožena stranka ukrepa odvzema medveda ne omejuje na določen del Slovenije, kjer naj bi bila strpnost ljudi na meji, niti na posameznih območjih ne omenja nobenega konkretnega dogodka, kjer je omenjena potencialna nevarnost prerasla v nujno potrebo zaradi zaščite premoženja (...), tako da bi sodišče morebiti v skladu z načelom sorazmernosti in previdnosti omejilo zadržanje akta samo na določena življenjska območja medveda, kjer obstaja dovolj velika potencialna nevarnost za škodo. Poleg tega sodišče ugotavlja, da se lahko v primeru konfliktnih medvedov izvajajo izredni odstrela teh medvedov, sicer pa ima Republika Slovenija izdelan sistem povrnitve škode, ki jo povzročajo takšni medvedi.«⁸⁰

»Društvo je v postopku **opozorilo na nespoštovanje zakonodaje in na nestrokovnost podlag**, na katere se akt sklicuje. Stališču, da se bo družbena sprejemljivost medvedov povečala z zmanjševanjem njihovega števila, je zoperstavilo stališče stroke, ugotovljeno v projektu *DinAlpBear* (2014–2019), po podatkih katerega se je populacija medvedov v Sloveniji od leta 2007 do 2015 dvignila kar za 33 %, vendar pa zaradi tega ni bilo večjega števila škod in konfliktov. /.../ Informiranje in preventivni ukrepi bi bili v tem primeru v sklopu upravljanja veliko bolj primeren ukrep, ki pa je v predlogu pavšalno zavrnjen.

V pritožbi se je sklicevalo na stališče, ki ga je podalo že Upravno sodišče, da bi morali pristojni organi že več let vedeti, da intenzivno krmljenje medvedov na podlagi znanstvenih dognanj vpliva na njihovo številčnost, vendar to krmljenje v zadnjih letih ni bilo kakor koli zmanjšano. Sodišče je poudarilo, da to ne kaže, da pristojni organ jemlje selektivni in omejeni odvzem medvedov iz narave po *Odloku/2018* kot izjemo od strogega varstvenega režima. Podano pisno stališče ZRSVN v sodnem postopku je priporočalo, da se zmanjša število krmišč in da se razmisli o omejitvah krmljenja medvedov. Tudi pristojni organ je v odgovoru na tožbo navedel, da sta povečevanje številčnosti medveda in zgoščevanje populacije posledica nepravilnega in prekomernega krmljenja rjavega medveda, ker to neposredno vpliva na ugodnejše razmere za njegovo razmnoževanje.

Čeprav so bile na ARSO vložene pritožbe in je bilo dovoljenje za odstrel 115 medvedov začasno zadržano s strani sodišča, je Zavod za gozdove (ob podpori Zavoda RS za varstvo narave) naslovil na ARSO novo vlogo za izdajo dovoljenja, tokrat za odstrel 220 medvedov za obdobje od 1. 10. 2020 do 30. 9. 2021, agencija pa je začela postopek izdaje dovoljenja. Društvo je v tem postopku **podalo izjavo o nesprejemljivosti ukrepa**, ki se ga skuša na nestrokoven in zavajajoč način prikazati kot edino možno rešitev. /.../ Predlog ne izkazuje, kako bi odstrel lahko vplival na zmanjševanje konfliktov, saj se ti zmanjšujejo z boljšo zaščito, ukrepi ozaveščanja / informiranja in s pomočjo države. (...) Vidni rezultati so bili zabeleženi že po posameznih razdeljevanjih opreme za zaščito pred medvedi in volkovi in ozaveščanju v sklopu posameznih državnih projektov.«⁸¹

Poleg tega se je Društvo oktobra 2020 **pritožilo** zaradi kršenja *Zakona o upravnem postopku* v primeru usmrčitve medvedjega mladiča na Kočevskem.⁸²

Leto 2022

Lov na zavarovani živalski vrsti medveda in volka se je nadaljeval tudi v naslednjih letih. Kljub vsem kršitvam predpisov je Ministrstvo za okolje za leto 2022 izdalo dovoljenje za odstrel še večjega števila medvedov.

»Konec februarja (op. 2022) je Ministrstvo za okolje in prostor pohitelo z izdajo novega dovoljenja za odstrel še večjega števila medvedov, in sicer 222. Nekaj tednov pozneje, točneje 24. 3. 2022, je Upravno sodišče ustavilo

⁸⁰ Metka Pekle, Monika Naumovski, OŽ, 2020, št. 40, str. 33–35.

⁸¹ Metka Pekle, Monika Naumovski, OŽ, 2020, št. 40, str. 33–35.

⁸² Metka Pekle, Monika Naumovski, OŽ, 2020, št. 40, str. 33–35.

izvajanje odločbe ministrstva. V manj kot enem mesecu (od 2. 3. do 24. 3. 2022) je Ministrstvu za okolje in prostor ter lovcem uspelo ubiti 85 medvedov na podlagi Dovoljenja.

Da ne omenjamo odločbe za izredni odstrel, izdane februarja 2022, ki je dovolila odstrel iz nujnega razloga, razloga, ki bi vsakemu normalnemu človeku zlomil srce. Naj citiramo: "Dne 13. 2. 2022 ob 19:55 je bil na železniški progi [...] povožen mladič rjavega medveda. Upravljalca lovišča je povoženega medveda dne 13. 2. 2022 dostrelil, ko ga je nameraval odpeljati, je ugotovil, da je v bližini samica. Samica se z območja, kjer je ležal dostreljen mladič, ni umaknila tudi dne 14. 2. 2022." Ministrstvo za okolje in prostor je izdalo ustno odločbo za izjemni odvzem z odstrelom medvedke, ki se je zadrževala na tem mestu. Nujni razlog je bila žalujoča mama medvedka, ki ji ni bilo jasno, zakaj njen mladič več ne vstane. Šlo je za dovolitev odstrela, kjer v postopek izdaje dovoljenja ni bila vključena nobena nevladna organizacija, temveč je bilo vse dovoljeno s strani Ministrstva za okolje in prostor preko telefona. Če bi interventna skupina obstajala, bi verjetno na podlagi protokola sorazmerno postopala z ukrepi in ugotovila, ali medvedka res ogroža ljudi. Sedaj je rešitev ministrstva vedno – odstrel.«⁸³

»Raziskovalna projekta *DinAlpBear* in *SloWolf* sta dokazala, da streljanje živali, tudi zveri, ni edina možna rešitev. Izpostavila sta učinkovitost zaščitnih ograj, ki so jih razdeljevali živinorejcem v okviru obeh evropskih projektov. Evropska unija omogoča subvencije za 100-odstotno pokritje vseh s tem povezanih stroškov. Obstaja vrsta ukrepov, s katerimi lahko država sobivanje z zvermi podpira, namesto da ga dodatno ruši z utrjevanjem prepričanja med kmeti, da je pavšalni odstrel stotih ali dvestotih medvedov edina rešitev za njihove težave.

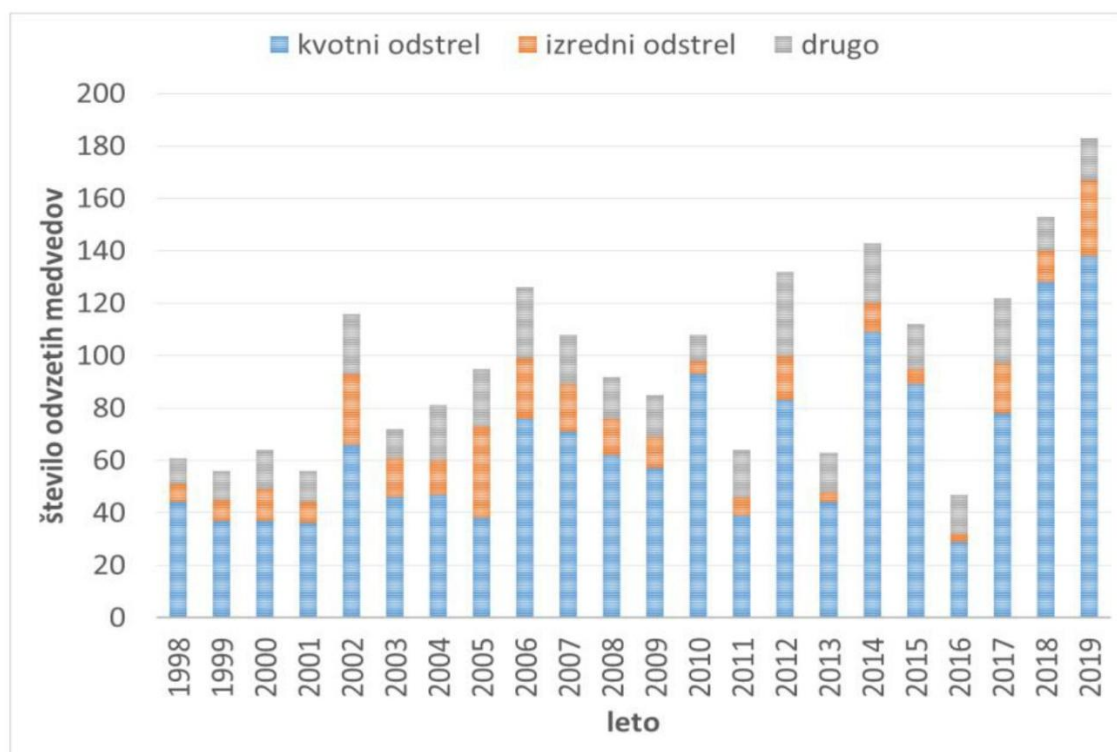
Veliko konfliktov z medvedom je nenevarnih za človeka; pogosto gre za njegovo pojavljanje ob robu naselij in lažne napade. O tem pričajo izkušnje intervencijske skupine Zavoda za gozdove RS, ki je s svojimi metodami dela večino primerov rešila že s pogovori; s tem se je vrsto let hvalilo Ministrstvo za okolje in prostor. Delovanje intervencijske skupine, ki je bilo v vseh pogledih ocenjeno kot zelo učinkovito, je bilo ukinjeno sredi epidemije, julija 2021. Zakaj pravzaprav je odstopila prepotrebna skupina strokovnjakov in kaj so na ministrstvu ukrenili v zvezi s tem, javnost do današnjega dne ni izvedela.«⁸⁴

Sklepne ugotovitve o ukrepanju državnih organov

Zaradi obsežnosti gradiva o odstrelu rjavega medveda naj povzameva ključne ugotovitve. Slovenska in evropska zakonodaja prepovedujeta streljanje medveda, razen v izjemnih primerih, ko posamezna žival kljub zaščitnim ukrepom povzroča konflikte z napadi na ljudi, domače živali ali s poškodovanjem premoženja. V tem primeru lahko Agencija za okolje na predlog Zavoda za gozdove odredi izredni odstrel posamezne konfliktne živali. Kljub predpisom o zaščitenosti medveda pa v Sloveniji že dlje časa poleg izrednega odstrela poteka tudi kvotni odstrel. Zaradi tega je varuh pravic živali že leta 2005 in 2006 na Evropsko komisijo – direktorat za okolje vložil pritožbo, ki je opomnila Slovenijo, da je dolžna spoštovati evropsko zakonodajo. Leta 2006 in 2007 je podal Ustavnemu sodišču RS pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti. Ustavno sodišče je pravilnik o odvzemu rjavega medveda iz narave in Zakon o ohranjanju narave razveljavilo z obrazložitvijo, da v Zakonu ni predvidena možnost sodelovanja javnosti. Vlada je morala Zakon dopolniti, pobjo medvedov pa se je kljub razveljavitvi Zakona in pravilnika lahko nadaljeval, kar je bil svojevrstni paradoks. Leta 2012 je v imenu Društva pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti pravilnika o odvzemu medveda iz narave podala odvetniška pisarna Baškovič Kariž, a o razsodbi Ustavnega sodišča iz člankov ne izvemo. V letih od 2015 do 2019 so bili podane pritožbe na Upravno sodišče, ki je zaradi kršenja zakonodaje vedno zadržalo izvajanje odlokov o odstrelu medvedov. Kljub temu je leta 2019 v času zadržanja odloka Državni zbor sprejel Interventni zakon o odstrelu 175 medvedov. Upravno sodišče je konec leta 2019 (v nasprotju s prejšnjimi sodbami) razsodilo, da je odlok o odstrelu medvedov vendarle zakonit. Ustavno sodišče pa je aprila 2020 razveljavilo Interventni zakon. Zaradi vsega tega burnega dogajanja v zvezi s poboji medvedov je prišlo tudi do dveh množičnih javnih shodov za zaščito medveda, 31. avgusta in 12. oktobra 2019. Ker pa je do razsodb sodišč preteklo kar nekaj časa, so lovci v tem obdobju že odstrelili določeno število medvedov, kar prikazuje spodnji grafikon.

⁸³ Metka Pekle: *Pravna zaščita zveri – trn v peti oblasti?* OŽ, 2022, št. 43, str. 58–59.

⁸⁴ Metka Pekle, OŽ, 2022, št. 43, str. 58–59.

Slika 11: Evidentirana smrtnost medveda zaradi »rednega« odstrela, izrednega odstrela in iz drugih vzrokov v obdobju 1998–2019.⁸⁵

2.6.3 Primeri upravljanja z medvedom v tujini

V člankih so bili večkrat opisani primere iz tujine, ki kažejo, da je sobivanje z medvedi mogoče brez vsakoletnih pobojev. Iz naslednjih dveh odlomkom izvemo, da so v ZDA in Kanadi ugotovili, da lov oz. odstrel povečuje število medvedov. Konflikte med ljudmi in tamkajšnjimi črnimi medvedi so zmanjšali z izobraževanjem ljudi, ki živijo na tem območju.

»Nekatere izkušnje kažejo, da se lahko s programi izobraževanja prebivalcev o pravilnem ravnanju z medvedi, sobivanju z njimi, določanju, kje se ne sme odlagati odpadkov hrane ... (te ukrepe pozna tudi *Strategija*) namesto povečanega odstrela drastično zmanjša število konfliktov med medvedi in ljudmi. Do tega zaključka so prišli npr. v ZDA, kjer so želeli ugotoviti dejavnike, ki zmanjšujejo konfliktne situacije med črnimi medvedi in ljudmi.«⁸⁶

»V tej zvezi je zanimiva študija iz Kanade (univerza v Alberti), kjer so prišli do ugotovitve, da lov povečuje število črnih medvedov. Ugotovili so namreč, da je v populaciji, kjer se je medvede lovilo, odstotek preživetja pri mladih živalih večji, kot pa v tisti populaciji, kjer jih niso lovili. Prav tako je v lovljeni populaciji število mladičev na samico večje kot v nelovljeni. To se sklada z dokazano ugotovitvijo, da lov povečuje število živali, saj se vrsta pred iztrebljenjem brani tudi s povečano nataliteto.

Kako pa lov na črne medvede vpliva na konflikte med ljudmi in medvedi, je bilo raziskano v ZDA in Kanadi. Raziskovalci so želeli ugotoviti dejavnike, ki zmanjšujejo konfliktne situacije človeka z medvedom. Prva hipoteza je bil lov. V nekaterih zveznih državah so zato povečali odstrel medvedov. Druga hipoteza pa je bil program izobraževanja prebivalcev o pravilnem ravnanju z medvedi. In kakšni so bili rezultati? Tam, kjer so povečali odstrel, se je število konfliktov povečalo. Mnogi so pričakovali, da bo zaradi manjšega števila medvedov tudi manj konfliktov, vendar se je zgodilo ravno nasprotno. Tam, kjer so uvedli program izobraževanja ljudi o sobivanju z medvedi, se je število konfliktov drastično zmanjšalo. Ker v primeru črnih in rjavih medvedov naravne zakonitosti delujejo enako, je jasno, da zgornji izsledki veljajo tudi za medvede v Sloveniji. Dejstvo, da lov povečuje število živali, pomeni, da odstrel medvedov ustvarja pogoje za večje število teh živali. To pa pomeni potencialno več škode in konfliktov med ljudmi in medvedi.«⁸⁷

⁸⁵ Klemen Jerina in sod., 2020, str. 31.

⁸⁶ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

⁸⁷ Vlado Began: *Odstrel medvedov povečuje njihovo število*, OŽ, 2008, št. 12, str. 7.

V člankih omenjajo tudi narodne parke in kanton Ženeva v Švici, kjer lov že več desetletij ni dovoljen.

»Sicer pa ima narava v sebi mehanizme, s katerimi lahko sama uravnava naravno ravnovesje in ni potrebno, je celo škodljivo, da človek z lovom, torej nasiljem, posega vanjo. /.../ Dokaz za to so narodni parki, kjer ni lova, pa tudi **kanton Ženeva v Švici**, kjer je lov prepovedan, kakšnih posebnih problemov z (ne)ravnovesjem nima. In kanton Ženeva je del kulturne krajine, kjer po mnenju mnogih narava ne more sama vzpostaviti naravnega ravnovesja.«⁸⁸ »Lov ni potreben. To dokazuje tudi kanton Ženeva, kjer je bil lov prepovedan že pred približno tridesetimi leti. Narava lahko tudi sama uravnava število medvedov, samo priložnost ji je potrebno dati. In ji pri tem pomagati.«⁸⁹

2.6.4 Sobivanje z medvedom na Kočevskem

V reviji Osvoboditev živali je bilo v letih 2019 in 2020 objavljenih več intervjujev z domačini, ki živijo na Kočevskem, kjer je osrednje življenjsko območje rjavega medveda pri nas. Njihov pogled na medvede kaže, da domačini znajo sobivati z medvedom.

Aprilija Lužar: »Vedno mi je bilo najlepše doživetje videti medveda na lastne oči. Presrečen si lahko, da vidiš bitje, ki je tako veliko in hkrati tak otroček, ki se čoha. To je bitje, ki ti ničesar noče. /.../ Doživetje, ko si tako blizu medvedu, je fantastično. Medveda se nismo bali, nismo bežali ali se skrivali pred njim. Samo ogledovali smo se. /.../ Od začetka aprila naprej lovci medvede in vse druge živali, ki jih imajo za odstrel, redno hranijo s koruzo, tudi z jabolki. ... Medved ni v tej dolini, na našem območju, nikoli napadel pašnih živali. Starejši možakar iz naše vasi mi je zaupal, da tu že od leta 1945 medved ni napadel nobene domače živali niti nobenega človeka. /.../ Ljudje iz našega kraja se medveda bojijo, ne hodijo v gozd, vseeno pa ga pustijo pri miru. Odpravijo se edino po gobe in drva. /.../ Bolj se počutim ogroženo zaradi lovcev kot zaradi medvedov. /.../ Ljudje si prilaščamo prostor, ki pripada gozdnim živalim. /.../ V Loški dolini imajo nizke lesene hiške, kjer lovci krmijo medvede. /.../ Medvede krmijo le zaradi velikega dobička. Tam imajo organiziran foto lov. /.../ Ljudje prejmejo informacije v obliki izmišljenih predstav lovcev, mitološke pripovedi o krvoločnih zvereh. Mediji in lovci takšne informacije širijo, ker jim to odgovarja. Odgovarja tudi slovenski politiki in ekonomiji Zavoda za gozdove in lovskih družin – to je slovenski gozdni patriarhat. /.../ Lovci pa komaj čakajo, da se javijo problematični ljudje, ki so škrti ali nabirajo gobe zraven medvedovega brloga. /.../ Odstrel – to je pobijanje in trgovanje z zaščiteno vrsto, iz katere naredijo mesne specialitete, torej medvedje meso in mast, ki so se pojavile v gostilnah v Kočevju in po vsej Sloveniji. /.../ Po evropski zakonodaji je zaščitena vsa vrsta, po slovenski zakonodaji pa pobijajo medvede za prepovedano trgovanje s trofejami, medvedjim mesom in mastjo zaščitene vrste, ki na tržišču prodaje dosega maksimalno ceno. /.../ Morbidno je, da lovci krmijo živali le takrat, ko jih ubijajo – v letnih časih, ko imajo živali na razpolago dovolj hrane v naravi. Vso zimo pa so lačne, saj jih takrat ne krmi nihče.«⁹⁰

Branko Troha: »Včasih sem ga le videl, včasih smo ga srečali. Medved se je umikal nam, mi smo se umikali njemu. Nekoč smo peljali za medvedom z džipom in videli, kako je hiter. Tekel je 40 km/h. /.../ Nikoli se ni zgodilo, da bi me medved napadel. /.../ Najpogosteje se medved, ko opazi ljudi, umakne, včasih pa le stoji pri miru in opazuje. A vendar je ob srečanju z medvedom prisotnega malo adrenalina. /.../ V bližini Gotenice je več medvedov. Nekoč sem tam naletel na medvedko z dvema mladičkoma, ki je šla lepo naprej svojo pot. Z medvedom nimam slabih izkušenj. Imam spoštovanje do njega. /.../ A medved ne bo napadel človeka. Človek ni njegov plen. V večji meri je rastlinojed kot pa mrhovinar. Medvedka bi napadla le v primeru, če bi bili ogroženi njeni mladiči. /.../ Menim, da mediji o srečanjih z medvedom ne pišejo dovolj realno. /.../ Da, vem, kako se je treba vesti v primeru srečanja z medvedom. Pravijo, da se medveda ne sme gledati v oči, ko ga srečaš. Gledati je treba navzdol ali ga opazovati pod očmi. Medved nas lahko prebere po očeh, tako sem slišal. Če se postavi na zadnje noge, to še ne pomeni, da bo koga napadel. Medvedu se je treba umikati počasi, ni dobro bežati pred njim. Tudi hrbita mu ni dobro pokazati, niti kričati ni najbolj pametno, če opazimo medveda v daljavi /.../ Ni ga priporočljivo izzivati. Če opazimo medveda, je bolje, da se prej umaknemo. Ne moremo namreč vedeti, kaj je za hribom, morda je tam medvedka z mladički. /.../ Medved se včasih človeku tako približa, da lahko začuti njegovo sapo. Treba je le mirovati. Medved človeka le ovoha, potem pa odide. /.../ Ob srečanju z medvedom se je dobro tudi malce znižati. Medved to razume kot znamenje predaje. Če vidi, da smo se predali, se umakne. /.../ Medved ima rad jagode in ker smo blizu gozda, kjer rastejo jagode, pride sem, saj mu dišijo. Potem morda pride še do hiše

⁸⁸ Vlado Began, OŽ, 2007, št. 9, str. 12.

⁸⁹ Vlado Began, OŽ, 2008, št. 12, str. 7.

⁹⁰ Petra Komel: *Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi*, Aprilija Lužar, Dolnja Briga, OŽ, 2019, št. 38, str. 10–16.

in, če mu zadišijo še odpadki, obrne še kakšno kanto. /.../ Zame osebno je medved najlepša žival v Sloveniji. /.../ Potrebno ga je čuvati, ni pa se ga treba tako bati. /.../ V bistvu prej človek ogroža medveda kot pa obratno.«⁹¹

Jasmina Turkovič »Pred časom sem zelo veliko hodila po hosti, nabirala gobe ali se sprehajala. A v gozdovih sem presenetljivo malokrat videla medveda. /.../ Vem, da veliko ljudi s Kočevske, ki so ljubitelji narave in veliko hodijo po hosti, pa v življenju še nikoli niso srečali medveda. Medved je zelo oprezen, hitro zavoha in začuti prisotnost človeka v gozdu. Največ možnosti, da bi ga srečali, je v večernih in zgodnjih jutranjih urah. Sredi belega dne ga običajno ni na spregled, čeprav hodi po hosti tudi podnevi. Nisem slišala še za nobeno neprijetno srečanje z medvedom. /.../ Nekateri rečejo, da je medved prišel preblizu človeškim naseljem, lahko pa rečemo, da so človeška naselja preblizu gozda, ki je prebivališče medveda. Ljudje smo tisti, ki se širimo v hosto. Mi smo vsiljivci. /.../ Mediji delajo medvedu zelo veliko krivico. /.../ Prebivalci Kočevske bi lahko bili bolj zavedni, bolj tolerantni in podučeni o sobivanju z medvedom. /.../ Vsi medvedi niso problematični, takšnih je zelo malo. /.../ Medved ni zverina, ki bi nas brez razloga napadla. Ljudje mu ne predstavljamo hrane. Srečanju s človekom se bo vedno raje izognil, če bo le mogoče. /.../ Dobro je biti glasen, morda malo govoriti sam s sabo, zaploskati sem ter tja in tako opozoriti nase, se odišaviti, da te zavoha. /.../ Tisti, ki želijo, da se število medvedov zmanjša, so ljudje, ki imajo od tega dobiček, to so lovci, lastniki restavracij, ki ponujajo medvedje meso in podobno. /.../ Medved je bil tu pri nas vedno prisoten in tako naj tudi ostane. Če ni konfliktov, naj ne bo odstrela. Ni problem le v odstrelu medveda, problem je tudi v odstrelu srnjadi, volkov in vseh drugih živali. /.../ Vsi se hvalimo z medvedom, zanj pa naredimo bolj malo. /.../ Želim, da bi bil medved prikazan na drugačen način, ker je le veličastna žival.«⁹²

»Erna: Srečanja z medvedom so zelo, zelo redka. Tudi drugi ljudje, ki redno zahajajo v gozd že od otroštva, so videli medveda le enkrat do dvakrat v življenju. Tudi nisem slišala, da bi kdo srečal medveda – razen lovcev, ki vedo, kam morajo iti, da ga srečajo. Oni medvedu tudi nastavijo hrano in razne pasti, da ga privabijo, zato, da ga potem ustrelijo. /.../ Včasih so obstajala mrhovišča. Medved se je sprehodil do njih in se tam nahanil. Ni rabil iti naprej. Prav tako volk. Ni bilo potrebe, da bi medvedje in volkovi iskali hrano v vasi. To je glavni razlog. Človek se je preveč razmnožil. Vedno več nas je in čedalje večji teritorij zavzemamo, tudi medvedovega. /.../ Medved je ogrožena žival, potem pa se človek kar na lepem odloči, da je on tisti, ki je ogrožen. Vedno je človek kriv – kar se tiče primerov, ki jih poznamo do zdaj. /.../ Naravna selekcija je podrtja. Zakaj so podrti naravna selekcija? Kaj počnejo lovci? Krmlijo določene živali zato, da jih imajo za odstrel. To je groza. Mora biti naravna selekcija, potem ne bo nikoli preveč medvedov. Narava že poskrbi zase, tako je vedno bilo.«⁹³

»Hermina: Ja, videla sem ga (op. medveda), vendar se je srečanju izognil. Če si pri miru, če ne kričiš in ne delaš kravala, se medved umakne. Videla sem ga tako od daleč kot tudi od blizu. Prišel je sem gor, k hiši. Tudi volk je prišel. A sta potem tudi lepo odšla. Smo na območju, ki je pač njihov dom. /.../ Ko sem bila otrok, je šel medved pozno jeseni, pred zimo spat in je prišel ven spomladi. Takrat so rekli, da bo zdaj lepo, ker je medved prišel ven. Medved je šel na čemaž, ki je zanj poslastica. Pasel se je na njem. Menim, da so ljudje naredili napako, ko so sprejeli zakon o ukinitvi mrhovišč. Zdaj živali, ki poginejo, odpeljejo v požigalnico. /.../ Medved je za Kočevsko simbol, znani smo po kočevskem medvedu. Rada vidim medveda, če pride sem gor, na to jaso, tu zraven. Lepo ga je videti.«⁹⁴

2.6.5 Projekt Ursina v Švici kot primer dobre prakse

V 38. številki revije *Osvoboditev živali* je bil objavljen prispevek, ki predstavlja primer sobivanja z medvedi, ki bi bil zelo dobrodošel tudi v Sloveniji. To je *Projekt Ursina in mednarodni medvedji tedni*. Povzemava nekaj zanimivosti iz tega članka.

»Ursina je čezmejni projekt, namenjen raziskovanju medvedov na območju retijskega trikotnika na stičišču treh držav: Švice, Avstrije in Italije. Projekt Ursina je uvedla WWF Švice (op. World Wildlife Federation Switzerland) leta 2006, leto po vrnitvi prvega rjavega medveda v Švico. Projekt Ursina izvaja WWF skupaj s tistimi, ki se zanj zanimajo, to so kantoni, province, občine, turizem, narodni in naravni parki, kmetovalci, pa tudi lovci in gozdarji. Osrednji pomen Ursine je skupna strategija, s katero zastopniki različnih interesov iščejo skupne rešitve za konflikte z medvedi s ciljem, da bi rjavi medved v prihodnosti znova dobil svoj življenjski prostor na območju tromeje in s tem na območju Alp. /.../ Dolina Val S-scharl pri Scuolu je medvedja Meka. Tam, kjer je

⁹¹ Petra Komel, *Branko Troha, Štalcerji*, OŽ, 2019, št. 38, str. 16–20.

⁹² Petra Komel: *Jasmina Turkovič, Kočevje*, OŽ, 2019, št. 38, str. 20–23.

⁹³ Petra Komel: *Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi*, Erna Šuler, Stara Cerkev pri Kočevju, OŽ, 2020, št. 39, str. 38–41.

⁹⁴ Petra Komel: *Hermina Pavlovič, Novi Lazi pri Kočevski Reki*, OŽ, 2020, št. 39, str. 38–41.

bil leta 1904 ustreljen zadnji prvotni švicarski medved, ima Švicarski nacionalni park v muzeju Schmelzra razstavo o medvedih. Tako z WWF in njenimi partnerji izvaja nov izobraževalni pristop – Pot doživetja medvedov. Obilica »medvedjih ponudb« je bila dovolj velik povod za uvodni dogodek mednarodnega medvedjega tedna v S-charlu. Okrog 300 šolarjev in šolark iz Italije, Avstrije in Švice je obiskalo Pot doživetja medvedov. /.../ Avstrijski odvetnik medvedov je izrazil prepričanje, da je sobivanje z medvedi dosegljivo le z intenzivnim delom z javnostjo. Vodja urada za lov je dodal, da imajo medved, volk in ris pravico do obstoja, prav tako kot tigri v Indiji in sloni v Afriki. /.../ Z alpskim programom si je WWF postavil za cilj ohraniti raznolikost vrst. K temu spada tudi podpora vrnitve rjavega medveda v Alpe. Projekt Ursina naj bi pokazal načine, kako je mogoče doseči miroljubno, kolikor se le da nekonfliktno sožitje med človekom in medvedom. /.../ V središču projekta Ursina so zato naslednje naloge: ozaveščanje in prispevek k večjemu razumevanju prebivalstva in prizadetih krogov, preprečevanje škode, ravnanje z odpadki, izdelava turističnih projektov, subvencioniranje strukturno revnejših predelov na območju tromeje ter seznanjanje in informiranje turistov.«⁹⁵

2.6.6 Koliko je trenutno medvedov v Sloveniji?

Ob zaključevanju te naloge je bil na spletnem portalu časopisa Delo objavljen prispevek o zadnji oceni števila medvedov. Raziskavo je vodil dr. Klemen Jerina z ljubljanske Biotehniške fakultete. Na osnovi genetskih vzorcev je ugotovil, da naj bi bilo leta 2023 v Sloveniji **737 medvedov**, na osnovi napovedi dinamike populacije in pred načrtovanimi odstrelmi pa naj bi bilo trenutno 954 medvedov.

»Kot navaja Lovska zveza, so njeni člani konec leta 2023 pomagali zbirati genetske vzorce medvedov za namene ocene številčnosti rjavega medveda v Sloveniji. Po zapletenih in dolgotrajnih postopkih v laboratoriju in matematičnem modeliranju, ki je sledilo laboratorijskim analizam, so danes objavili rezultate genetskega štetja. Vzorce iztrebkov je posredovalo skoraj 1.000 sodelujočih, predvsem lovcev in gozdarjev. Skupaj so zbrali 2.863 neinvazivnih genetskih vzorcev, v katerih so zaznali **656 različnih medvedov (261 samcev in 395 samic)**. »S pomočjo metode ulova-označevanja-ponovnega ulova smo ocenili, koliko medvedov smo pri štetju izpustili in s tem prišli do ocene številčnosti konec leta 2023. Ta znaša **737 medvedov**. Gre za najnižjo letno (jesensko) oceno, pri kateri je že odšteta vsa evidentirana smrtnost medvedov in velja tik pred poganjanjem nove generacije mladičev. Če rezultat primerjamo s prejšnjima dvema tovrstnima štetjema v letih 2007 in 2015, lahko ugotovimo, da nam je populacija v zadnjih 16 letih ves čas približno linearno naraščala. Populacija se je od zadnjega genetskega štetja tudi malo prostorsko razširila, kar je najbolj opazno na območju Zasavja. V Alpskem prostoru še vedno zaznavamo le samce,« so zapisali. /.../ Od teh 45 osebkov so le 9 osebkov zaznali na obeh straneh avtoceste, kar daje slutiti, da primorska avtocesta predstavlja pomembno oviro pri prehajanju medvedov med Dinaridi in Alpami. Prof. dr. Klemen Jerina z ljubljanske Biotehniške fakultete je izračunane genetske ocene skupaj s podatki o odvzemu medveda uporabil za **napoved dinamike populacije rjavega medveda** od izvedbe genetskega štetja naprej. Njegovi izračuni so pokazali, da je trenutno v Sloveniji **954 medvedov**, pri čemer gre tukaj za največjo letno številčnost (po poganjanju mladičev in pred smrtnostjo, ki se bo zgodila tekom leta).«⁹⁶

2.7 INTERVJU S STANKOM VALPATIČEM, PREDSEDNIKOM DRUŠTVA IN UREDNIKOM REVIJE OSVOBODITEV ŽIVALI

Da bi izvedeli kaj več o Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice ter o trenutni problematiki, s katero se ukvarja, sva za pogovor zaprosili Stanka Valpatica, predsednika Društva in urednika revije *Osvoboditev živali*.

Zakaj ste začeli izdajati revijo *Osvoboditev živali*?

Verjetno se strinjate, da ljudje živimo življenje po vzorcih in navadah, kot so nam jih vtisnili že takoj po rojstvu doma, v vrtcu, šoli, verouku in tako naprej. Večina ljudi živi potem te navade skozi celotno življenje ter jih prenesejo na svoje otroke. In tako to gre iz roda v rod, iz generacije v generacijo. Povsod le slišimo, da so živali za našo prehrano ter da je uničevanje

⁹⁵ Projekt Ursina in mednarodni medvedji tedni na območju Retijskih Alp v vzhodni Švici, prevod Blanka Prezelj, OŽ, 2019, št. 38, str. 24–25.

⁹⁶ Delo, 27. 3. 2025: Lovska zveza z novo oceno števila medvedov, znano, kje je najbolj naraslo, <https://www.delo.si/novice/slovenija/stevilo-medvedov-lovska-zveza> (27. 3. 2025).

narave, živalskega in rastlinskega sveta za ceno napredka nujno ter da drugače ne gre. Celo tako imenovana prehranska stroka pravi, da je nujno jesti meso in drugo živalsko hrano. Zato pa imamo potem na vseh vodilnih, pomembnih položajih v družbi ljudi, ki zagovarjajo te navade in jih propagirajo. To velja tudi za večino ali skoraj vse medije, ki niso in še vedno ne želijo poročati resnično in pravilno tudi v odnosu do živali in narave. Poročati resnično in pravilno v odnosu do živali in narave je bil glavni povod za izdajanje lastnega časopisa, v katerem lahko pišemo tako, kot sami želimo. V teh dvajsetih letih je tako revija *Osvoboditev živali* pomagala mnogim do drugačnega, bolj spoštljivega odnosa do živali in narave. Mnogi so tako lažje prenehali jesti živalsko hrano ali pa so na poti proti temu cilju.

Slika 12: Živinoreja je panoga, kamor pravice živali prodirajo najpočasneje.⁹⁷

Slika 13: Stanko Valpatič, predsednik Društva za osvoboditev živali in njihove pravice⁹⁸

Zakaj pa ste uvedli funkcijo varuha pravic živali?

Področij, ki se tičejo živali, je veliko in se dotikajo pristojnosti vrste ministrstev in področij našega življenja. Zato potrebujemo neodvisno institucijo, ki bi imela pristojnost zastopati glas živali v postopkih in bi imela neke vrste nadzorno funkcijo. Velik problem je namreč nezadostno izvajanje zakonodaje. Pravno varstvo pravic živali je temelj za vse ostalo delovanje na področju zaščite živali. Vse, kar počnemo, ima neko pravno podlago. Zato Društvo izmed članov imenuje pravnika - varuha pravic živali, ki s pravnega stališča spremlja uveljavljanje obstoječe zakonodaje in predpisov ter si prizadeva za njihovo izboljšanje.

Leta 2017 (št. 33) je bil v reviji *Osvoboditev živali* objavljen članek, da se je ustanovila Skupina varuha pravic živali. Kdo so bili oz. so še člani te skupine?

Skupina varuha pravic živali je neformalna skupina članov in simpatizerjev Društva, ki se dovolj dobro spoznajo na pravna vprašanja ali vsaj na določeno področje, tako da lahko pomagajo varuhu pravic živali pri zgoraj opisanem delu. Nekateri sodelujejo bolj redno, nekateri krajša obdobja ali le pri konkretnih projektih, zato ne bi bilo smiselno naštevati vseh.

Posebej sva preučili članke o pobojih medvedov. Ali so bili tudi v zadnjih treh letih poboji medvedov in ali ste uspeli doseči kakšen uspeh na tem področju?

Od leta 2019 dalje je slovenska država dejansko uvajala lov na zavarovani živalski vrsti, na medvede in volkove. Naše Društvo oziroma naša pravna skupina je vlagala velike napore, da bi to preprečila. Interventni zakon iz leta 2019, ki je dovoljeval odstrel 175 medvedov, je

⁹⁷ Vir fotografije: *Srečanje na državnem vrhu*, <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/srecanje-na-drzavnem-vrhu> (27. 3. 2025).

⁹⁸ Vir fotografije: Bojan Tomažič: *Stanko Valpatič, miroljubni kmetovalec: Tako kot zdaj Zemlja še ni trpela*, 26. 7. 2020, <https://vecer.com/v-nedeljo/pogovor-stanko-valpatic-miroljubni-kmetovalec-tako-kot-zdaj-zemlja-se-ni-trpela-10200468> (27. 3. 2025).

naslednje leto - zaradi njegove neskladnosti z Ustavo - razveljavilo Ustavno sodišče RS. Žal se je istočasno že pripravljala novela zakona o interventnem odstrelu 220-ih medvedov. Agencija RS za okolje je leto za letom izdajala dovoljenja za odstrel medvedov (npr. 115 medvedov v letu 2020, 220 v letu 2021, 222 v letu 2022 itd.), čeprav je - po pritožbah - njihovo izvedbo drugo za drugo zadržalo Upravno sodišče. Kljub temu so vsako leto ubili okoli sto medvedov. Nazadnje je Upravno sodišče zavrglo pritožbi zoper odstrel medvedov, predviden v letih 2020 in 2021, ki ju je vložila naša pravna skupina, ker sta potekla roka za odstrel. Tako kljub ogromnemu trudu našemu Društvu ni uspelo preprečiti poboja živali, ki spadajo v zavarovano živalsko vrsto.

Poboji medvedov so se v zadnjih letih še razmahnili. Najprej naj izpostavimo, da evropska in slovenska zakonodaja seveda dovoljujeta ustreliti tiste medvede, ki predstavljajo nevarnost, prepovedujeta pa lov - tj. streljanje medvedov na podlagi pavšalnih kvot, kot to velja za lovno divjad. V Sloveniji pa si je lovski lobi ves čas prizadeval prav za to. Imel je velik vpliv v Zavodu za gozdove Slovenije, ki jim je vsako leto brez pravne podlage dovolil množično streljanje. Upravno sodišče je do leta 2022 vsako leto to sicer razveljavilo, a tudi med sodniki imajo lovci svoje podpornike in leta 2022 je Upravno sodišče povozilo lastno sodno prakso in dovolilo nezakonit lov.

Na katerih področjih vašega delovanja so se razmere ravnanja z živalmi izboljšale, odkar deluje vaše Društvo, in kje je stanje še kritično?

Vsaj malo se je izboljšalo na vseh področjih, najbolj kritično pa je še vedno na področju živinoreje, kar potrjujejo videoposnetki mučenja živali, ki občasno pridejo v javnost. Živinorejski lobi je še močnejši kot lovski. Glavni problem niti ni pomanjkljiva zakonodaja, temveč njeno izvajanje. Uradni organ, ki bi naj ščitil pravice živali, je Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), sodi v pristojnost Ministrstva za kmetijstvo. Minister je pogosto tesno povezan z živinorejo in raje ščiti njene interese, kot da bi skrbel za izvajanje zakonodaje. Na primer v Avstriji podoben organ sodi v pristojnost Ministrstva za zdravje, kar je bolj logično, saj se tako izognejo konfliktu interesov.

Kakšna so vaša pričakovanja o prihodnosti? Kaj se bo za živali hitreje izboljšalo, kaj počasneje?

Gotovo se bo še naprej hitreje izboljševalo pravno varstvo živali kot pa ustrezno izvrševanje zakonodaje. Najdlje smo pri zaščiti psov in mačk, najtežji pa je napredek na področju lova, živinoreje in poskusov na živalih, kjer obstajajo močni lobiji, ki preprečujejo pozitivne spremembe. Problem je tudi sodna veja oblasti, kjer so odločitve tako na slovenski kot evropski ravni odvisne od osebnih preferenc sodnikov.

Zakaj ste se začeli boriti za živali? Kaj vas žene, da vlagate veliko energije za zaščito živali?

Vsak, ki dela na tem področju, ima svojo zgodbo in svoje razloge, vsekakor pa, za razliko od ljudi, živali ne morejo same uveljavljati svojih pravic in njihova usoda je povsem odvisna od truda posameznikov. Nekateri pri tem več časa namenjajo neposrednemu delu z živalmi, drugi pa se osredotočajo na sistemske rešitve.

Ljudje, ki smo pripravljeni vlagati energijo v to, da bi bilo živalim boljše, sočustvujemo z vsemi trpečimi bitji na tem svetu, tudi z živalmi. Na našem planetu je veliko preveč (nepotrebne in nesmiselnega) trpljenja živih bitij in uničevanja narave ter njenih prebivalcev. Nekateri smo se odločili, da bomo med vsemi pomoči potrebnimi bitji dali glas tistim, ki so najbolj izkoriščana, a nimajo daru govora, da bi lahko o tem spregovorila in se branila sama.

Najlepša hvala za vaše odgovore!

Slika 14: Sprejem pri predsednici državnega zbora Urški Klakočar Zupančič, 17. 10. 2022⁹⁹

Zasledili sva tudi naslednjo novico:

»Predsednica Državnega zbora Urška Klakočar Zupančič je danes (op.: 17. 10. 2022) sprejela predsednika Društva za osvoboditev živali in njihove pravice Stanka Valpatiča in članico društva Metko Pekle, ob tem pa je povedala, da je izboljšanje položaja živali ena od prioritet njenega mandata, zato želi vzpostaviti neposreden in aktiven dialog z organizacijami, ki delujejo na tem področju. Napovedala je, da bodo v januarju v Državnem zboru izvedli večji kongres na temo varstva in zaščite živali.«¹⁰⁰

2.8 Posvet v Državnem zboru *Za boljšo prihodnost živali*

Stanko Vapatič nam je posredoval tudi dokument, ki so ga v Društvu pripravili za posvet *Za boljšo prihodnost živali* 16. januarja 2023. Predsednica Državnega zbora, Urška Klakočar Zupančič, je na posvet povabila predstavnike nevladnih organizacij, ki delujejo na področju varstva in zaščite živali, med njimi tudi Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice. Ker iz dokumenta izvememo aktualno stanje pravne zaščite živali in cilje Društva v prihodnosti, ga povzemava v celoti.

1.) »Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice je bilo ustanovljeno leta 2002 kot eno prvih društev, katerega člani so se odločili, da se bodo trudili za boljšo zaščito ne le domačih, temveč **tudi rejnih in prostoživečih živali**. Izpostavili bomo dejstva, ki se našemu društvu zdijo ključna. Najprej je potrebno poudariti očitno: živali so čuteča bitja, kar je zapisano tudi v *Stvarnopravnem zakoniku*. Mučenje živali je prepovedano na ustavni ravni.

2.) *Zakon o zaščiti živali* ne nudi zaščite vsem skupinam živali enako. Hišne živali, ki so namenjene za družbo ali pomoč človeku, so zaščitene pred okrutnim ravnanjem veliko bolje kot rejne živali ter živali, na katerih se izvaja testiranje.

3.) Najmanj zaščite se namenja **rejnim živalim**, kjer je še vedno dovoljena vrsta okrutnih praks v povezavi z **vzrejo in prevozom**. Na primer, perutnini je dovoljeno krajšati kljune, da se “preprečijo večje poškodbe”, namesto da bi od rejcev zahtevali, da imajo živali dovolj prostora, da lahko izražajo naravna vedenja. Še vedno dovoljujemo pobijanje izvaljenih piščancev moškega spola na najokrutnejše načine. Preko Slovenije prevažajo rejne živali v pogojih, ki mejijo ali celo so mučenje živali. Na ravni Evropske unije sprejetih ukrepov, ki naj bi med potjo povečali dobrobit živali, pa skoraj nihče ne upošteva.

Nujno bi bilo prepovedati prakse, kjer je trpljenje živali neizogibni del človekovega ravnanja, za mučene živali pa ustanoviti državno zavetišče. Denar bi bilo treba usmeriti v zakonodajo in nadzor, namesto da se milijone na letni ravni namenja ukrepom, kot je *Dobrobit živali*, po katerem se rejcem izplačujejo visoke spodbude, če

⁹⁹ A. P. K.: Urška Klakočar Zupančič: *Izboljšanje položaja živali je ena od prioritet mojega mandata*, 17. 10. 2022, <https://siol.net/novice/slovenija/urska-klakocar-zupancic-izboljsanje-polozaja-zivali-je-ena-od-prednosti-mojega-mandata-590246> (25. 3. 2025).

¹⁰⁰ Prav tam.

živali spustijo na prosto, jim namenijo malo boljšo krmo ali malo več prostora. To bi moral biti standardni predpis za vse rejce, saj trenutni predpisi rejnim živalim ne zagotavljajo naravnega vedenja in povzročajo trpljenje.

4.) Velik problem je **nezadostno izvajanje zakonodaje**. Že organizacijsko je inšpektorat - Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), ki spada pod Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), neprimerno uvrščen. Kmetijsko ministrstvo je pristojno za urejanje gospodarske dejavnosti v kmetijskem sektorju, kjer je dobrobit živali podrejena ekonomskim interesom. Inšpekcijo bi bilo potrebno umestiti pod Ministrstvo za zdravje (MZ), kot je ureditev v Avstriji, ali pa jo opredeliti kot neodvisni organ. Njeno učinkovitost bi okrepilo tudi nošenje telesnih kamer, izvajanje rednih, nenapovedanih nadzorov ter namestitve videonadzora v klavnice in živinorejske obrate.

5.) Področij, ki se tičejo živali, je res veliko in se dotikajo pristojnosti vrste ministrstev in področij našega življenja. Zato potrebujemo **neodvisno institucijo, ki bi imela pristojnost zastopati glas živali** v procesnih situacijah in bi imela neke vrste nadzorno funkcijo. Predlagamo ustanovitev Urada varuha pravic živali, ki naj bo podrejen neposredno Državnemu zboru. Takšno ureditev imajo tudi v Avstriji, kjer ima vsaka zvezna dežela svojega varuha.¹⁰¹

2.9 PRIMERJAVA DRUŠTEV ZA ZAŠČITO ŽIVALI V 19. STOLETJU IN DANES

Kakor sva izpostavili v teoretičnem delu naloge, je bil osnovni namen društev za zaščito živali v 19. stoletju zmanjšati nepotrebno in nerazumno trpinčenje živali, lobirati za zakone o zaščiti živali, učiti otroke sočutja do živali in si prizadevati za izboljšanje pogojev delovnih živali. Vse te cilje imajo društva za zaščito živali še danes, kar pomeni, da želeni cilji še vedno niso doseženi. Namesto lobiranja je danes vloga varuhinje pravic živali v Društvu ta, da vlaga pripombe in predloge pri javnih obravnavah sprememb zakonov in pravilnikov ter opozarja javnost in sodišča na kršenje zakonov za zaščito pravic živali.

Združenja za zaščito živali v 19. stoletju so sestavljali plemiči, visoki uradniki, trgovci, industrialci, predstavniki cerkve, intelektualci, bankirji in drugi dostojanstveniki, ki so bili tudi sicer glavni akterji družbenega življenja v izbranih družbenih aglomeracijah.¹⁰² V svojih razpravah so se pritoževali nad »neciviliziranimi mučitelji« in »okrutnimi barbari«, ki po njihovem mnenju niso dobro ravnali s svojimi živalmi. Delovali so na podlagi lastnih izkušenj z živalmi, ki so bile zanje spremljevalke, estetska bitja in družinski člani. Zaščitniki živali so jih zato v svojih prizadevanjih želeli »prevzgojiti« in jih naučiti »prave morale.« Izkušnje kmetov in delavcev pa so bile povsem drugačne, saj so bili od njih eksistenčno odvisni.¹⁰³

Nasprotja med živinorejci in zaščitniki živali so prisotna še danes. Varuhi pravic živali pri Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice so pogosto opozarjali na krute prakse v živinoreji vseh vrst (od perutninarstva, svinjereje do govedoreje). Kakor je omenil predsednik Društva, je stanje danes še vedno najbolj kritično na področju živinoreje, kar potrjujejo videoposnetki mučenja živali, ki občasno pridejo v javnost. Tudi Ustavno sodišče RS je v svoji razsodbi leta 2018 zakonodajalce opozorilo na dvoličnost zakonodaje. Zaščita živali kot najšibkejših v družbi, ki nimajo glasu, bi morala biti »del človekove morale, človekovega dostojanstva in del človečnosti.«¹⁰⁴

Razlika med današnjimi zaščitniki živali v Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice in društvu za zaščito živali v 19. stoletju pa je, da je danes prisotno tudi nasprotovanje lovski dejavnosti. V svoji dizertaciji je vrhovni državni tožilec, dr. Jože Kozina zagovarjal naslednjo

¹⁰¹ Posvet "Za boljšo prihodnost živali" 16. 1. 2023, arhiv Društva (posredoval Stanko Valpatic).

¹⁰² Daša Ličen, 2024, str. 70.

¹⁰³ Daša Ličen, 2024, str. 71.

¹⁰⁴ Monika Naumovski, OŽ, 2018, št. 36, str. 44–46.

trditev: »Lovci pod krinko vzdrževanja naravnega ravnovesja, ohranjanja vrstne, genske in biotske pestrosti itd. pobijejo približno sto tisoč živalskih osebkov. Veliko živali je podvrženo nepopisnemu trpljenju in umiranju na obroke zaradi obstrelitev in pohabljenj. Vest od nas terja, da ponovno razmislimo o dokončni odpravi pravice do izvajanja komercialnega lova.«¹⁰⁵ Kakor smo videli v poglavju o pobojih medvedov, so varuhi pravic živali pogosto opozarjali, da lovci ob vsaki najmanjši težavi takoj posežejo po skrajnih ukrepih, kot je usmrtitev živali, namesto da bi razmišljali o milejših ukrepih, kot je npr. plašenje živali, da se umakne, o zaščitnih ograjah za drobnico, o sterilizacijah, da se ne bi pretirano razmnoževale ali in drugih zaščitnih ukrepih. S pravnega vidika to pomeni, da kršijo načelo sorazmernosti, saj bi bilo mogoče cilj doseči z ustrežnejšimi ukrepi.

Vsekakor se lahko strinja s trditvijo dr. Daše Ličen, ki zaključuje, da se je na podlagi društev za zaščito živali v 19. stoletju človekov odnos do živali korenito spremenil.¹⁰⁶ Na osnovi pregledanega gradiva lahko dodava, da so pomemben prispevek v zadnjih desetletjih prispevala tudi današnja društva za zaščito živali. Javnost in zakonodajalce opozarjajo na človekovo moralno dolžnost, da je sočuten do živali, ki prav tako kot človek občutijo trpljenje in težijo k temu, da ne bi trpele in da bi ohranile svoje življenje. Prav zaradi tega so s stališča prava upravičena do upoštevanja načela enake obravnave. To načelo pravi, da morajo imeti vsa bitja, ki so sposobna občutiti bolečino in ugodje (t. i. zavedajoča se bitja) enako upoštevan interes, da ne bi trpela.¹⁰⁷

3 SKUPNE UGOTOVITVE

Namen raziskave je bil ugotoviti, s katerimi temami so se ukvarjali dosedanja varuhi pravic živali in kakšni so bili njihovi dosežki. Iz tematskega kazala, objavljenega na spletni strani Društva, sva s področja *Pravice živali in pravno zaščito živali* izbrali 57 člankov, ki sva jih podrobneje analizirali. Po številu člankov s tega področja v prvem petletnem obdobju izstopa **Vladimir Began**, ki je bil prvi varuh pravic živali v Društvu. V drugem petletju so bili članki osmih različnih avtorjev, med katerimi je bila tudi **Alenka Benčina**, takratna varuhinja pravic živali. V tretjem in četrtem petletju so članke napisali različni avtorji, med njimi tudi mag. **Monika Naumovski**, takratna in sedanja varuhinja pravic živali.

Razlog za ustanovitev društvene funkcije varuha pravic živali je bila - po besedah predsednika - »*potreba po neodvisni instituciji, ki bi imela pristojnost zastopati glas živali v postopkih in bi imela neke vrste nadzorno funkcijo. Velik problem je namreč nezadostno izvajanje zakonodaje. Pravno varstvo pravic živali je temelj za vse ostalo delovanje na področju zaščite živali.*« Leta 2017 je bila za pravno pomoč varuhinji ustanovljena tudi Skupina varuhinje pravic živali. Poleg tega je iz člankov razvidno, da je varuhinja pravic sodelovala tudi z drugimi društvi, npr. v primeru pritožb Upravnemu sodišču z mednarodnim društvom za varstvo okolja in narave Alpe Adria Green, v primeru uveljavljanja pravice do veganskega prepričanja s Slovenskim veganskim društvom itd.

¹⁰⁵ Dr. Jože Kozina: *Vpliv neodgovornih praks z živalmi na človekovo bivanjsko praznino* OŽ, 2023, št. 45, str. 7–9.

¹⁰⁶ Daša Ličen, 2024, str. 72.

¹⁰⁷ Klementina Semprimožnik: *Je žival v pravu mogoče priznati kot osebe s svojstvenimi pravicami?*, OŽ, 2016, št. 31, str. 18–20.

Varuhi pravic živali so se največ ukvarjali s **problematiko** lova, predvsem s vsakoletnimi poboji medvedov in volkov. Velik poudarek je bil na pravnem varstvu živali, zlasti na pobudah za spremembo *Zakona o zaščiti živali*, *Zakona o divjadi in lovstvu* in drugih. Med pogosto obravnavanimi temami so bile tudi: živinoreja, poskusi na živalih, tekmovanja in razstave živali, tranzitni prevoz živali ter pravica do ugovora vesti (npr. za prepoved lova na svojem zemljišču in veganskega prepričanja). Razlog za to, da je med temami za zaščito živali tudi veganstvo, je v tem, da to ni zgolj način prehranjevanja z rastlinsko prehrano, ampak globoko moralno prepričanje, da je izkoriščanje, mučenje in ubijanje živali nesprejemljivo.

Analiza člankov je pokazala, da v njih prevladujeta **pravna in etična argumentacija**. Kljub prizadevanjem varuhov pravic živali večjih dosežkov ni bilo zaznati, saj so spremembe na pravnem področju izjemno počasne. Za dosežek lahko štejemo že to, da je Ustavno sodišče sprejelo pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti predpisov ali pa, da je Upravno sodišče zadržalo izvajanje spornih predpisov o poboju medvedov. Mag. Monika Naumovski, sedanja varuhinja pravic živali, je poudarila, da pri podajanju pripomb in predlogov skušajo delovati v okviru realnih možnosti ter po korakih. Najpogosteje se zavzemajo za spoštovanje obstoječe zakonodaje in odpravo pravnih neskladij. Kljub številnim ugotovljenim kršitvam evropske in slovenske zakonodaje pa vpliv lobijev (predvsem lovskega in kmetijskega) pogosto preprečuje napredek pri zaščiti živali. Varuhinja je povedala: »*S tožbami in pritožbami se od državnih organov zahteva predvsem spoštovanje zakonodaje na področju zaščite živali, kot npr. v primeru odloka o odstrelu medvedov. Dostikrat so kakšne odločitve precej nelogične, a očitno so vplivi lobijev tako močni ali pa gre za prevelike spremembe na področjih, tako da delamo mišje korake*«. ¹⁰⁸

Kljub vsemu pa opazuje, da so bile na pravnem področju v zadnjih dveh desetletjih dosežene nekatere pomembne spremembe. Leta 2013 so bile sprejete dopolnitve *Zakona o zaščiti živali*, leta 2018 pa je *Ustavno sodišče RS* zavrnilo pobudo Slovenske muslimanske skupnosti za obredno klanje brez omamljanja, ki ni dovoljeno. Leta 2020 je bila sprejeta dopolnitev *Stvarnopravnega zakonika* z opredelitvijo, da so živali čuteča bitja in ne več stvari, čeprav lastninska pravica nad njimi ostaja. Preko Evropskega sodišča za človekove pravice je bilo doseženo tudi, da lastnik gozda zaradi pravice do ugovora vesti lahko prepove ubijanje divjadi na svojem zemljišču.

V člankih avtorji opozarjajo na **dvoličnost zakonodaje**, ki se kaže v nasprotujočem odnosu do živali. Hišni ljubljenci so visoko vrednoteni in pravno dobro zaščiteni, medtem ko zakonodaja dopušča, da se v industrijske namene masovno vzreja številne živali v nehumanih razmerah in upravičuje njihovo nasilno usmrnitev v klavnicah. Mag. Monika Naumovski ta paradoks pojasnjuje takole: »*Ker pa pridelovanje hrane za človeka štejemo kot nujno in potrebno, je dovoljeno, da živali povzročamo to mučenje, zakol v končnem cilju in vse drugo, kar potegne za sabo celotna živinoreja, ki se žene za ekonomskim dobičkom na račun čutečih bitij. Human zakol dejansko ne obstaja, vedno gre za mučenje*«. ¹⁰⁹ A dejstvo je, da lahko ljudje bolj zdravo živimo z raznoliko rastlinsko prehrano, kar dokazujejo neodvisni strokovnjaki s prehranskega področja po svetu in vedno več tudi v Sloveniji. Na to je že pred 20 leti opozarjal prvi varuh pravic živali, prav tako je bila ta tema stalnica skozi celotno obdobje izdajanja revije *Osvoboditev živali*.

¹⁰⁸ Greta Fegic, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9.

¹⁰⁹ Greta Fegic, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9.

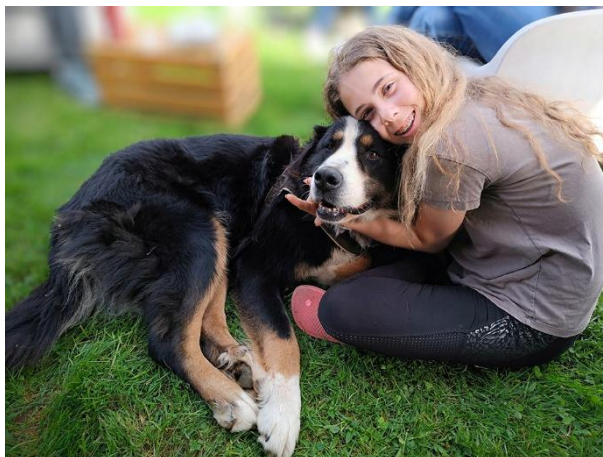
Društva za zaščito živali iz 19. stoletja so si prizadevala za zmanjšanje trpljenja živali, izboljšanje pogojev delovnih živali in vzgojo sočutja pri otrocih. Podobni cilji ostajajo aktualni še danes. Posluževali so se lobiranja za zakone o zaščiti živali. Namesto tega so varuhi pravic živali v zadnjih dveh desetletjih podajali pripombe in predloge pri javnih obravnavah sprememb in dopolnitev zakonov in drugih predpisov. Konflikt med zaščitniki živali in živinorejci ostaja prisoten, kot je bil že v 19. stoletju. V sodobnosti je opazen tudi konflikt med zagovorniki pravic živali in lovci. Še posebno je to prišlo do izraza leta 2019, ko sta bila organizirana dva množična shoda za zaščito medvedov. Vrhovni državni tožilec dr. Jože Kozina je v svoji disertaciji poudaril, da lovci pod krinko ohranjanja ekosistemov pobijejo na deset tisoče živali. Obenem je pozval zakonodajalce, da razmislijo o dokončni odpravi komercialnega lova. Da je možno sobivati z medvedi in drugimi divjimi živalmi brez vsakoletnih pobojev, dokazujejo primeri iz tujine. V ZDA in Kanadi so konflikte z medvedi zmanjšali z izobraževanjem prebivalcev, podobno je tudi v naravnih parkih v Švici in Italiji, kjer je lov prepovedan. Tudi v intervjujih z domačini na Kočevskem, kjer je v Sloveniji osrednje življenjsko območje rjavega medveda, sva zaznali naklonjenost tej zavarovani živalski vrsti in pripravljenost na sobivanje z njo.

O tem, kakšen je bil **napredek na področju zaščite živali v zadnjih dveh desetletjih**, je predsednik Društva, Stanko Valpatič menil, da se je stanje nekoliko izboljšalo na vseh področjih. Najbolj kritično pa še vedno ostaja na področju živinoreje, kar potrjujejo videoposnetki mučenja živali, ki občasno pridejo v javnost. Glavni problem v Sloveniji niti ni pomanjkljiva zakonodaja, temveč njeno dosledno izvajanje. Za prihodnost pa napoveduje: *»Gotovo se bo še naprej hitreje izboljševalo pravno varstvo živali kot pa ustrezno izvrševanje zakonodaje. Najdlje smo pri zaščiti psov in mačk, najtežji pa je napredek na področju lova, živinoreje in poskusov na živalih, kjer obstajajo močni lobiji, ki preprečujejo pozitivne spremembe. Problem je tudi sodna veja oblasti, kjer so odločitve tako na slovenski kot evropski ravni odvisne od osebnih preferenc sodnikov.«*

Društvo se zavzema za **uveljavitev sprememb, ki bi bile nujne za boljšo zaščito živali**. Naj naštejeva samo nekatere: nujno bi bilo prepovedati prakse, ki zaradi človekovega ravnanja povzročajo trpljenje živali, za mučene živali pa ustanoviti državno zavetišče. Inšpektorat (Upravo za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin – UVHVVR) bi bilo potrebno umestiti pod Ministrstvo za zdravje, kot je to urejeno v Avstriji, ali pa ga opredeliti kot neodvisni organ. Danes spada pod Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kjer je v konfliktu interesov. Na nacionalnem nivoju bi potrebovali neodvisno institucijo, ki bi imela pristojnost zastopati glas živali v procesnih situacijah. To bi bil Urad varuha pravic živali, ki bi bil podrejen neposredno Državnemu zboru. Takšno ureditev že imajo v Avstriji, kjer ima vsaka zvezna dežela svojega varuha.

Vloga društev za zaščito živali je že več kot poldrugo stoletje ključna pri preoblikovanju naše kolektivne zavesti o odnosu človeka do drugih čutečih bitij. Njihovo delo presega zgolj praktično pomoč živalim in kliče k globlji etični zavesti, k nujnemu premisleku o tem, kaj pomeni biti pravičen, sočuten in odgovoren pripadnik človeške družbe. Skozi javno osveščanje in prizadevanja za zakonodajne spremembe opozarjajo, da imamo kot človeštvo moralno dolžnost do vseh bitij, ki občutijo bolečino, strah, veselje in navezanost. Živali niso stvari, ki jih posedujemo in zlorablamo po svoji volji, temveč živa, čuteča bitja z lastno vrednostjo, ki si - enako kot mi - prizadevajo za preživetje in se izogibajo trpljenju. Priznanje temeljnih pravic živalim je zato vprašanje moralne zrelosti in civiliziranosti družbe. Čeprav živali ne morejo same zahtevati pravic, to ne zmanjšuje naše odgovornosti, da jih zaščitimo, tako kot ščitimo

novorojenčke, osebe z motnjami v razvoju ali tiste, ki ne morejo govoriti zase. Načelo pravičnosti mora presegati zgolj medčloveške odnose in se razširiti na vse, ki lahko trpijo. V prihodnosti bo moral razvoj prava slediti temu etičnemu načelu. V Ustavi priznane pravice živali bi zastopali pooblaščen varuhi - kot glas čutečih bitij, ki same nimajo glasu. Kot je opozarjal že dr. Janez Drnovšek, se je zgodovinska zavest skozi stoletja spreminjala: nekoč so bile pravice žensk, črncev ali staroselcev nesprejemljive zamisli, danes pa jih razumemo kot samoumevne. Prišel bo čas, ko bo tudi priznanje pravic živalim temeljna moralna nujnost - ne iz usmiljenja, temveč iz pravičnosti.

Slika 15: Lejla s psičko Pepo (foto: Melita Sodnik)

4 SKLEP

Raziskava člankov v reviji *Osvoboditev živali* je pokazala, da je bila revija skozi 21-letno obdobje pomemben medij za ozaveščanje javnosti o pravicah živali in etičnem odnosu do njih. Analiza 57-ih člankov je osvetlila prizadevanja varuhov pravic živali in Društva za osvoboditev živali in njihove pravice za izboljšanje življenjskih pogojev za živali. Članki so bralce opozarjali na človekovo moralno odgovornost do živali, ki same nimajo možnosti, da bi se branile. Človekovo dostojanstvo zahteva, da varujemo njihovo naravno pravico do življenja na tem planetu. Osrednja pozornost raziskave je bila namenjena delu varuhov pravic živali in njihovem prispevku k pravnemu varstvu živali. Skozi vsebino člankov so se skozi leta odražale širše družbene spremembe, kot so: večja dostopnost informacij o pravicah živali, razmah organizacij za njihovo zaščito ter spremembe v zakonodaji. Opazno je bilo tudi spreminjanje sloga pisanja, ki je bil v začetnih izdajah nekoliko bolj čustveno obarvan, kasneje pa vse bolj analitičen in utemeljen na podatkih, zakonodaji in etiki. Poudariti velja, da sva raziskali le majhen delček člankov in da je na voljo še ogromno gradiva za nadaljnjo obravnavo.

Glede na obstoječe trende je pričakovati, da bo pravno varstvo živali še naprej pridobivalo na pomenu tako na nacionalni kot mednarodni ravni. Revija *Osvoboditev živali* lahko še naprej igra pomembno vlogo pri ozaveščanju, zakonodajnih pobudah, etičnih vprašanjih in dobrih praksah pri zaščiti živali ter prispeva k povezovanju aktivistov, pravnikov, veterinarjev in širše javnosti.

Zaključiva lahko, da je revija *Osvoboditev živali* v zadnjih dveh desetletjih dala velik prispevek k razpravam o pravicah živali in da je kljub na videz drobnim uspehom s svojim kritičnim

pogledom na odnos družbe do živali prinesla novo zavedanje in nov pogled na živali kot čuteča bitja. Vsebina revije in način podajanja informacij sta se skozi leta prilagajala novim okoliščinam, zato še danes ostaja pomemben medij. Prihodnost pravnega varstva živali bo v veliki meri odvisna od nadaljnjega delovanja društev za zaščito pravic živali in varuhinje pravic živali, ki bodo s svojim vplivom in pobudami prispevali k izboljšanju odnosa družbe do živali ter k sprejemanju novih zakonodajnih ukrepov v njihovo korist. Upava, da v bližnji prihodnosti varuhinja pravic živali ne bo delovala več samo v okviru Društva, ampak tudi kot neodvisni organ na nivoju države, podobno kot npr. varuh človekovih pravic. V odnosu do najšibkejših se kaže moralna zrelost celotne družbe oz. kot je govoril Mahatma Gandhi: »O veličini naroda lahko sodimo po tem, kakšen je njegov odnos do živali.«

5 LITERATURA IN VIRI

- Ličen, Daša: *Vznik gibanja za zaščito živali na Slovenskem*, zbornik *Sobivanje človeka in živali skozi čas*. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2024, str. 69–72.
- Posvet "Za boljšo prihodnost živali", 16. 1. 2023, arhiv Društva za osvoboditev živali in njihov pravice (posredoval Stanko Valpatič 27. 3. 2025).

Osnovni pisni vir:

- Revija *Osvoboditev živali*, od št. 2 do 48, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/revija/arhiv-revij> (20. 2. 2025).
- Tematska kazala v reviji *Osvoboditev živali 2004–2024*, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/revija/clanki-po-tematikah> (10. 1. 2025).

Ustni vir:

- Stanko Valpatič, Ostrožno pri Ponikvi, posredovano 27. 3. 2025.

Drugi elektronski viri in literatura:

- A. P. K., 17. 20. 2022: *Urška Klakočar Zupančič: Izboljšanje položaja živali je ena od prioritet mojega mandata*, <https://siol.net/novice/slovenija/urska-klakocar-zupancic-izboljsanje-polozaja-zivali-je-ena-od-prednosti-mojega-mandata-590246> (25. 3. 2025).
- Delo, 17. 3. 2023: *Nevladniki: Slovenija z obsežnim odstrelom medvedov krši evropsko zakonodajo*, dostopno na: <https://www.delo.si/novice/slovenija/nevladniki-slovenija-z-obsezim-odstrelom-medvedov-krsi-evropsko-zakonodajo> (24. 3. 2025).
- Delo, 27. 3. 2025: *Lovska zveza z novo oceno števila medvedov, znano, kje je najbolj naraslo*, dostopno na: <https://www.delo.si/novice/slovenija/stevilo-medvedov-lovska-zveza> (27. 3. 2025).
- Javni shod »Ne ubijaj! Sobivaj! Protestiraj!«, Ljubljana, 31. avgust 2019, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/shod-proti-odstrelu-medvedov-in-volkov-v-ljubljani-31-8-2019-ob-11-uri-pred-vlado-rs> (24. 3. 2025).
- Javni shod »Zaščitimo zveri« - 12. oktobra 2019, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/drugi-javni-shod-zascitimo-zveri> (24. 3. 2025).
- Jerina, Klemen in sod.: *Strokovna izhodišča za upravljanje rjavega medveda (Ursus arctos) v Sloveniji, obdobje 2020–2023*, ekspertiza, Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire, 2020.
- *Peticija proti interventnem zakonu o odvzemu 220 medvedov in 11 volkov*, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/informator/dogodki/peticija-proti-interventnemu-zakonu-o-odvzemu-200-medvedov-in-11-volkov-sprejetemu-20-junija-2019> (24. 3. 2025).
- Pravna država, dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/pravna-drzava-in-pravosodje/> (20. 3. 2025).
- *Statut Društva za osvoboditev živali in njihove pravice*, dostopno na: <https://www.osvoboditevzivali.si/o-drustvu/statut-osvoboditev-zivali> (10. 1. 2025).
- Sodomija, dostopno na: <https://fran.si/iskanje?Query=sodomija&IsAdvanced=True> (20. 2. 2025).

- *Strategija upravljanja z rjavim medvedom (Ursus arctos) v Sloveniji*, 2002, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Narava/Velike-zveri/strategija_rjavi_medved_2002.pdf (25. 3. 2025).
- 3R model pri poskusih na živalih, dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Na%C4%8Delo_zamenjave,_zmanj%C5%A1anja_in_izbolj%C5%A1anja (20. 3. 2025).
- *Ustava RS*, dostopno na: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1> (20. 3. 2025).
- Vivisekcija, dostopno na: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=vivisekcija&hs=1> (20. 2. 2025).

6 PRILOGA

POVZETKI ČLANKOV O PRAVNEM VARSTVU ŽIVALI IN DELU VARUHA PRAVIC ŽIVALI (2004–2024)

PRVO PETLETJE

ČLANEK 1: *Slovenija je dobila varuha pravic živali* (Damjan Likar, OŽ, 2005, št. 3, str. 9)

Članke informira bralce o ustanovitvi novega organa društva – varuha za pravice živali. Razlog za to je pobijanje in mučenje živali zaradi lova, živinoreje, laboratorijskih poskusov, nehumanih transportov in prehranske politike. **Naloge varuha** so izdelava pobud za izboljšanje položaja živali v družbi, sodelovanje v postopkih o živalih (zastopanje živali) in nudenje pravnega svetovanja zainteresiranim glede zaščite živali. Eden glavnih ciljev društva pa je, da živali dobijo svoje pravice: pravice do življenja, primerno njeni vrsti, v *Ustavi RS* in drugih predpisih.

Zakon o zaščiti živali ima mnogo dobrih strani pa tudi nekaj **slabosti**: dovoljuje pod določenimi pogoji **poskuse na živalih**, dovoljena je **reja živali za krzno** in kože ter usmrtnitve živali v ta namen, dovoljeno je ubiti žival **za potrebe naravoslovnih muzejev**, verske pravice ne morejo biti nad življenjem živali (**obredni zakol**), sporno je, da se smejo živali ubijati zaradi **ohranjanja naravnega ravnotežja** (ekologi ugotavljajo, da narava za ravnotežje ne potrebuje lovcev, ampak se vzpostavi z notranjim izravnavanjem števila rojstev, prilagojenega kapaciteti okolja). Sporna je tudi sama definicija mučenja živali. **Akcije** bodo na področju lova, množične živinoreje, transporta živali, poskusov na živalih in prehranske politike (ker je vegetarijanska prehrana velika zaščita za živali). Za Slovenijo imenovanje varuha pravic živali pomeni pomemben korak naprej v borbi za boljši položaj živali.

Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali*, *Ustava RS*.

ČLANEK 2: *Kdaj bo država prepovedala reklamiranje mesa?* (Vlado Began, OŽ, 2005, št. 4, str. 6)

Članek argumentira smiselnost prepovedi reklamiranja mesa. Da nastane meso, morajo živali umreti, njihova smrt pa je v glavnem grozljiva in nasilna. Reklamiranje mesa je posredno **napeljevanje k ubijanju živih bitij, povzročitev trpljenja in mučenja**. Glede na to, da je meso **rizični faktor za mnoge civilizacijske bolezni**, kot so rak, bolezni srca in ožilja, osteoporoza, sladkorna bolezen itd., je reklamiranje mesa **v nasprotju z javno koristjo**. Poleg tega gre še **pobijanje živih, čutečih bitij**. Država gospodarskih dejavnosti ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo. Nihče ne sme ogroziti zdravja drugih, je zapisano v *Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*. Uživanje mesa ima tudi negativni učinek na duševnost, izhaja iz raziskave iz leta 1998. Po 35. členu *Ustave RS* je vsakemu zagotovljena nedotakljivost človekove duševne celovitosti. (Platon: *Pravična država sloni na uživanju sadežev, krivična na mesojedstvu*.)

Omenjeni predpisi: 2. člen *Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*, 35. člen *Ustave RS*.

ČLANEK 3: *Poskusi na živalih – najbolj črno poglavje v zgodovini medicine* (Vlado Began, OŽ, 2005, št. 4, str. 22)

(Leonardo da Vinci: *Prišel bo čas, ko bo zločin nad živalmi prav tako kaznovan kot zločin nad človekom*.)

Poskusi na živalih se izvajajo dan za dnem. Grozljivo se zlorablja in pohablja na sto tisoče živali v kozmetični in oboroževalni industriji, v biologiji, v farmacevtski industriji in medicini. V Sloveniji je brez usmiljenja mučenih in pobitih okoli 15.000 živali letno. Vivisekcija¹¹⁰ je **mučenje in usmrtnitev živali za različne poskuse na živalih**,

¹¹⁰ Vivisekcija je rezanje telesa živih živali v raziskovalne namene, <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=vivisekcija&hs=1> (20. 2. 2025).

rezultati teh poskusov pa niso prenosljivi na človeka. Mnogi deli industrije so zgrajeni na osnovi okrutnega mučenja in ubijanja živali. Njihov edini motiv obstoja je **dobiček**, temu podredijo vse. Živali niso stvar za poskuse, temveč živa bitja, ki imajo pravico do življenja primerno njihovi vrsti. Poskuse na živalih je mogoče **nadomestiti z alternativnimi metodami**. Že v osnovi so nesmiselni, kajti rezultati, dobljeni na živalih, **niso prenosljivi na človeka**. Članek prinaša tudi pobudo, da je živalim potrebo priznati pravice preko zastopnika na sodišču. Omenjeni prepisi: /

ČLANEK 4: Vsaka stvar ima svoj čas in čas lova se izteka (Vlado Began, OŽ, 2005, št. 5, str. 21)

Članek informira bralce o **peticiji za odpravo lova**, ki jo je podpisalo 7567 oseb in je bila posredovana Vladi RS. Komentira odgovor Vlade in argumentira nesmiselnost tega nasilja nad živalmi. Država je dovolila **uporabo sile v odnosu do živali**, dovolila je **nasilen odnos lovcev do živali**. Nasilje v gozdovih traja dalje in pušča za sabo letno okoli 100.000 pomorjenih živih bitij, pohabljenе živali, ki so uspele pobegniti, pa mogoče v mukah ure in dneve umirajo, živalski otroci ostanejo brez staršev, razbite so živalske družine, socialna struktura živalskih združb, neizmerno trpljenje in strah vladata v gozdovih kot posledica lova. **63. člen Ustave RS** določa, da je **protiustavno vsakršno spodbujanje k nasilju**. Država pa takšne način celo spodbuja, kar pomeni protiustavnost. Ubijanje živih bitij imajo tudi svoj izvor v krvavi starozavezni cerkveni ideologiji, ki jo zastopa papež. (Tolstoj: *Od umora živali do umora ljudi je samo en korak.*) Zavod za gozdove ima med svojimi dejavnostmi tudi lov, v okviru tega celo **turistično dejavnost ali lov na divjačino in trofeje**, kar je neetično in protiustavno, saj je država po **5. členu Ustave RS dolžna živali ohranjati**. Primer Bavarske gozdne uprave: parkljasta divjad razpolaga s prefinjeno regulacijo rojstev. Če je živali preveč, srne rodijo manj mladičev. Odgovor Vlade društvu je bil, da lov postaja vedno bolj dejavnost, ki je nujna za trajnostno gospodarjenje z divjadjo. (*Lov je stranska oblika človekove duševne bolezni*. Theodor Heuss, prvi predsednik Zvezne republike Nemčije).

Omenjeni predpisi: 5. in 63. člen Ustave RS.

ČLANEK 5: Intervju z dr. Janezom Drnovškom (Damjan Likar, OŽ, 2006, št. 6, str. 12–14)

Dr. Janez Drnovšek je sprejel delegacijo Društva, **da bi opozoril na kritično ravnanje z živalmi v živinoreji in prevozih**. V intervjuju je podal zgodovinsko gledanje na pridobivanje pravic belcev, Indijancev, črncev, žensk in gledanje politikov na to problematiko.

Dr. Janez Drnovšek: »Če pomislimo na vse te množične klavnice ali pa rejo goveje živine ali perutnine, kjer so nemogoče razmere za življenje živali, potem če se spomnimo na to, na kakšen način jih transportirajo v kamionih, velikokrat brez vode in brez vsega, to je **skrajno kruto obnašanje do živali**. Ampak ljudje ne da bi bili slabi, ampak enostavno na to sploh ne pomislijo, ko pride končni izdelek na mizo, niti ne pomislijo, iz česa je, kaj je bilo pred tem, kaj se je dogajalo v vseh prejšnjih fazah. ... To, da Evropska unija subvencionira masovno govedorejo ali masovno vzrejo perutnine, je ravno tisto, kar je **najbolj sporno iz etičnega vidika**. Pa ne samo iz etičnega, tudi iz prehranskega vidika. Na to nas narava tudi sama že opominja z boleznijo norih krav, v zadnjem času s prašičjo kugo, s ptičjim virusom. ... Če se spomnimo, kako je **v srednjem veku** katoliška vera dolgo časa razglašala, da **Indijanci**, ki so jih takrat zaslužnjevali Španci in Portugalci, nimajo duše. Skratka, to je pomenilo, da jih ni treba obravnavati kot živa bitja z občutki. Potem so se na neki točki premislili in rekli, da **črnci** nimajo duše. Sledilo je nekaj stoletij zaslužnjevanja črncev. Vse to z blagoslovom Cerkve. Danes ne eno ne druge nihče več ne sprejema. Skratka, vidimo, **kako se zgodovinska zavest ljudi le spreminja**, kljub temu da v določenem obdobju neke norme, neke institucije trdijo drugače. ... Če je zavest človeka dovolj visoka, potem ta ne bo ubijal in kruto ravnal z živalmi. Torej od takšnega človeka še manj lahko pričakujemo, da bo šel v vojno in ubijal ljudi za to, da bi si pridobil kakšno korist. Pri ljudeh, ki ne ubijajo in jedo živali, je veliko več možnosti, da bodo našli **način, kako živeti v miru in sožitju**. Stvari so med seboj povezane, povezane so preko nivoja zavesti. Takrat, ko je ta nivo dovolj visok, pride eno in drugo. In zato je ključno vprašanje ozaveščenost ljudi.

Omenjeni predpisi: Ustava RS.

ČLANEK 6: Mučenje živali: kaj lahko storimo? (Vlado Began, OŽ, 2006, št. 6, str. 15)

Članek daje **navodila za prijavo mučenja živali**: ugotoviti lastnika živali, se pogovoriti z njim, obvestiti policijo, fotografirati, pridobiti priče, društva za zaščito živali, obvestiti državne organe in medije. Po 7. členu *Zakona o zaščiti živali* mora skrbnik živali pri reji zagotoviti bivališče, hrano, vodo in oskrbo na način, ki je primeren fiziološkim in etološkim potrebam vrste živali, svobodo gibanja, dovolj prostora, svetlobo, toploto, vlažnost, zračenje, higieno, ločeno nastanitev nezdružljivih živali, bolne živali morajo biti veterinarsko oskrbljene.

Omenjeni predpisi: 7 člen in 8. člen *Zakona o zaščiti živali*

ČLANEK 7: Politiki in kleriki krvavih rok (Vlado Began, OŽ, 2006, št. 8, str. 16–17)

Avtor **politike krivi za sprejemanje odločitev o pomorih v živinoreji in lovu**. Duhovščino opozarja, da je bil **Jezus pacifist** in ni dopuščal ubijanja živali v imenu vere. Vsako leto na svetu umorijo okoli 40 milijard živali

samo za prehrano ljudi, več 100 milijonov letno jih pade pod streli lovcev in krutih znanstvenikov, ki v primitivnih poskusih mučijo živali. Mesojedci imajo ob koncu svojega življenja na vesti do 450 živali, brez omembe rib. Država potrebuje **politike novega kova, nekrvavih rok, ki se zavedajo povezanosti vsega v naravi** in da sedanje poseganje v naravo škoduje vsem, tudi človeku.

Omenjeni predpisi: *Pravilnik o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave, Zakon o divjadi in lovstvu* (Zlato pravilo: *Kar ne želiš, da drugi storijo tebi, ne stori ti njim.*)

ČLANEK 8: Država: smrt medvedom – svoboda lovcem! (Vlado Began, OŽ, 2007, 9, str. 12)

Rjavega medveda bi morali po zakonodaji varovati kot ogroženo vrsto. Minister za okolje in prostor je odredil, da se v Sloveniji v letu 2007 odstreli kar 100 medvedov. V koledarskih letih od 2002 do 2005 je bilo iz narave odvzeto kar 363 medvedov, večina jih je umrla nasilne, grozovite smrti s strani lovskih pušk.

Omenjeni predpisi: *Projekt Life III Ohranitev velikih zveri v Sloveniji, Faza 1 (Rjavi medved), Direktiva 92/43/EGS, Strategija upravljanja z rjavim medvedom.*

ČLANEK 9: Ugovor vesti ubijanju in mučenju živali (Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 16)

Varuh pravic živali predlaga **uvvedbo ugovora vesti na področje ubijanja in mučenja živali pri lovu, v klavnicah in poskusih na živalih, v gozdarstvu, v izobraževalnem sistemu**, npr. za poklic mesar. Slovenska ustava v 41. členu (svoboda vesti) omogoča uresničitev etičnih vrednot posameznika. **Vest človeku pove, katero ravnanje je pravilno** oziroma ustrezno situaciji. Svoboda vesti je posebna oblika svobode izražanja in nekaterih drugih pravic ter izvira iz človekovega dostojanstva kot temelja demokratične države. Ugovor vesti je potrebno urediti tudi na področju, ki je povezano z živalmi. Zelo pomembna je tudi *odločitev Evropskega sodišča za človekove pravice*, da **zemljiški posestnik ne sme biti prisiljen svoje lovske pravice odstopiti lovski skupnosti** in tako trpeti lova na svojem zemljišču, če iz etičnih razlogov odklanja lov. Potrebno bi bilo razmisliti tudi o ugovoru vesti glede plačevanju tistega dela davkov, ki gredo za ravnanja z živalmi, ki pri državljanih sprožajo konflikt vesti, npr. poskusi na živalih, subvencije živinoreji, ki je največji uničevalec živih bitij, podnebja in okolja.

Omenjeni predpisi: 41. in 46. člen Ustave RS, *sodba Evropskega sodišča za človekove pravice*.

ČLANEK 10: Ljubljanski živalski vrt: kršitev pravic in zloraba živali (Alenka Paulin, OŽ, 2007, št. 10, str. 34–35)

Živali v živalskih vrtovih so **zasušnjene, v premajhnih prostorih oz. kletkah**, kar predstavlja mučenje. Ljubljanski živalski vrt se niti približno ne približuje pogojem naravnega habitata divjih živali, zato si zasluži naziv taborišča in ne vrta. Lev in tiger v daleč premajhni kletki, slon, ta najbolj družabna žival, obsojen na popolno samoto, skupina šimpanzov si deli deset metrov prostora ... V naravi se posamezen lev giblje na ozemlju med 20 do 400 km², tiger med 20 in 150 km² v Indiji, sloni med 13 km² do čez 3500 km² v savanah itd. V ujetništvu živali povsem spremenijo svoje socialno življenje. Postanejo bitja, umetno vzdrževana pri življenju, oropana svojih instinktov in programa, ki jim ga je zanje naredila narava. Živali, ki jih v suženjskih pogojih združujejo v ljubljanskem živalskem vrtu, ne morejo govoriti. Govorijo pa njihove oči. Njihovi prazni pogledi. ... Dokumenti o povsem neprimernem ravnanju s šimpanzi so že bili posredovani mednarodnim organizacijam za zaščito živali, skupaj s pozivom za njihovo čim hitrejšo evakuacijo iz ljubljanskega taborišča.

Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 11: Borba za osvoboditev medvedov se nadaljuje (Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 34–35)

Odvzem rjavega medveda iz narave ali ubijanje je nezakonito. Nezakonito so bili ustreljeni oz. pokončani medvedji mladiči. Varuh pravic živali je na Ustavno sodišče RS podal **ustavno pritožbo za presojo ustavnosti**. Omenjeni predpisi: *Ustava RS, Uredba o zavarovanih prosto živečih vrstah iz leta 2005, Pravilnik spremembe Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave, Strategija upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji, Habitatna direktiva, Bernska konvencija.*

ČLANEK 12: Slovenska evropska poslanka v borbi za pravice živali, Mojca Drčar Murko (Vlado Began, Damjan Likar, OŽ, 2007, št. 10, str. 40–41)

Opisuje ozadje sprejemanja zakonodaje EU. Z izvedenci na posameznih področjih zaščite živali odpirajo nove teme in preizkušajo, če bi bilo mogoče dobiti zadostno večino, da bi od Evropske komisije zahtevali pripravo osnutka evropskega zakona. Izbor tem: **od analize nehumane industrije piščancev, lova na tjulnje, bikoborb, do položaja živali v zooloških vrtovih**. Če se jih uspe pridobiti podpise več kot polovice evropskih poslancev, zadeva postane uradna. Komisija mora pripraviti zakonski tekst o tem vprašanju in ga dati v parlamentarni postopek. Zavzema se tudi **za končanje uvoza prosto živečih ptic na evropski trg, za prepoved lova na ptice selivke, za prepoved uvoza in trženje kož psov in mačk v Evrope, za alternativne poskuse zdravlil, za ohranitev biotske**

raznovernosti ... Bikoborbe jim ni uspelo prepovedati. V direktivi iz leta 1999 je bilo določeno prehodno obdobje, ko morajo države po 1. januarju 2003 zagotoviti minimalne pogoje zaščite baterijske reje kokoši – a dogovora ni bilo možno doseči. ... Lobiji so izraz velikih ekonomskih interesov, a odločilne so na koncu le države. Če so se pustile prepričati one, potem parlament, ki je skupaj s Svetom ministrov eden od dveh evropskih zakonodajalcev, ne more uveljaviti svoje večinske volje. **Pozitivne spremembe pri zaščiti prosto živečih ptic** – prepoved uvoza, kar je nujno s stališča biotske pestrosti in z etičnega stališča. Razlog pa je bil strah pred virusom ptičje gripe. Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 13: *Nasprotujemo tekmovanjem in razstavam živali* (Vlado Began, OŽ, 2007, št. 10, str. 42)

Članek govori **o zlorabi živali za prireditve in tekmovanja** z živalmi in **o pravnem sistemu v primeru medvedov**. Varuh pravic živali sodeluje v upravnih postopkih, ki se kakorkoli tičejo živali, kjer **kot stranski udeleženec zastopa interese živali**. Gre za postopke, ki jih vodijo državni organi za izdajo raznih dovoljenj, ki imajo lahko negativne posledice za živali, npr. dovoljenja za razna tekmovanja in razstave psov oz. muc, konjske dirke, cirkuse itd. Tekmovanje ali prireditve **za žival pomeni strah, prekomerno in nepotrebno vznemirjenje in celo bolečine**. Živali so živa bitja z občutki, čustvi, inteligenco, dušo in niso stvari. Dejstvo, da se jih tretira kot sredstvo za doseganje človekovih želja, npr. želje po uspehu, zmagi, krši njihovo dostojanstvo. Varuh pravic živali je v prvi polovici leta 2007 **sodeloval v okoli 30 postopkih, kjer so upravne enote izdale dovoljenja za prireditve**. Nekateri organi pa to še vedno ignorirajo. Ustavno sodišče Slovenije je Društvu priznalo pravico o vlaganju pobud za presojo ustavnosti oz. zakonitosti nekaterih predpisov v zvezi z odstrelom medvedov, ne more pa sodelovati v postopkih glede izrednega odstrela medvedov ali drugih velikih zvezi (kar je absurdno). Omenjeni predpisi: 10. točka 5. člena *Zakona o zaščiti živali*, Ustavno sodišče RS, revija *Moj pes*, št. 12/2006, str. 4; Jože Vidic o razstavah psov.

ČLANEK 14: *Intervju z varuhom pravic živali – Vlado Began* (Damjan Likar, OŽ, 2007, št. 11, str. 18–21)

Članek vsebuje naslednje tematike, ki spadajo v delokrog varuha pravic živali: oglas Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano o mesu, protesti z gesli, ki vzbujajo krivdo, SLS podmladek poziva k uboju medvedom, prepoved lova na zemljišču lastnikov – kot ugovor vesti, poskusi na živalih, ptičja gripa, prireditve z živalmi. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano trdi, da je meso varna odločitev, čeprav je znanstveno dokazano, da je rizični faktor za mnoge civilizacijske bolezni. **Ministrstvo je po ustavi dolžno govoriti resnico**. Napačne informacije ministrstva marsikomu zelo škodijo. ... Na kmetijah živali zelo trpijo in so uporabljene samo kot sredstvo za doseganje dobička. To pa je protiustavno, saj **Ustava ne dopušča mučenja živali** in zahteva zaščito živali pred mučenjem (72. člen) Ali niso nasilni tisti, ki ubijajo in mučijo živali? Ustava je zelo jasna. **Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju**, je zapisano v 63. členu. ... Ker razpolagamo z večjim številom znanstvenih raziskav o škodljivosti mesa, bomo mogoče zahtevali, da se opravi analiza in ocena tveganja za meso v smislu uredbe št. 178/2002 EU, saj po tej uredbi v prometu ne smejo biti živila, ki niso varna (14. člen uredbe). ... Čeprav slovenska ustava ne dovoljuje mučenja živali, je to preko poskusov na živalih zakonsko dovoljeno. Poskusi na živalih so v korist tistim, katerim prinašajo dobiček. Rezultatov, pridobljenih s poskusi na živalih, se ne da prenesti na človeka. ... Ptičja gripa je tipični proizvod človekovega napačnega obnašanja do živali. Je proizvod množične živinoreje. Tudi mnogih drugih bolezni ne bi bilo, saj je znano, da so vse nove kužne bolezni preteklih 20 let prišle z živali. Vsi ti ljudje bi lahko živeli, če bi država odpravila živinorejske farme. ... **V letu 2007 je varuh pravic živali sodeloval v kakšnih 50 upravnih postopkih, ki so jih vodile upravne enote v zvezi z izdajo dovoljenj za javne prireditve, na katerih so nastopale živali**. Nikoli ni nasprotoval prireditvi kot takšni, le nastopanju živali na njih. Nasprotniki živali so sedaj dosegli, da nas **večina upravnih enot ne vabi več v omenjene upravne postopke**. Na podlagi nekega mnenja Ministrstva za javno upravo je do nas prišlo nepodpisano in nežigosano, kar pomeni, da nima pravne veljave – trdijo, da nimamo pravice sodelovati v teh postopkih.

Omenjeni predpisi: 2. člen *Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*, 63. in 72. člen *Ustave RS*, *Uredba št. 178/2002 EU* - 14. člen, Evropsko sodišče za človekove pravice, *Zakon o divjadi in lovstvu*.

ČLANEK 15: *Pobuda za prepoved ubijanja polhov in opustitev živinoreje* (OŽ, 2008, št. 12, str. 4)

Varuh pravic živali v okviru svojega dela daje **pobudo za odpravo lova na polhe**. Zakon o zaščiti živali ne pozna razloga za usmrnitev živali, ki bi se imenoval tradicija.

Januarja je varuh pravic živali na tiskovni konferenci predstavil pobudo vladi, **da v okviru slovenskega predsedovanja EU udeležencem streže samo vegetarijansko oz. vegansko hrano**. Dejstvo je, da živinoreja in njeni proizvod meso strahotno uničujeta družbo in okolje. Vsaka borba proti podnebnim spremembam je farsa, dokler se politiki ne distancirajo od uživanja mesa, je prepričan Began.

Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali*.

ČLANEK 16: *Odstrel medvedov povečuje njihovo število* (Vlado Began, OŽ, 2008, št. 12, str. 7)

Znanstveni dokazi iz Kanade glede razmnoževanja medvedov, kjer so prišli do ugotovitve, da lov povečuje število črnih medvedov. Minister za okolje in prostor je sprejel odločitev za odstrel 75 medvedov. V letih od 1995 do 2007 je bilo iz narave odvzetih kar 961 medvedov, v letu 2006 celo rekordnih 126.

Omenjeni predpisi: *Strategija uporabljanja z rjavim medvedom v Sloveniji*.

ČLANEK 17: *Živali so del narave in zaslužijo vse spoštovanje* (Mojca Škrinjar, generalna direktorica Direktorata za vrtnice in osnovne šole, OŽ, 2008, št. 12, str. 12)

Članek piše o dojemljivosti za problematiko živali in vegetarijansko prehrano v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Odločitev za vegetarijanstvo je osebna odločitev staršev in otrok. Vrtec ali šola tega ne more zagotoviti. Cilji osnovne šole poudarjajo vzgojo za trajnostni razvoj. Živali so del narave in zaslužijo v skladu z načeli trajnostnega razvoja vse spoštovanje in primeren odnos ter nego.

Omenjeni predpisi: *Smernice za zdravo prehrano, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*.

ČLANEK 18: *Podpiram prizadevanja za bolj spoštljiv odnos do živali* (dr. Romana Jordan Cizelj, evropska poslanka, OŽ, 2008, št. 12, str. 14–15)

Prispevek govori o podnebnih spremembah in prizadevanjih v evropskem parlamentu oz. pisnih izjavah o prepovedi proizvodov iz tujlnjev, o prepovedi pasjih bojev in bikoborb. Pripravila je pisno izjavo o pozivu, da bi Evropska komisija ponovno preučila živinorejsko problematiko v povezavi z globalnim segrevanjem ozračja, a jo je podprlo le 36 poslancev Evropskega parlamenta. Kot članica in **koordinatorka začasnega odbora za podnebne spremembe v Evropskem parlamentu** se zavzema za pobude, ki zajemajo vsa področja, ki so posredno ali neposredno povezana z vprašanjem podnebnih sprememb. V EU predstavljajo glavne onesnaževalce: energetski sektor 30 %, transport 19 %, gospodinjstva 15 %, proizvodnja 13 %, **poljedelstvo z živinorejo naj bi prispevala približno 9 %**, ostali pa manj.

Omenjeni predpisi: *Poročilo Organizacije združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO)*.

ČLANEK 19: *Ustavno sodišče razveljavilo odstrel medvedov* (Vlado Began, OŽ, 2008, št. 13, str. 26)

Članek poroča o razveljavitvi Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah in Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave, ker pri sprejemanju ni bila vključena javnost. Veljavnost razveljavitve pa nastopi šele jeseni, da v tem času popravijo predpise, v vmesnem času pa se bo pomor medvedov nadaljeval.

Omenjeni predpisi: *Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah* (UL RS št. 84/05), *Pravilnik o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda iz narave*, *Zakon o ohranjanju narave*, 1. odstavek 26. člena in 1. odstavek 81 člena 15. točke *Odločbe Ustavnega sodišča*, 2. člen *Ustave RS*.

ČLANEK 20: *Nepotrebne usmrtitve v klavnicah so mučenje živali* (Vlado Began, OŽ, 2008, št. 13, str. 37)

V slovenskih klavnicah se letno ubije okoli 30 milijonov živali, po vsem svetu pa okrog 45 milijard. **Umori v klavnicah niso potrebni. Meso je rizični faktor za mnoge civilizacijske bolezni**, kar dokazuje mnogo znanstvenih študij. Živinoreja predstavlja glavno grožnjo okolju in daje celo več emisij škodljivih toplogrednih plinov kot celoten svetovni promet. Zaradi mesa je po svetu ogromno lakote, saj se npr. **žito uporabi kot krmilo za rejno živino, namesto kot hrana za ljudi**. Meso ima samo negativne elemente. Ne uničuje samo živali, temveč celotno družbo, saj so stroški zdravljenja bolezni, povzročenih zaradi uživanja mesa, ogromni. Še večja pa je škoda zaradi uničevanja narave, ki jo povzroča živinoreja. **Živinoreja oz. pridelava mesa kršita človekovo pravico do zdravega življenjskega okolja, pa tudi pravico do najvišje možne stopnje zdravja**. Mnogi ljudje trpijo in celo umirajo, ker država molči, zavaja ali celo širi napačne informacije glede škodljivosti mesa oziroma živinoreje. Po 4. členu Zakona o zaščiti živali se kot **mučenje živali matra tudi vsaka nepotrebna usmrtitev živali**. Ker je usmrtitev živali za prehrano ljudi nepotrebna, saj obstaja hrana rastlinskega izvora, ki je tudi družbeno veliko bolj sprejemljiva, je mogoče šteti usmrtitev živali v klavnicah za mučenje živali samo po sebi, tudi če živali pri tem ne trpijo. Mučenje živali pa pomeni kaznivo dejanje. Smiselno to velja tudi **za lov ali poskuse na živalih**.

Omenjeni predpisi: 4. člen *Zakona o zaščiti živali*.

ČLANEK 21: *Bičanje konjev na kasaških dirkah je nezakonito, država pa molči* (Vlado Began, OŽ, 2008, št. 13, str. 40)

Članek govori o mučenju konj na kasaških dirkah. **Bičanje in stiskanje** je v neskladju z *Zakonom o zaščiti živali*. *Pravilnik o kasaških dirkah*, ki ga je sprejela Zveza društev kasaške centrale Slovenije, potrdila pa tudi državna komisija za tekmovanja s kopitarji, je dovoljeno bičati konje, npr. v ciljni ravnini je dovoljeno konja z bičem

udariti do 5-krat (75. člen). Po istem pravilniku (76. člen) je voznik dolžan voziti na zmago. Na kasaških dirkah tekmovalci uporabljajo za vodenje konj uzdo, ki ima jermene in brzdo. Po 15. členu ZZZiv-a je **prepovedano stiskanje, udarjanje, zbadanje, suvanje živali, prepovedano je tudi preobremenjevanje živali in uporaba ustraševane živali**. Bič se mnogokrat uporablja za ustraševanje živali. Kasaštvo pomeni za večino konjev stres, bolečine, strah, vznemirjenost in preobremenitev. To ne velja le za tekmovanja, ampak tudi za čas treninga. Dejstvo, da **se konje tretira kot tekmovalni eksponat, krši njihovo dostojanstvo**, pa tudi dostojanstvo mnogih ljudi, ki zagovarjajo pravice živali. ... Kas je nenormalen način teka, konja žene vodnik, ki vozi na zmago ter konja »disciplinira« z bičem. Nerazumljivo je, da Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, VURS ali policija, ki dobro poznajo dogajanje na dirkah, ne reagirajo. Svetla izjema je Upravna enota Ljutomer, ki v dovoljenju za organizacijo kasaških dirk zapiše pogoj, da morajo biti tekmovalci pred dirko opozorjeni, da ne smejo udarjati konj z bičem.

Omenjeni predpisi: 15. člen, 23. člen, 43. člen *Zakona o zaščiti živali*.

ČLANEK 22: Razstave živali ne sodijo v 21. stoletje (Vlado Began, OŽ, 2009, št. 15, str. 15)

Članek opozarja **na suženjstvo živali na razstavah**, ki so relikviji preteklosti. Kdaj bo država to spoznala in prepovedala razstave živali in tako **preprečila mučenje, kar je njena dolžnost po ustavi**. V članku so našteje razstave psov vseh pasem, razstava plazilcev. Namesto njih je mogoče prirediti predavanje s slikami in filmi.

Omenjeni predpisi: 3. in 23. člen *Pravilnika o zaščiti hišnih živali*, *Ustava RS*.

ČLANEK 23: Kaj so pravice živali? (Društvo, OŽ, 2009, št. 17, str. 15–16)

Članek opisuje **dolgo pot nastajanja človekovih pravic** od srednjega veka dalje.

Omenjeni predpisi: 72. člen in 15. člen *Ustave RS* (dovoli lov); 1978 *Mednarodna deklaracija o pravicah živali*, *Zakonik Charter of Libertis* (1100), *Magna Carta* (1215), *Petition of Right* (1628), *Bill of Rights* (1689), *Deklaracija o neodvisnosti ZDA*, 1787 nova ustava ZDA, 1791 *Listina pravic (Bill of Rights)*, 1789 francoska revolucija in *Deklaracija o pravicah človeka in državljana*, 1793 dopolnjena *Deklaracija*.

DRUGO PETLETJE

ČLANEK 24: Pobuda državi za prepoved spolnosti z živalmi (Stanko Valpatic, OŽ, 2010, št. 18, str. 5)

V zvezi z **afero Beričević** članek utemeljuje pobudo za dopolnitev Zakona o zaščiti živali in sicer **prepoved sodomije**.

Omenjeni predpisi: 15. člen *Zakona o zaščiti živali*, VURS.

ČLANEK 25: Novi temelji odnosa do živali in njihove zaščite (Društvo, OŽ, 2010, št. 19, str. 6–7)

Živali potrebujejo zaščito pred grozodejstvi človeka. Potrebno jim je **priznati osebnost in vrednost samo po sebi**, kot velja za človeka. Priznati jim je potrebno najmanj **pravico do življenja in dostojanstva**, življenja primerno vrsti. Zagotoviti jim je potrebno **telesno in duševno celovitost**. Človekova ravnanja se morajo **presojati skozi interese in potrebe živali**. Definicija mučenja mora biti v korist živali. **Zaščita se smatra kot družbeno odgovorno ravnanje**. Uvede se *Teden zaščite živali*. **Pouk o zaščiti živali** se uvede v vrtce in šole. Reorganizira se Strokovni svet za zaščito živali. **Prepove se promet z živalmi**, pa tudi uvoz in izvoz. Prepoved ravnanj, ki niso v korist živali, se bistveno razširi. **Prepovedo se vse ideologije**, ki niso v korist živali (religiozne idr.). Potrebno je **povečati minimalno velikost pesjakov, ut in prostorov**, v katerih živijo živali. Če živali živijo v ujetništvu, **morajo živeti v parih oz. socialnih strukturah**, v katerih živijo v naravi. V principu se **prepove lov in ribolov, reja živali za prehrano in druge namene ter poskusi na živalih** in usmrtnitve v te namene. Država mora pokriti izgubo in ustvariti pogoje za prehod prizadetih v druge dejavnosti.

Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali* iz leta 1999.

ČLANEK 26: V Sloveniji številne kršitve pri prevozu živali (Martin Vrečko, OŽ, 2010, št. 20, str. 10–11)

Članek opisuje stanje pri tranzitnem prevozu živali skozi slovensko ozemlje. **Za nadzor skrbi mobilna enota VURS. Pri eni tretjini prevozov opazajo kršitve** (opustitev oskrbe živali med prevozom, kot je napajanje, ventilacija, beleženje temperature itd.).

Omenjeni predpisi: *Uredba Sveta (ES) št. 1/2005*, *Uredba o določitvi prekrškov za kršitev določb Uredbe Sveta (ES) o zaščiti živali med prevozom* (UL RS 78/2006).

ČLANEK 27: Novice iz Društva za osvoboditev živali in njihove pravice (OŽ, 2011, št. 22, str. 2–6)

Pobude Ministrstvu za šolstvo in šport za **zagotavljanje vegetarijanske in veganske hrane v šolah**, v zvezi z Belo knjigo – **predlog za vzgojo o zaščiti živali**, *Sprememba pravilnika o cepljenju psov* (na 2 do 3 let in ne vsako leto), predlog **Inštituta za razvoj družbene odgovornosti** za odgovorno ravnanje z vključitvijo zaščite

živali, predvsem v masovni živinoreji, lovu in poskusih na živalih; pobuda Vladi RS za spremembo načina kmetovanja v Sloveniji – brez strupenih snovi in množične živinoreje – uveljavljanje miroljubnega kmetijstva brez živinoreje, trošarine na nezdravo hrano (živalskega izvora) za Ministrstvo za zdravje; predlog, da se na vsako kasaško dirko pošlje inšpektorja zaradi prepovedi bičanja in stiskanja konj.

Omenjeni predpisi: *Zakon o osnovni šoli*, *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji*, *Zakon o zaščiti živali*, 15. člen in 2. člen *Ustave RS*.

ČLANEK 28: *Novi temelji odnosa do živali in njihove zaščite* (Vlado Began, OŽ, posebna izdaja, november 2011, str. 14)

Priznati živalim osebnost in vrednost samo po sebi, uveljaviti oz. priznati pravico do življenja in dostojanstva, zagotoviti duševno in telesno celovitost, zaščita kot družbeno odgovorno ravnanje, uvesti večkrat Teden zaščite živali, pouk o živalih in zaščiti v šole in vrtce, prepoved prometa z živalmi, razširiti prepoved ravnanj, ki niso v korist mladičev materam – dokler ne odrastejo. Umetno osemenjevanje, sodelovanje v cirkusih, ideologije, ki niso v korist živalim (religiozna): lov, reja za prehrano, poskusi na živalih in usmrtnitve v te namene (masovna živinoreja).

Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali*.

ČLANEK 29: *Odločitev Evropskega sodišča za človekove pravice v tožbi proti Nemčiji* (mag. Martin Vrečko, OŽ, 2012, št. 24, str. 15)

Evropsko sodišče za človekove pravice je razsodilo, da ima **lastnik zemljišča pravico prepovedati lov na svojem zemljišču** – primer proti Zvezni republiki Nemčiji, Francija in Luksemburg.

Omenjeni predpisi: *Evropsko sodišče za človekove pravice – tožba 9300/7 proti Zvezni republiki Nemčiji*, *Zakon o divjadi in lovstvu*, *Zakon o gozdovih*, *Zakon o kmetijskih zemljiščih*.

ČLANEK 30: *Pobijanje volkov in medvedov pred Ustavnim sodiščem* (Primož Ahčin, OŽ, 2012, št. 24, str. 17)

Odvetniška pisarna Desiree Baškovič in Borut Kariž je po pooblastilu Društva vložila **pobudo za ustavno presojo**: 1. zaradi neskladnosti z ustavo, 2. kršitev načela sorazmernosti (doseči cilj z milejšimi ukrepi), 3. nujnost spremembe ustavne prakse zaradi 5. člena Zakona o varstvu okolja in pogodbe o delovanju Evropske unije, živali so opredeljene kot čuteča bitja.

Omenjeni predpisi: *Pravilnik ministra za kmetijstvo in okolje o pokončanju 8 volkov in 72 medvedov*, *Zakon o varstvu okolja*, *Arhuška konvencija*, *Zakon o zaščiti živali*, *Zakon o divjadi in lovstvu*, *Zakon o ohranjanju narave*, *Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam*, *Uredba o zavarovanih prosto živečih vrstah*, *Konvencija o biološki raznovrstnosti*, *Pogodba o delovanju Evropske unije*, *Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov*, *Direktiva sveta EGS 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst*, *Uredba o ratifikaciji sporazuma med Vlado RS in Vlado Francije o sodelovanju za odlov in preselitev rjavih medvedov iz Slovenije v Francijo*, 5., 72. in 73. člen *Ustave RS*.

ČLANEK 31: *Kaj prinašajo spremembe Zakona o zaščiti živali* (Alenka Benčina, OŽ, 2013, št. 25, str. 9–10)

Spremembe so: 3R model za poskusne živali, dodatne naloge Etični komisiji, ugriz nevarnega psa in nakup psa mlajšim od 18 let s starši, prepoved obrezovanja uhljev in repov psom, sterilizacija in kastracija, prepoved uporabe jedkih snovi za uničenje rožnih nastavkov pri govedu, 4. člen prepoved uporabe živali za nastopanje in prikazovanje v cirkusih in podobnih prireditvah, prepoved spolne zlorabe živali, prepoved preganjanja v naravnem ali urbanem okolju živečih živali, obmetavanja s petardami, kamenjem, prepoved spodbujanja napadalnosti živali, predhodno omamljanje nujno pri vseh vrstah zakola (izjema za perutnino, kunce in zajce za zasebno porabo). Borci za pravice živali težko dokažejo pravni interes. **Dovoljeno usmrtnitev zaradi pridobivanja krzna** in koncesije **pod pretvezo naravovarstvenih teženj lovcev** ostajajo (finančni interesi, turistični lov).

Omenjeni predpisi: direktiva o zaščiti živali - *Direktiva 2010/63/EU*, *Zakon o zaščiti živali* (prilagoditev tej direktivi).

ČLANEK 32: *4. mednarodna konferenca za pravice živali, Luksemburg, 11. 14. 9. 2014* (Nastja Markovič Židanik, OŽ, 2014, št. 28, str. 32–33)

Primeri delovanja zagovornikov pravic živali **iz Palestine** (izobraževanje otrok), **Brazilije** (na velikih TV ekranih v velemedstih prikazujejo običajno prakso klanja v klavnicah, projekt reševanja živali iz laboratorijev), **Izraela** (projekti za vživljanje v mučene živali, ob verskem prazniku pripravili peko imitacije mačjega mesa), **v Nemčiji** (pod krinko snemanje v laboratorijih – dokumentarec, Gateway to Hell – projekt za prekinitev prevoza primatov do laboratorijev, uspešno pri vseh letalskih firmah z izjemo Air France), **v Angliji** (metode motenja lova),

ameriška aktivista sta zaradi svojega delovanja končala v zaporu – izkoriščevalskim korporacijam sta povzročila nekaj milijonsko škodo.

Omenjeni predpisi: /

TRETJE PETLETJE

ČLANEK 33: *Ali imamo pravico ljudem govoriti, da je njihov odnos do živali neprimeren* (mag. Miloš Židanik, OŽ, 2016, št. 32, str. 4–5)

Večna dilema – biti na varnem, del sredine, ne izpadati ali se izpostaviti in pritegniti pozornost nase. Ter s tem tvegati kaznovanje s strani družbe zaradi nerazumevanja, predsodkov proti drugačnim ali drugače razmišljujočim od sebe ter nepripravljenostjo drugih do spremembe. **V dialogu namreč nestrinjanje vodi v spopad argumentov dveh, v večji družbi pa je prisoten še pritisk skupine in vprašanje pripadnosti** – če želiš biti del skupine (družine, kroga prijateljev in znancev), se moraš podrediti skupnim navadam skupine ali pa tvegaš izločitev – ne glede na naravo argumentov. ... Oklepamo se naklonjenosti družine in prijateljev. Raje ne tvegamo, da ne bi izgubili še teh vezi, ki nam v času stiske, ki še lahko pride, pomagajo. Zato se v temah raje približujemo drugim in poudarjamo našo podobnost, raje se nasmejimo kdaj tudi, ko nam ni smešno, samo da se izognemo konfliktu in tveganju, da izgubimo odnos. Zaradi pritiska večine se marsikdo kot vegan v javnosti ne želi opredeliti. Martin Luther King je trdil, da je **naša dolžnost, da ne spoštujemo nepravilnih zakonov** (t. i. civilna nepokorščina). Veganstvo je samo pozitivno za ljudi, živali in planet. Proti specizmu: **živali imajo pravico do svobodnega življenja na tem planetu**, v zdravih, dovolj velikih habitatih, z dovolj pitne vode in hrane. Omenjeni predpisi: podatki Nacionalnega inštituta za javno zdravje (med 1997 in 2014 je bilo 24 smrti dojenčkov zaradi pljučnice).

ČLANEK 34: *Je žival v pravu mogoče priznati kot osebo s svojstvenimi pravicami?* (Klementina Semprimožnik, OŽ, 2016, št. 31, str. 18–20)

Načelo pravičnosti, pravna osebnost. Obstoječi družbeni dogovor določa, da so pripadniki drugih živalskih vrst zvedeni na nivo tržnega blaga, surovine, sredstva za dosego cilja, dobička in užitka človeka – zato jih umešča v skupino pravnih objektov (stvari) ali v najboljšem primeru »stvari posebne vrste«. Po **načelu enake obravnave** bi morala imeti vsa bitja, ki so sposobna občutiti bolečino in ugodje (t. i. zavedajoča se bitja) enako upoštevan interes, da ne bi trpela, saj po načelu enakosti obravnava enako pomembnih življenjskih interesov ne more biti različna, temveč je lahko le enaka. Sklicevanje na biološko vrsto nima vloge pri določanju moralnega in pravnega položaja določenega posameznika. **Načelo enakosti** zahteva enako obravnavo vseh bitij, ki imajo zavest. Ker so si njihovi življenjski interesi (interes izogibanja bolečini in doživljanje ugodja) v večji meri podobni, bi jih morali upoštevati v enaki meri, kolikor dopušča narava posameznega bitja. Dodeljen status zagotavlja, da so pravno zavarovane pred posegi v njihove pravice ter da se njihovim interesom priznava moralno in pravno pomembnost. Procesno bi bil človek tisti, ki bi moral določiti njihova moralna in pravna upravičenja in igrati vlogo njihovega zakonitega zastopnika, varuha ali skrbnika v uveljavitvi teh upravičevanj. Pravno priznanje pravic bi pomenilo pravno zavarovane zahteve živali, npr. do življenja, svobode, lastnine, od ljudi pa zahtevo, da jim življenja, osebne svobode in lastnine neutemeljeno ne jemljejo. **Temeljne pravice, da bitje ni stvar oz. lastnina, bi bila osnova za izpeljavo vseh nadaljnjih pravic** (podobno kot npr. je to zagotovljeno novorojenčkov, težko umsko prizadetim, osebam v komi ali zarodkom). Načelo pravičnosti jih pravno ščiti, čeprav se sami tega ne zavedajo. Omenjeni predpisi: naravno pravo, načelo enakosti, načelo enake obravnave.

ČLANEK 35: *Mednarodna konferenca aktivistov za živali, Luksemburg 2016* (mag. Miloš Židanik, OŽ, 2016, št. 32, str. 30–32)

Članek predstavlja uspehe aktivistov za pravice živali, **spodbujanje empatije preko osebnih zgodb** (metodološko), **pozitivne zgodbe rešenih živali v zavetiščih**. Pojem klimatski vegani (do leta 2100 naj bi se temperature povišale za 4° C), klimatski begunci, o okoljski katastrofi **v Braziliji** - zastrupitev s toksičnimi odpadki, uničeno okolje in umiranje živali, politično delovanje **v Estoniji** (politično lobiranje), politična stranka v parlamentu **na Nizozemskem** se zavzema za spremembo sistema. Dogovor za skupne akcije in demonstracije, skupine za civilno nepokorščino (osvobajanje živali, pustijo obvestilo, pokličejo policijo, s prijavo in sojenjem opozarjajo na krivične zakone), lobiranje med politiki na osnovi okoljevarstvenih raziskav, na Nizozemskem vegie izziv in veganski festivali in postopno opuščanje mesa. Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 36: *Prvo slovensko srečanje društev in aktivistov za pravice živali, Celje, Dan Zemlje, 22. 4. 2017* (mag. Miloš Židanik, OŽ, 2017, št. 33, str. 23)

Srečanje vseh društev in posameznikov, ki delujejo za dobrobit živali na različnih področjih v Sloveniji, v praksi in na teoretični ravni. Program: 1. predstavijo se društva za zaščito živali v Sloveniji, 2. predstavitev zavetišč za rejne živali, 3. pobude na pravnem področju, 4. skupinske in individualne aktivnosti, 5. teoretiki na področju zaščite živali, dogovor za organiziranje velikega protestnega shoda julija 2017.

Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 37: *Monografija Etika živali – o čezvrstni gostoljubnosti*, avtor **Tomaž Grušovnik** (Nika Arsovski, OŽ, 2017, št. 33, str. 25)

Etika živali kot človekova moralna odgovornost do živali. Če zanikamo bolečine drugih živih bitij, moramo pod vprašaj postaviti tudi bolečino sočloveka. Če zagovarjamo idejo, da je industrijska predelava mesa neproblematična, smo v protislovju sami s seboj in s tem v zanikanju.

Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 38: *Skupina varuha pravic živali* (Žiga Hančič, OŽ, 2017, št. 33, str. 42–43)

Ustanovitev podporne skupine varuha pravic živali. Njene naloge so: komunikacija z mediji in širšo javnostjo, nudenje brezplačnega pravnega svetovanja in vlaganje pobud za izboljšanje položaja živali, zlasti na področju lova in živali v mlečni in mesni industriji.

Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 39: *Zakaj nas ne poslušajo? Zanikanje v debatah o veganstvu* (Tomaž Grušovnik, OŽ, 2017, št. 34, str. 27–29)

Socialna psihologija je s številnimi raziskavami pokazala, da smo ljudje v svojih stališčih bolj konservativni in nerazumni, kot si mislimo. **Sprememb ne maramo**, še posebej, če so velike. Zato se pogosto načrtno izogibamo novim informacijam (hotena nevednost). Teorijo, ki opisuje to človekovo vedenje, imenujemo **kognitivna disonanca** (nasprotje). Primer treh misli: 1. Ni prav, če povzročamo trpljenje. 2. Rejna živalina trpi. 3. Jem meso in živalske izdelke. Ta **prepričanja so v konfliktu** – oseba, ki jih ima, se nahaja v kognitivni disonanci. To stanje je neprijetno in ga oseba skuša razrešiti. Zato najbolj pogosto zanika katero od prvih dveh misli. Prikazovanje trpljenja živali v ljudeh sproža kognitivno disonanco, saj je zelo težko odmisлити nazorne muke klavne živine, s tem pa se veča možnost, da se sčasoma odrečejo zanikanju in iskanju izgovorov.

Omenjeni predpisi: knjiga *Etika živali*

ČLANEK 40: *Kaj 21. stoletje obeta živalim?* (Luka Mesec, OŽ, 2018, št. 35, str. 4–7)

Svinje v intenzivni proizvodnji so celo obdobje brejosti zaprte v t. i. **gestacijske zaboje**. To so kletke, v katerih jim je gibanje popolnoma omejeno. Lahko vstanejo, ne morejo pa se obrniti, ne morejo narediti koraka naprej ali nazaj. Sodijo med najinteligentnejše živalske vrste na svetu, a so ponižane na raven proizvodnega sredstva. Ko se mladiči skotijo, so ji hitro odvzeti in zaklani ali pa doživijo podobno usodo kot njihove matere. Primerjava: delavci na Kitajskem živijo podobno kot kokoši v baterijski reji (dolgi delavnik, pritiski, počitek v sobi, kjer jih živi 14). Napredek: v več evropskih državah ukinjajo baterijsko rejo, v **Veliki Britaniji** so prepovedani gestacijski zaboji, v **Švici** je prepovedano kuhanje živih živali (jastogov), v **Španiji** so primatom priznane nekatere pravice, v **Franciji** so v klavnicah nameščene nadzorne kamere. Evropska komisija je dala podlago za priznane določene pravne subjektivitete živalim – po novem so čuteča bitja in ne stvari v zakonodaji. Spodbujati bi morali tisto tehnologijo, ki gre v prid dobrobiti živalim in prepovedati tiste, ki jih povzročajo trpljenje. Kmetijstvo v EU dobi subvencije v višini 40 % njenega proračuna – večinsko javno mnenje bi lahko to namenilo v razvoj živalim prijaznega kmetijstva. Zato je potrebno **presekati odtujenost in zbuditi empatijo do živali**.

Omenjeni predpisi: Evropska komisija – opredelitev živali kot čutečih bitij

ČLANEK 41: *Jože Kozina: Mučiti je mogoče le živa in čuteča bitja* (Stanko Valpatič, OŽ, 2018, št. 35, str. 8–12)

Jože Kozina je vrhovni državni tožilec na Vrhovnem državnem tožilstvu RS, ki dokončuje doktorski študij na Filozofski fakulteti. Obstoječe normativno kazensko pravno sankcioniranje gole okrutnosti in surovosti do živali je namenjeno prvenstveno pomiritvi vse bolj oglašajoče slabe vesti zaradi industrijske prireje živali, mesno predelovalne industrije, komercialnega lova, cestnih in železniških povoženj, izvajanja znanstvenih poskusov in drugih surovih praks. Politični establishment postaja vedno bolj ubogljiv izvajalec politike, ki jo iz ozadja krojijo s korporacijami povezani centri moči. V zadnjem četrtnem stoletju so se zgodili **veliki premiki pri zaščiti posameznih kategorij živali, hkrati pa se je položaj mnogoterih drastično poslabšal**. Novodobni odnos do medveda je zmanipuliral ljudi, pooseblja patološki strah do te živali, po drugi strani pa sovraštvo in težnjo po iztrebitvi, kar je posledica skrajno sprevrženega prikazovanja v medijih in določenih političnih krogih. Umberto Galimberti v knjigi *Miti našega časa* izpostavlja tudi **novodobni mit o lovu in lovcih, ki naj bi bili preko gospodarjenja s**

24. prosto živečimi živalmi, ki jo imenujejo divjad, sposobni uravnavati naravno ravnovesje in vzdrževati biotsko raznolikost. Pravo izgublja svojo nekdanjo moč in pripravljenost ščititi šibkejša in ranljivejša člana pravne skupnosti. Nujno je med inferiorni del planetarne populacije prišteti tudi živali in naravo nasploh. Dejstvo je, da lahko **posameznik tudi v tako vpetem okolju izbori povsem svojski odnos do živali in narave**, ki mu vsaj do določene mere pomiri njegovo vest in napravi njegov vsakdan znosnejši. Leta 1994 smo v Sloveniji prvič inkriminirali človeško surovost in krutost do živali tudi v kazenskem zakoniku. Živali bi se morale glede na izjemen porast zakonodaje, ki je bila sprejeta na področju njene zaščite, počutiti varnejše in svobodnejše kot pred desetletji, a se ta pričakovanja niso uresničila. S tega vidika ima izreden pomen revija Osvoboditev živali. Omenjena literatura: Umberto Galimberti: *Miti našega časa*, Mark Rowlands: *Filozof in volk*.

ČLANEK 42: Odločba Ustavnega sodišča in prihodnost pravne ureditve varstva živali in njihovih pravic
(Monika Naumovski, OŽ, 2018, št. 36, str. 44–46)

Ustavno sodišče je na pobudo Slovenske muslimanske skupnosti odločalo o ustavnosti člena *Zakona o zaščiti živali*, ki določa, da morajo biti živali v klavnicah v RS tudi pri obrednem zakolu omamljene pred zakolom. Izpostavilo je, da je **zahteva po skrbi za dobrobit živali nad pravico do veroizpovedi, ker predstavlja del družbene morale**. Ustava ne dovoljuje, da bi se živalim brez utemeljenega razloga povzročalo trpljenje, bolezen ali smrt. **Človekovo dostojanstvo zahteva, da moramo varovati dobrobit živali**. »Človek ni odgovoren samo zase, marveč za vsa živa bitja.« (Tine Hribar). Pravni izraz razvoja varstva živali, ki se kaže **v načelu previdnosti**, se poudarja tudi v zvezi z dobrobitjo živali kot čutečih bitij. Pogodba o delovanju EU (PDEU) v 13. členu navaja, da so živali čuteča bitja, kar je odraz stopnje razvoja družbe. Govoriti o živalski dobrobiti ob zakolu v klavnici je ironično, skoraj paradoksalno. Vseeno pa človekovo dostojanstvo zahteva, da moramo varovati tudi dobrobit živali. **Obenem Ustavno sodišče opozarja na dvoličnost zakonodajalca, ker dopušča usmrčevanje brez omamljanja za zakol perutnine, kuncev in zajcev izven klavnice**. Prav tako ni nezamisljivo trpljenje živali pri vzreji in prevozu. Zaščita najšibkejših v družbi, živih bitij, ki nimajo glasu, mora biti del človekove morale, človekovega dostojanstva in del človečnosti. Zato je čas, da prekinemo obstoječe prakse izkoriščanja živali. Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali* (2. odstavek 25. člena), *Ustava RS*, *Pogodba o delovanju EU* v 13. členu (živali kot čuteča bitja), *PDEU* iz leta 2007, prenesena iz *Amsterdamske pogodbe* iz leta 1997 ...

ČLANEK 43: Kar zahtevamo preko pritožb, je predvsem spoštovanje zakonodaje, Monika Naumovski, varuhinja pravic živali (Gretta Fegic, OŽ, 2019, št. 37, str. 4–9)

Monika Naumovski je od maja 2018 dalje varuhinja pravic živali v Društvu. S temeljnimi mednarodnimi konvencijami za zaščito okolja in živali se je izobraževala na Nizozemskem v okviru predmeta *International Environmental Law*. Kot varuhinja pravic živali deluje na več področjih: pri stvareh, ki potrebujejo takojšen odziv, nasvet, vprašanje o pravni ureditvi. Predloge in pobude na državni ravni, komentarje na osnutke predpisov, priprave tožb in pritožb pa uskladijo znotraj pravne skupine. **S tožbami in pritožbami se od državnih organov zahteva predvsem spoštovanje zakonodaje na področju zaščite živali**, kot npr. v primeru odloka o odstrelu medvedov. Dostikrat so kakšne odločitve precej nelogične, a očitno so vplivi lobijev tako močni ali pa gre za prevelike spremembe na področjih, tako da delamo mišje korake.

Trenutno je **nujna sprememba v Stvarnopravnem zakoniku, da se žival opredeli kot čuteče bitje**. V mednarodnih dokumentih na ravni EU to obstaja že od leta 1997 v *Amsterdamski pogodbi*, v Avstriji, Nemčiji, Veliki Britaniji itd. imajo to že uzakonjeno. To ne bo bistveno spremenilo varstva živali, saj pri nas to ni utemeljeno na podelitvi temeljnih pravic, ampak preko prepovedi mučenja, lova določenih zaščitnih vrst itd.

V *Stvarnopravnem zakoniku* ni zapisano, da je žival stvar, ampak **nad živaljo izvršujemo lastninsko pravico in z njo delamo kot s stvarjo**. Ob lastništvu živali imamo tudi dolžnost primerne skrbi za živali, kar velja tudi za živinorejo. Ker pa pridelovalanje hrane za človeka štejeemo kot nujno in potrebno, je dovoljeno, da živali povzročamo to mučenje, zakol v končnem cilju in vse drugo, kar potegne za sabo celotna živinoreja, ki se žene za ekonomskim dobičkom na račun čutečih bitij. **Human zakol dejansko ne obstaja, vedno gre za mučenje**.

Koristni so tudi dosežki, doseženi v tujini. V **Švici** so imeli referendum o rogovih krav, da jim jih ne bi rezali. V **kantonu Ženeva** imajo občinskega odvetnika, ki ščiti interese živali v sodnih procesih. V **Italiji** imajo otroci v vzgojno-izobraževalnih zavodih pravico do veganske hrane brez zdravniškega potrdila. Na **Portugalskem** so na podlagi pravice do veganskega prepričanja prišli do uzakonitve, da je potrebno v vsaki javni kantini nuditi obrok, ki ne vsebuje živalskih produktov.

S skupino varuha pravic živali so pripravili **pripombe na osnutek odloka o odstrelu medveda**, najprej je bil v osnutku zajet tudi volk, potem pa je zadeva doživela epilog pred Upravnim sodiščem. To je zadržalo odlok o odstrelu 200 medvedov, ker je bil neskladen z zakonodajo EU. Glede volka je moralo sodišče opozarjati Ministrstvo za okolje in prostor že od leta 2015 dalje, da so nehali načrtovati odstrel. Glede odstrela medvedov pa je sodišče 10. aprila 2019 sprejelo sodbo. Zadržanje izvršitve odloka je sprejelo že decembra, tako da od takrat naprej lovci v tisti sezoni niso smeli streljati medvedom. A že do takrat jim je v dveh tednih uspelo postreliti čez 40 medvedov. V pripravi je tudi nova strategija, ki jo preučujejo.

Manjše pobude so npr. postavitve prometnih znakov v občinah, kjer je veliko povoza živali. V sodelovanju z občinskimi organi je možno postaviti tudi hitrostne ovire. V **Avstriji in Nemčiji** nameščajo zvočne senzorje, ki opozarjajo divjad, da se avto približuje.

Sodelovali so s **pripombami pri javnih obravnavah Zakona o zaščiti živali** (predvsem v zvezi s poskusi na živalih in etično komisijo) in pri odloku o *Programu porabe sredstev sklada za podnebne spremembe*.

Največ so se v tem letu ukvarjali s **pravico do veganskega prepričanja** v skladu z 41. členom *Ustave* (svoboda vesti). Veganstvo namreč ni samo način prehranjevanja, ampak gre za temeljno prepričanje osebe, da je narobe izkoriščati živali, z njimi ravnati kot s stvarmi, jih trpinčiti, mučiti in uporabljati za zadovoljevanje nekih

egoističnih nagibov. V zvezi z vzpostavljanjem pravice do veganskega prepričanja na ravni vzgojno-izobraževalnih zavodov so naredili **projekt** v sodelovanju z Slovenskim veganskim društvom in strokovnjaki. Bili so na sestanku z **zagovornikom načela enakosti** glede uveljavljanja te pravice. Preučujejo še posege v lastninsko pravico, ko na posesti lovci lovijo divjad, kar je nedopusten poseg v lastninsko pravico in pravico do osebnega prepričanja. Preučujejo **predlog, ki se pojavlja v Evropi glede ubijanja novorojenih piščančkov moškega spola**, kar se dogaja v jajčni industriji. Novorojenčke moškega spola, ker ne nesejo jajc, množično ubijajo – žive zmeljejo, žive zakopljejo, žive utopijo ali zadušijo. Ponekod v Evropi so te prakse že prepovedali. Ideja je, da bi pripravili izobraževanje, slovenski učbenik o pravni zaščiti živali, za ljudi, ki delujejo na področju prava.

Omenjeni predpisi: mednarodne konvencije za zaščito okolja in živali, *Stvarnopravni zakonik*, *Amsterdamska pogodba* (1997), *Zakon o zaščiti živali*, *Direktiva EU, odlok o Programu sredstev Sklada za podnebne spremembe*, 41. člen *Ustave* (svoboda vesti), *Smernice zdravega prehranjevanja*.

ČLANEK 44: *Upravno sodišče dovolilo lov na medvede, Finančni interesi pred zakonitostjo* (mag. Martin Vrečko, OŽ, 2019, št. 37, str. 10–12)

Članek predstavlja razsodbo Upravnega sodišča, na katerega je društvo Alpe Adria Green (v sodelovanju z Društvom) sprožilo upravni spor. **Upravno sodišče je izvajanje odloka najprej zadržalo** (do takrat so lovci že postrelili več kot 40 od predvidenih 175 medvedov), **nato pa aprila tega leta razsodilo, da je odlok zakonit**, kar je v nasprotju s sodno prakso Evropskega sodišča. Opozarja na številne neskladnosti znotraj obrazložitve.

Omenjeni predpisi: evropska *Direktiva o habitatih 92/43/EGS*, *Zakon o ohranjanju narave (ZON)*, *Uredba o zavarovanih prosto živčih živalskih vrstah*, *tožba C-342/05 Evropske komisije proti Finski*, *sodba U-I-168/2017-18 Upravnega sodišča*, *sodba U-I-140/14-21 Upravnega sodišča*.

ČLANEK 45: *Evropska konferenca o pravicah živali, Delati prave stvari na pravilen način – skupaj*, (Monika Lavrič, OŽ, št. 37, str. 17–18)

Od 12. do 14. oktobra 2018 je v Pragi potekala 8. konferenca o pravicah živali v Evropi. Na njej je bilo 45 predavanj različnih strokovnjakov. Navaja nekaj poudarkov: najprej poskrbimo zase, nato za živali, pri tem pa bodimo učinkoviti, složni in vključujoči. Melanie Joy je kot prvi korak k boljšemu počutju svetovala izogibanje nazornim vsebinam mučenja živali, da s tem ne povečujemo svoje travmatiziranosti. Vprašanje je, ali zagovarjati majhne korake ali takojšen prehod na življenje brez izkoriščanja živali, ki bi bil moralno edini sprejemljiv. Postopne spremembe se ljudem zdijo bolj obvladljive, zato prej pristanejo nanje, hkrati pa so tudi trajnejše. Pridobiti je potrebno čim več zaveznikov. Če bo veganstvo prinašalo dobiček, ne bodo spodkopavali naporov zagovornikov pravic živali.

Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 46: *4. mednarodna konferenca o veganstvu in pravicah živali, 31. maj – 1. junij 2019, Milano, Italija* (Monika Naumovski, OŽ, št. 38, str. 26–29)

Prvi del predavanj je bil namenjen vprašanju, kako v pravnem sistemu doseči spremembe na področju pravic živali. Ključna je promocija veganstva, saj zahteve po **spoštovanju pravic veganov temeljijo na želji po zaščiti živali**. Če vegani v družbi niso zaželeni, to negativno vpliva tudi na borbo za pravice živali (Janette Rawley). **Živali bi morali spoznati kot subjekte, nosilce pravic, zaščitene s pravom**. Politika in pravo pa sledita navadam ljudi v družbi (Carlo Prisco). Večina ljudi verjame, da so živali moralno pomembne in da imamo dolžnost, da jim ne povzročamo nepotrebnega trpljenja, kar pa v praksi ne pomeni nič, če živalim povzročamo trpljenje zaradi lastnega užitka (pri prehrani). Če so živali moralno pomembne, moramo zaščititi njihov interes, da niso lastnina, da niso obravnavane kot stvari. Vsi zdravstveni proti-argumenti glede veganstva so bili že zdavnaj ovrženi, pomembni so tudi okoljevarstveni argumenti. Veganstvo ni način življenja, ampak je **temeljno vprašanje pravičnosti** (Gary Francione). Če so živali moralno pomembne, jim moramo priznati osnovno pravico – da jih nehamo uporabljati za hrano, obleko, zabavo. Barbara Bolton (Go Vegan World) je govorila o **uspehih oglaševalskih kampanj** (*Humano mleko je mit in Oni nam zaupajo, mi jih mučimo za raziskave*). V pravnem postopku so dokazali, da dejansko pomenijo mučenje v smislu živalskega prava. Predstavniki **s Portugalske** so govorili o strategiji uspešnega lobiranja glede uvedbe veganskega obroka v vseh kantinah. Namesto vegetarijanska opcija uporabljajo besedno zvezo: ne vključuje izdelkov živalskega izvora (Nuno Alvim). Govorili so o *sodbi sodišča Evropske unije* iz leta 2017, ki je prepovedala oglaševanje izdelkov, ki temeljijo na rastlinskih virih, z »mlečnimi«, pobude pa so, da bi se prepovedala tudi uporaba besed za mesne izdelke (burger, čevap), kar je brez osnove. V Veliki Britaniji so bili najprej vegi burgerji, šele nato mesni. Govorili so tudi o subvencijam za kmetijstvo, ki samo v 30 % podpira razvoj ekološkega in organskega kmetijstva. 99 % živilorejske proizvodnje ni nadzorovane in vsakoletne epidemije in izbruhi bolezni v živiloreji kažejo na nevarnosti glede kvalitete hrane. Premalo se posveča tudi pozornosti pobujanju insektov s pesticidi in izgubljanju diverzitete rastlinja.

Omenjeni predpisi: *sodba sodišča Evropske unije (2017) o prepovedi oglaševanja rastlinskih mlečnih izdelkov*.

ČETRTO PETLETJE

ČLANEK 47: *Aktivnosti Skupine varuhinje pravic živali* (Metka Pekle, Monika Naumovski, OŽ, 2020, št. 40, str. 33–35)

Društvo ima status društva, ki deluje v javnem interesu na področju zaščite živali (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) in na področju ohranjanja narave (Ministrstvo za okolje in prostor). Na obe ministrstvi so v zadnjem letu **večkrat zaprosili za dostop do podatkov javnega značaja**, npr. glede šakalov, lovskih turistov, nesreč pri lovu, odškodnin za škodo, povzročeno s strani zavarovanih živalskih vrst, in lova na polhe.

Januarja 2020 je Društvo podalo **pisne pripombe k Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu**. Protestiralo je proti 2. členu, da ni potrebno več pridobivati dovoljenj za uporabo umetnih virov svetlobe za vrste, ki jih je že sedaj dovoljeno loviti ponoči (vznemirjenje večine gozdnih živali, varstvo prosto živečih živali in njihovih habitatov). Društvo je **zaprosilo za pojasnilo glede ohranjanja lova na polhe** (po 5. členu Ustave ima država dolžnost, da ohranja naravno bogastvo. V imenu tradicije, zabave in tekmovanj (polhovanj) se spodbuja pobijanje živih osebkov. Društvo je **nasprotovalo, da bi se v lovske družine vključevali tudi mladoletni otroci**, saj bi to bilo v neskladju z načelom varstva otrokovih največjih koristi. V končni verziji zakona je bil ta predlog naknadno umaknjen. Vlada je oktobra 2019 potrdila spremembo *Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah* in **s seznama zavarovanih vrst umaknila šakala ter ga uvrstila med lovne živalske vrste**. Tako se je ponovila praksa sprejemanja zakonov pod vplivom lobiranja in v nasprotju s stroko. Slovenski raziskovalec Miha Krofel je posredoval izsledke mednarodne raziskave, da se šakali na odstrel odzovejo s povečanim razmnoževanjem. V nadaljevanju leta 2020 se je Društvo **ukvarjalo s predlaganim odstrelom zavarovane vrste medveda**.

Omenjeni predpisi: 14. člen *Zakona o ohranjanju narave*, *Zakon o divjadi in lovstvu*, 3. in 5. člen *Ustave RS*, *spremembe Uredbe o zavarovanih prosto živečih vrstah*, *predlog Interventnega zakona*, *projekt DinAlp Bear*, *Odlok o odvezmu medvedov iz narave 2018*, *Zakon o upravnem postopku*, *Lizbonska pogodba*, *Zakon o zaščiti živali*.

ČLANEK 48: *Križanci med volkom in psom – žrtve škodljivega upravljanja z okoljem* (Metka Pekle, Monika Naumovski, OŽ, 2021, št. 41, str. 51–53)

26. oktobra 2020 je Zavod za gozdove Slovenije poslal Agenciji RS za okolje vlogo za izdajo dovoljenja za odstrel volkulje in njenih šestih mladičev na območju Kamniško-Savinjski Alp zaradi suma, da so mladiči križanci s psom. Oktobra 2019 je ARSO izdalo dovoljenje za odstrel petih križancev. Društvo v postopek protipravno ni bilo vključeno. Do izteka veljavnosti so bili ubiti štirje, zato so izdali dovoljenje še za ostala dva. Vnašanje pasjih genov v volčjo populacijo je ZGS ocenil kot eno groženj pri ohranitvi volkov pri nas. V zvezi z upravnim postopkom izdaje dovoljenja za odstrel volkulje in šestih mladičev križancev je Društvo kot stranski udeleženec v postopku 10. 11. 2020 **podalo svojo izjavo**. Usmrtilitev sedmih živali je zavrnilo z utemeljitvijo, **da ne bi smeli poseči po najbolj radikalnem načinu**, ampak bi križance sterilizirali in jih spustili nazaj v naravo. **V Italiji** obstajajo tudi posebna zavetišča, saj odstrel po evropski zakonodaji ni dovoljen. Po *Life MIRCO-lupo*, ki se ukvarja z volkovi križanci v sklopu Evropske unije, je odstrel izjema in se ne uprablja kot pravilo.

Raziskovalec zveri Miha Krofel je zatrdil, da se je med letoma 2010 in 2014 število volkov povečalo z 39 na približno 50, škode pa so se v istem času zmanjšale za 74 %, kar je posledica vpeljevanja učinkovitih zaščitnih ukrepov za drobnico. Volkovi so začeli zahajati na območja, kjer jih prej ni bilo ali so bili le občasno, tam pa je drobnica slabše zaščitena. Država nudi subvencije za nabavo opreme in dodatne opreme. Prejelo jo je več kot 120 rejcev, škode pa so se zmanjšale skoraj za 90 odstotkov.

Omenjeni predpisi: *projekt SloWolf 2010-2014 v okviru evropskega programa Life*, *Life MICRO-lupe za volkove križance*.

ČLANEK 49: *Pravna zaščita zveri – trn v peti oblasti?* (Metka Pekle, OŽ, 2022, št. 43, str. 58–59)

Članek povzema dosedanje ukrepanje države v zvezi z zaščiteno vrsto rjavi medved, ki jo **vsako leto odstrelijo, čeprav je to v nasprotju s slovensko in evropsko zakonodajo**. Društvo v postopkih ni moglo dokazati pravnega interesa za vodenje upravnega spora. Konec februarja 2022 je Ministrstvo za okolje in prostor izdalo novo dovoljenje **za odstrel še večje ga števila medvedov in sicer 222**. 23. 3. 2022 je Upravno sodišče izvajanje odločbe ministrstva ustavilo, a so v manj kot mesecu dni uspeli ubiti že 85 medvedov. Poleg tega so dovolili izredni odstrel medvedke, katere mladič je bil povozen na železniški progi, medvedka pa se ni umaknila od njega. V postopek ni bila vključena nobena nevladna organizacija. Interventna skupina pa ne obstaja več.

Omenjeni predpisi: *Bernska konvencija*, *Ustava RS* (o ohranjanju naravne dediščine), raziskovalna projekta *DinAlpBear* in *SloWolf*.

ČLANEK 50: *Vpliv neodgovornih praks z živalmi na človekovo bivanjsko praznino* (dr. Jože Kozina, OŽ, 2023, št. 45, str. 7–9)

Tožilski poklic bi moral biti poslanstvo za varovanje pravic najšibkejših in ranljivih ljudi in živali. Lovci pod krinko vzdrževanja naravnega ravnovesja, ohranjanja vrstne, genske in biotske pestrosti itd. pobijejo približno sto tisoč živalskih osebkov. Veliko živali je podvrženo nepopisnemu trpljenju in umiranju na obroke zaradi obstrelitev in pohabljenj. **Vest od nas terja, da ponovno razmislimo o dokončni odpravi pravice do izvajanja komercialnega lova.** V pogovoru se lovška pravica in pravica do lova uporabljata kot sopomenki. Lovska pravica je v službi zagotavljanja ekološke, socialne in gospodarske funkcije divjadi in njenega življenjskega prostora. Pod pojmom lova je uplenitev divjadi, odlov žive divjadi ter pobijanje.

Omenjeni predpisi: *Zakon o ohranjanju narave*, 1., 3 in 5. člen *Zakona o divjadi in lovstvu*, Albin Igličar: *Sociologija prava* (Pravna fakulteta v Ljubljani in CZ).

ČLANEK 51: *Pravice živali terjajo prazne in ne večje kletke ter hleve* (Jadranka Juras, OŽ, 2023, št. 46, str. 10–13)

Živali so kot del stvarnega prava obravnavane kot objekti brez pravic. Hišne in domače živali so v lasti človeka, prosto živeče pa v lasti države. So torej predmet lastninske pravice in prepuščene ravnanju in interesom lastnika. *Zakon o zaščiti živali* je naravnan antropocentrično in trpljenja živali ne določa kot izjeme, ampak uzakonja kontrolirane zlorabe živali. Zaščita živali bi morala biti del človekove morale, dostojanstva in človečnosti, kar bi morala odražati zakonodaja. **Načelo previdnosti** je pomembno načelo okoljske politike, sem bi morala spadati tudi zaščita živali. *Zakon o zaščiti živali* naj bi živali ščitila z obveznimi ravnanji ljudi, vendar te dolžnosti niso tudi pravice živali. Živali so čuteča bitja, ki občutijo strah, bolečino in ugodje, imajo interes, da se izogibajo bolečini in težijo k ugodju, kot človek. Obstajata dva pristopa: 1. **velferizem ali gibanje za dobrobit živali** si prizadeva za zamenjava manj humanih načinov uporabe živali z bolj humanimi metodami. 2. **pristop pravic ali abolicionistični pristop** pa na živali razširja koncept enakovredne obravnave. Teorija pravic živali utemeljuje moralno enakovrednost človeškega in živalskega življenja, morebitne razlike ne pomenijo, da živali nimajo interesa za preživetje. ./.../ Ljudje in živali imamo neodtujljivo vrednost življenja, ki posamezniku zagotavlja moralno pravico do osebne svobode, fizične integritete in spoštovanja. **Interes za preživetje je temeljni interes vsakega zavedajočega se bitja.** Zato je potrebno odpraviti izkoriščanje samo. **Načelo enake obravnave** bi moralo temeljiti na dejstvu, da imajo vsa bitja, ki so sposobna občutiti bolečino, enako upoštevan interes do netrpljenja in bi jim morali pripisati pravno upoštevnost. ./.../ V Ustavi bi morali živalim priznati lastne pravice, ki bi jih zastopali pooblaščenči. Nečloveške živali je potrebno spoštovati glede na njihovo naravo, znajo jadрати na nebu, najdejo pot iz džungle, vsem je skupno, da živijo ekološko.

5. 3. 2020 je Državni zbor RS potrdil predlog novele Stvarnopravnega zakonika, s katerim je **prišla v veljavo opredelitev živali kot čutečih bitij in ne več kot stvari.** Dokler ne bo prišlo do spremembe Kazenskega zakonika, je to samo črka na papirju. Po eni strani se mnogim živalim pripisuje visoko pozitivno vrednost, ki se kaže v velikem številu hišnih ljubljencev, po drugi pa družba v industrijske namene masovno in kruto vzreja številne živali v nehumanih razmerah ter podpira in upravičuje masovni pobjod teh živali za potrebe, ki niso življenjskega pomena, ampak izbira. **Zavedene so na nivo tržnega blaga, surovine, sredstva za doseg cilja, dobička in užitka.** Poseben akt natančno določa metode ravnanja pri tem izkoriščanju. ./.../ Po podatkih FAO ocenjujejo, da letno zakoljemo kar 92,2 milijarde kopenskih živali (brez rib in morskih živali). Vsak dan v klavnicah po svetu umre 160 milijonov živali. Večina svoje kratko življenje preživi v strahu, temi, zapiranju, suženjstvu in mučenju. Vse to pa je posledica človeške navade uživanja mesa, mleka in jajc. Še najbolje bi bilo, da bi se ubijanje in diskriminacija živali enostavno prepovedali. Kot pravi Tom Regan, *pravice živali terjajo prazne in ne večje kletke.* Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali*, Stvarnopravni zakonik, Kazenski zakonik.

ČLANEK 52: *Koristne informacije* (Metka Pekle, OŽ, 2023, št. 46, str. 32–33)

Članek prinaša navodila za prijavo inšpekciji v primerih, če opazimo kršitev predpisov o zaščiti živali. Po 4. členu *Zakona o zaščiti živali* je **mučenje živali vsako naklepno ravnanje ali opustitev ravnanja, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče trpljenje in škodi njenemu zdravju.** Skladno s *Pravilnikom o zaščiti rejnih živali* mora skrbnik preprečevati vzroke, ki bi živalim povzročile bolečino, poškodbe, bolezni, motnje v obnašanju. Živali, nastanjene izven objektov, morajo biti, kadar je potrebno, zavarovane pred neugodnimi vremenskimi razmerami, plenilci in drugimi nevarnostmi. Najmanj morajo imeti zaščito pred močnim vetrom ali soncem in suh prostor za počitek. Prijavitelji se ob prijavi sklicujejo na 24. člen *Zakona o inšpekcijskem postopku.* Omenjeni predpisi: *Zakon o zaščiti živali*, 4. člen; *Pravilnik o zaščiti rejnih živali*, *Zakon o inšpekcijskem postopku.*

ČLANEK 53: *Zakaj je treba prepovedati lov na trofeje?* (Nevenka Lukić Rojšek, OŽ, 2023, št. 46, str. 44–45)

Lov na trofeje je nepotrebna, sporna in brutalna lovška praksa, pri kateri lovci plačujejo za ubijanje divjih živali za zabavo oz. trofejo. **Lov je nasilno dejanje odvzema življenja, povezana s trpljenjem živali.** Lovci pogosto

uporabljajo krute in neetične metode, kot so postavljanje vab z visoko kalorično hrano, lov s psi goniči in postavljanje pasti. **Danes so druge možnosti za zabavo in ni lakote.** Glavna motivacija lovcev je razstavljanje delov živali – glav, krzna, krempljev, rogov itd. ali celih živali. **Lovci na trofeje pogosto ciljajo na največje in najbolj impresivne živali in s tem uničujejo stabilne družinske skupnosti** in pustijo za seboj neizkušene mlade živali, kar lahko vodi do konfliktov z ljudmi, saj se mladiči soočajo z lakoto in se zato približajo človekovemu naselju. S tem povzročajo neravnovesje v ekosistemi, ki vodi v manjšo biotsko raznolikost habitatov, širjenje nalezljivih bolezni. Naravni plenilci pomagajo vzdrževati naravno ravnovesje tako, da uplenijo bolne in najšibkejše posameznike. Obstaja tudi »canned hunting« oziroma lov na divje živali, vzrejene v ujetništvu – kar počnejo z levi v **Južnoafriški republiki**. Etični in ohranitveni pomisleki, povezani z lovom, povzročajo vedno glasnejše pozive k strožji ureditvi ali popolni prepovedi lova v mnogih delih sveta. Ključna dejstva za to so: grožnja ogroženim vrstam, motnje v ekosistemi, neučinkovitost pri ohranjanju, etični pomisleki, krute metode, spodbujanje prizadevanj za ohranjanje in nezakonita trgovina. Zagovorniki za prepoved lova zagovarjajo naslednje razloge: brez lova narava in živali najdejo ravnotežje (primeri iz Švice in Italije), ohranjanje biotske raznovrstnosti, etični in moralni razlogi, alternativni viri prihodkov – eko turizem, krepitev ohranjanja habitatov, globalno segrevanje. Omenjeni predpisi: /

ČLANEK 54: *Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi* (Petra Komel, OŽ, 2019, št. 38, str. 10–16)

Članek predstavlja pogovore s tremi domačini: z Apriljo Lužar iz Dolnje Brige, z Brankom Troho iz Štalcerjev in Jasmino Turkovič iz Kočevja. Odlomke iz teh intervjujev lahko preberemo v poglavju o sobivanju z medvedi. Omenjeni predpisi: *Interventni zakon o poboju medvedov*, ki ga je Državni zbor sprejel 20. 6. 2019, slovenska in evropska zakonodaja o zaščiteni vrsti rjavi medved, mednarodne pogodbe.

ČLANEK 55: *Sobivanje domačinov na Kočevskem z medvedi* (Petra Komel, OŽ, 2023, št. 39, str. 37–41)

Članek predstavlja pogovore z dvema domačinkama: z Erno Šuler iz Stare Cerkve pri Kočevju in Hermino Pavlovič iz Novih Lazov pri Kočevski Reki. Odlomke iz teh intervjujev lahko preberemo v poglavju o sobivanju z medvedi.

Omenjeni predpisi: mednarodne pogodbe o varovanju zaščitene in ogrožene vrste, *Interventni zakon o poboju medvedov* z dne 20. 6. 2019.

ČLANEK 56: *Projekt Ursina in mednarodni medvedji tedni na območju Retijskih Alp v vzhodni Švici* (OŽ, 2019, št. 38, prevod Blanka Prezelj, str. 24–25)

Članek predstavlja način sobivanja z medvedi na tromeji med Švico, Avstrijo in Italijo. Vsebina projekta je predstavljena v poglavju o medvedih.

Omenjeni predpisi: *Skupna strategija, Pot doživetja medvedov, World Wildlife Federation Switzerland (WWF Švice)*.

ČLANEK 57: Društvene novice (Gretta Mikuž Fegic, OŽ, 2004, št. 2, str. 18)

Članek posreduje informacijo, da je Društvo 3. 6. 2004 organiziralo tiskovno konferenco, na kateri sta predsednik društva Stanko Valpatic in pravni zastopnik Vlado Began predstavila pobudo za dopolnitev 72. člena *Ustave*, ki opredeljuje pravice živali. V članku se prvič omenja varuh pravic živali. Predstavljena je bila tudi pobuda za oceno ustavnosti in zakonitosti 2., 7. in 10. člena *Pravilnika o odvzemu velikih zveri iz narave za leto 2004*.

Omenjeni predpisi: 72. člen *Ustave RS*, 2., 7. in 10. člen *Pravilnika o odvzemu velikih zveri iz narave za leto 2004*.